

Živa voda.

Povest. — Spisal Matija Malešič.

Tretje poglavje.

»Ne morem dopovedati in razložiti,« toži Janku Cilka vsa žalostna in potrta. »Če bi stopil k nam in mu pojasnil s tistimi besedami in s tistim ognjem, ko si meni...«

»Čemu? Saj sem si mislil, da boš govorila gluhemu ušesu. Žal mi je, da sem ti sploh omenil tisto. Žal mi je, da sem sploh komu pravil o vsem tem.« Janko je čemer in ne skriva tega. Kakor da se mu ne mudi z merjenjem in mu ni do števil, kad cigareto. Hlapčiček pri dolgem belem merilu s črnimi in rdečimi črtami je vesel. Sedi ob merilu brez dela. Gospod inženir danes ni dvakrat povedal, kam naj postavi in prestavi merilo.

»Ne obupaj, Janko! Vsak visok polet in vsaka velika misel naleti na cincarje in nasprotnike. Ko izpelješ svojo namero, bo zadoščenje še večje. Poznam te. Trdno sem prepričana, da dosežeš svoj visoki cilj.«

»Dosežem, s tvojim prepričanjem, s svojimi načrti in s praznimi rokami ga dosežem.«

»Kaj te ne izpodbujata zavest, da te kdo razume in je z vsem srcem s teboj?«

»O, koliko mi je s tem pomagano! Že vidim v oblakih tovarno, vso žarečo v električnih lučkah; čujem ropotanje strojev; čujem žvižge vlaka, ki vozi iz naše tovarne obdelani les na državno železnico. Kako bi ne videl vsega tega in ne slišal vsega tega pri zavesti, da me nekdo razume in je z vsem srcem z menoj?«

»Slabe volje si danes.«

»Vem. Ali si mi prišla to povedat?«

»Janko...«

Mladika 1927.

Toliko žalosti je v Cilkinem glasu, da je Janku žal pikre besede. Pa ne ve, kako bi ublažil pikro besedo. Prižge si cigareto in molči.

»Stopi k nam, Janko! Obljubil si očetu... Pogovorita se! Boš videl, da pri njem lepa beseda lepo mesto najde.«

»Pravkar si povedala, da mu ne moreš dopovedati in razložiti.«

»Tistega velikega tvojega načrta mu ne morem razložiti. Na turbino pa misli. In bi rad govoril s teboj o tem svojem načrtu. Saj si obljubil, Janko!«

Obljubil, kakopa! Saj to je tisto! V Jankovi glavi vrve misli in izpodrivajo druga drugo: Bi šel? Ne bi šel? Pa saj moraš iti — obljubil si! Bolj ko odlašiš — slabše zate in za vse! Tudi za Cilko! Mora zvedeti čisto resnico. Čimprej! Pogleda Cilko. Da gre z njo, govori njegov pogled. A hipoma predrugeči svoj sklep. Žalostna je Cilka. In v židani obleki je na delavnik... Cilka, Cilka iz sosednjega mlina... Misli, kaj rijete po spominu? Odločnost, kje si? »Da bi šel danes?« dvomi Janko. Kako pa ji naj dopove in razloži? Kako naj govori s Kržanom? Pa kako naj odkrito gleda Kržanki v oči? »Sama vidiš, da nisem najboljši volje.«

»Danes slabe volje, včeraj delo, jutri Bog ve kaj...«

»Prav imaš! Obljubil sem! Grem! Malo potrpi. Tak ne morem z doma...« Janko hiti v mlin in si spotoma odvihuje rokave na srajci. »Moram, moram! Čimprej!« mu dopoveduje pamet. Nagel je, ko da se boji, da bi se premislil.

Jankov sklep ne prepodi zamišljenosti iz Cilkinih oči. Plaha je in v zadregi. Stopila bi za Jankom in ga

počakala pri vratih. Pa je Trdan na žagi. Noče mu blizu, da bi jo ogovoril. Ne ve, kam bi s svojo zadrego, in vpraša hlapčička . . . kaj, sama ne ve. On le nekaj reče in ne kaže zadrege pred starim Trdanom.

Janko ji že hiti naproti. Za njim stopita iz mlina Katica in Trdanka. Trdan se opre na kol in zre za Jankom. Še Tone pozabi udariti po zažozdi na hlodu tik za žago. Pogleda, kaj moti očeta pri delu.

Cilki je nerodno, da ji sili rdečica v lica. Kaj si bodo mislili Trdani? Pride ponj in ga odvede . . .

»Si pa nagel . . .« reče, da sploh kaj reče.

»Mora biti! Obljuba dela dolg.«

Cilka bi morala kaj reči na njegove besede. Ničesar ne reče. Nerodno, tako nerodno ji je pred vsemi Trdani. Rdečica ji gori na licih. Pa je je sram te rdečice.

»Oho, kam pa?« Katica zaploska z rokami in dela začuden obraz. »Pa ne gresta naravnost v župnišče? K zapisu?« se hoče šaliti.

Cilka ničesar ne reče. Rdečica na licih ji še bolj zažari.

»Boš tihol!« kara Trdanka hčer.

»Kaj ne vzameš svojega instrumenta s seboj?« vpraša Trdan važno in v skrbeh. Njegov glas pa ne zakriva, kaj in kako misli. »In hlapčička s tistim dolgim merilom? Kaj boš meril pri Kržanu le na oko? In boš zadel? Samo doma je treba teh ceremonij?«

»Naj ostane vse, kjer je in kakor je. Pred večerom se vrnem . . .«

»Tudi hlapčiček naj ostane, kjer je? Do večera? Brez dela?«

Janko speši korake, da prej uteče očetovim besedam. Tudi Cilka jih speši.

»Da ne bomo danes še vsi veseli pri Kržanovih?« misli glasno Katica.

»Mi? Kaj ti zopet roji po glavi?«

»Če se zaročita, mislite, da nas ne povabijo še danes na gostijo?«

»Ti!« Trdanka mora zopet karati hčer.

Trdan je čul hčerine besede. Pogleda jo, pogleda ženo. Ko da hoče nekaj reči. Pa se premisli in ne reče ničesar.

»Glejte ga! Kak je! Ko da je pozabil na tisto pismo z drobno, lepo pisavo!«

»Katica, Katica! Tvoj jezik . . .«

In zopet pogleda Trdan hčer in ženo. Ko da hoče zopet nekaj reči. I žena i hči gledata za Jankom in Cilko. Pa se zazre še sam za njima.

»Par pa sta, par!« reče Trdanka skoro nekam mehko.

Naglo se ozre Trdan. »Kaj govoriš . . .« se skoro obregne nanjo.

»Kaj mi ne pomorete?« Tone dviga s kolom debel hlod pri enem kraju. Kaj so mu mar taki pogovori.

Oče naglo priskoči s kolom na drugi konec hloda.

Janko čuti, da gledajo domači za njima. In molči. Pa ve, da ni prav, ker molči. Kako in s čim naj začne?

»Ali ima tvoj oče kaj zoper mene?«

»Da bi imel kaj zoper tebe? Ne opažam. Iz česa sklepaš?«

»Tako . . . Saj sama ne vem. Ne privoščim mi prijazne besede.«

»Misliš, da jo meni? Pa sem mu sin!«

»Misliš, da nima ničesar zoper mene?«

»Ali si čudna! Kaj naj bi imel?«

»Tako nekam čuden strah imam pred njim in v njegovi bližini. Že od tedaj . . . Saj veš! Ko so vsi mislili, da pojdeš za Jožetom v semenišče. Pa si začel hoditi k nam. Vsak dan si bil pri nas.« Razvezal se je Cilki jezik. Tudi ne speši več korakov. Za ovinek sta krenila. Trdanovi ju ne morejo več videti, čuti še manj.

Janko ni vesel njene zgovornosti. Tedaj . . . O tistem času ne bi rad govoril. »Tudi tedaj ti gotovo ni storil nič takega, da se ga bojiš. Poznam ga.«

»Ni, ni, Bog ne daj! Vidiš, tvoja mati me imajo radi; prijateljici sva s Katico, dasi mi ne more pozabiti, ker sem dostudirala, ona pa ne — kaj sem ji jaz kriva? Jože mi vsako leto vošči god. Tone, veš, še Tone mi včasih da prijazno besedo, dasi je skop z njimi. Zato pa mi je hudo, da je tvoj oče tako kratkih in redkih besed. Če smo si z vsemi vašimi dobri . . .«

Nič kaj vesel ni Janko Cilkinе zgovornosti. »Saj se to spodobi med sosedi!« pove modro.

Ponehuje Cilkina zgovornost. »Tudi med sosedi pride včasih kaj navzkriž . . .«

»Zlasti med sosedi, ki so mlinarji in žagarji.« Janko misli, da je povedal hudomušno.

»Pa če se dlje časa ne vidijo in ne poznajo drug drugega tako ko prej . . .« Tudi Cilka hoče biti hudomušna.

Janka malo popari njena hudomušnost. »Kakopa, tudi, seveda . . .« Ko prej . . . Noče, noče Janko govoriti o tistem času. Vsaj sedaj še ne.

»Ali vseh takih nesporazumljenj se morajo dobri sosede izogibati. Če pa so, jih morajo razjasniti in poslati rakom žvižgat!«

»Tako domače poveš in pomodruješ, Cilka! Modrijanka si, to sem vedno trdil.«

Cilka postoji. »Danes tudi še trdiš?«

»Ta hip sem povedal.«

Cilka stoji na mestu. Napeto gleda Janka.

Tudi Janko mora postati. Peče ga Cilkin pogled, noče ga razumeti.

Gleda, gleda Cilka Janka. Njegova zadrega jo boli. O, da ne vidi, zakaj ga tako gleda? Kako pa je bilo včasih? Prav na tem mestu? Prijel jo je nežno za roko, pošepetal ji mehko besedo v uho . . . Danes stoji tam ves v zadregi, še poglede izbegava. In molči. »Povej, Janko, kaj sem ti storila?« Tih in očitajoč je Cilkin glas.

»Kaj misliš? Da bi mi bila ti kaj storila?«

»Zakaj si tak?«

»Kak?«

Gerard Terborch.

Konzert.

(Slik. galerija, Berlin.)

»Hladen, mrzel... In tuj... Lepe besede nimaš zame, še lepega pogleda ne...«

Janku je vroče. »Ne vem, kako prideš do tega očitka...«

»Ne veš? Ali so se letos vsa pisma z Dunaja izgubila na pošti?«

Janko bi se udaril z roko po čelu. To je tisto! Pisal bi ji bil in bi ji vse lepo razložil in jo potolažil.

Pa bi ne bil sedaj v zadregi za besedo. In bi ga ne vabili Kržanovi na dom. In bi bil že premagan in izgnan iz srca očitek, da Cilka tega ni zaslužila. In bi ne stal pred njo ko šolarček pred učiteljico. »Cilka, glej, življenje ni tako, ko ga sanja neizkušen študent in si ga zamišlja mlada učiteljščnica...« Zastaja mu beseda. Pogled mu s Cilke zabega na njihov mlin. Na oknih se šopirijo rdeči nagerlini, Cilkin ponos. O, s kakim veseljem se je včasih vračal iz Kržanovega mlina. V gumbnici rdeči nagerlin. Kako je vriskal in bil hvaležen Cilki! »Cilka...« Ne pride in ne pride prava beseda iz grla.

Klone Cilki glava. Ničesar ne reče. Tih stopa ob njem.

Janko bi najrajši pobegnil. Gleda ju Kržan z žage. Vidi, kako prihajata. Da ne opazi Cilkinе potrtosti? Da je ne razume? Kržan je bil tisti, ki ni včasih nič kaj rad gledal, da je toliko stikal Trdanov študent okoli njegovega mlina. »Cilka, ne povešaj glave! Vsaj pred očetom! Razložim ti vse...«

Ničesar ne reče Cilka, glave ne dvigne.

Kržan ni slep. In opazi vse. Nekam hladno seže v ponujeno desnico, Kržanka priteče iz mlina, briše si s predpasnikom moko z rok, vesela je in iskreno pozdravi Janka. Pa opazi Cilkino žalost. In ji preide veselje. O, dobra Kržanka! Kako je branila hčerko pred očetom in kako rada je imela Janka. Vpraševaje ga pogleduje. Janko bi se najrajši pogreznil v zemljo pred njenimi pogledi. Pa še pred dnevi so ga pričakovali s takim veseljem! In ni bilo teh pogledov, ki očitajo in bolijo!

Kržan kratko pove, da ne gre na led za tistim velikim načrtom. Pa se živo zanima za mnenje starega Trdana. Pa se čudi, čudi, da je dobil stari tudi veselje do turbine in elektrike. Nikdar ni dosedaj črnil nikjer o tem besedice. O Kržanovi elektriki pa govore že otroci naokoli. In že mesece govore o tem ljudje.

Ko na trnju je Janko. Molčeča je Cilka, tiha je Kržanka. Kržana bolj zanima Trdanov načrt ko lastna namera. O svojem načrtu niti dosti govoriti noče. Janko pa misli, da ga je prav radi tega načrta izvabila Cilka sem. In povprašuje Kržana, kako misli. Rad bi s svojim znanjem in nasveti zabrisal neprijetni vtis, ki ga budi v sosedih njegov prihod in Cilkin žalost. Pa je Kržan previden. Janko se ne more ubraniti misli, da Kržan izbegava in nalašč vsega noče razložiti. In mu zakipi v glavi: Sumi, da te je poslal oče poizvedovat... Sumi te, sumi! Saj te ne prosi za načrt. Po ovinkih ti namiguje: Da bi oba načrta napravil Trdanov inženir? Če bi niti ne hotel, ali ne bi za dom napravil boljšega? Bližji so ti domači! Kaj smo ti mi, Kržani?

Ko na žerjavici je Janko. »Čemu sem tu in me mučijo?« misli.

Ponuja mu Kržanka prigrizka, sili ga Kržan s pijačo. Pa mu ni ne do jedi ne do pijače. »Da bi le

bil že iz mlina,« si želi. Pa noče razlagati Kržanu, kako misli oče. O svojem velikem načrtu govoriti — bob ob stenol!

Kržan ima opravka na žagi, Kržanka mora v mlin. Janko misli, da je prilika ugodna, in vstane. Kaj pa naj govori s Cilko?

»Saj vidiš, da mi tvoj oče ne zaupa svojega načrta. Kaj naj še iščem tu?« se ji hoče opravičiti.

Cilka ga spremlja. Skoro bi rajši, da opusti to spodobnost. Ne, ne bi rajši. Saj... saj ji mora dopovedati. Tako nekako... lepo, da vsaj spomin na lepe dneve ne bo grd. In zakaj, zakaj bi ne bila s Cilko prijateljca? Prava in iskrena prijateljca.

Kržanka priteče iz mlina in ga povabi, naj se še oglasi. Tudi Kržan kliče z žage, naj še pride. In Janko ne more reči, da hoče Kržanka s svojim vabilom povedati le, kar se spodobi. Kržanovega obraza ne vidi.

Molče stopa Cilka ob njem.

»Ne jezi se name, Cilka! Verjemi mi, da mi je hudo, ko te vidim tako potrto. Sama veš, kako sem te rad imel...«

»Imel...« Cilka obstane, dvigne glavo in mu pogleda v oči. Prav na mestu stoji, kjer jo je včasih nežno prijemal za roko in ji šepetal mehke besede v uho. Na tem mestu ju ne morejo videti ne iz Kržanovega ne iz Trdanovega mlina.

Janko sprevidi, da se je prenačil. Pa hoče popraviti: »Prijateljca sva lahko...«

»Prijateljca...?« Cilka se hoče prisiljeno in trpko nasmehitati. V njenih očeh je žalost in mrak. »Eno mi povej, Janko: Ali sem ti dala kak povod? Ali... ali je kriva samo tista..., tista, ki ti piše pisma s prijetnim vonjem...? Tista, ki si ji tako mahal v slovo na postaji...«

Ko kuhan rak je rdeč Janko. Nemirno zastopica na mestu. Cilki se ne upa pogledati v oči. »Kdo ti je vse to povedal?«

Cilki pove vse njegova rdečica. Zatrepetajo ji nozdrvi in trepalnice. Hoče, hoče reči nekaj trpkega. Kaj, sama ne ve. Ko pa se zave, kako ji trepeta v očeh, ne reče ničesar. Naglo se obrne. In steče po poti proti domu.

»Cilka!« Janko dvigne glavo in stopi korak za njo. »Počakaj!«

V grmičevju ob vodi se nekaj zgane. In iz grmičevja se pokaže Trdanova glava. »Ko da me čuti, šment, mi jo zmerom pred nosom popiha,« reče ko sam zase. Osti ima v roki. Pa dvigne glavo in razloži sinu, ko da ga je prav zdaj šele zapazil: »Take lepe ščuke nisi še kmalu videl. Že ves teden jo zalezujem. Sem mislil: Lepa večerja bi bila. In sem vzle osti...«

Za nič na svetu bi Janko sedaj ne izpregovoril z očetom besedice. Budi se mu v glavi: Tebe je zalezoval, ne ščuke? O, če... Videl je vse, to je gotovo!

Nejevolja se budi v Janku do očeta. Povesi glavo in s počasnimi koraki krene domov. O, kako je jezen sam nase!

»Ne bodo nas danes povabili Kržanovi na zaročno,« pove Katica materi, ko ga zagleda.

»Kaka si! Ko da si tega vesela.«

»Nisem vesela! Ali bratec Janko je žalosten! Le pogledajte ga! O, čakaj, Jankič moj, razveselim te!« In steče od stop Janku naproti. »Pošta je prišla!« Pa se ne zmeni Janko za njene besede. In mu dopove: »In s pošto je prišlo zopet tako pisemce: drobna pisava, prijeten vonj...«

v mlin. Katera pa bi bila očetu po volji? Ni je daleč take! Janko, e, Janko se izvija iz očetove volje. Da bi bila Cilka vredna Jankovega znanja? Ne, ne! Da bi tista z vlaka...? Ne, tudi to ne gre v očetove račune. Ko da se boji, da se mu izmuzne iz ljubezni najljubši sinko. Da bi se ženil njegov najmlajši brez njegove besede in zoper njegovo voljo? Ne, ne, ne!

Janko skriva drobno pisemce med papirje na mizi.

»Merite si sami, kakor veste in znate, če me nočete poslušati,« mu je na jeziku. Pa ne izgovori besedice. Trma zmagaja. Ne, ne izreče besedice! Že radi tiste z vlaka ne, pa tudi ne radi Cilke in radi

Fernand Cormon.

Kajn.

(Pariz, Luksemburški muzej.)

»Kje je pismo?« Ves oživi Janko.

»V tvoji sobici.«

Janko plane mimo sestre v mlin. Po tri stopnice preskakuje, ko drevi v podstrešno sobico.

»Ali ga vidiš?« vpraša Katica Toneta. Tone se pa ne briga za take stvari in sestre še pogleda ne.

»Kje je?« vpraša oče.

»V svoji sobici.«

»Tako!« — Trdan je resen. In gre naravnost k Janku. »Pojdi merit!«

V Janku se budi nejevolja. Saj je pravzaprav oče s svojim zbadanjem in drezanjem kriv, da je bil tak proti Cilki. Rad ima svoje sinove, rajši ko hčere. Hčere je prepustil materini skrbi, sinovi, ti so njegova briga! Duhovnik je Jože, mlad kaplan, oče že misli o njegovi lepi župniji. Najstarejši je Tone, oče je zadovoljen z njim, ker prezira ženske in ne sili z nevesto

svojega prejšnjega vedenja do nje, ki ga je pravzaprav lepo pripravil oče. In obrne hrbet očetu in stopi k oknu. Do dela mu danes ni.

»Merit pojdi! Delavnik je danes, delavnike je zato ustvaril Bog, da delamo! Vsi, tudi gospoda!«

Ljubi se Janku merit! Ko da ne čuje očeta.

»Pojdi merit!« Oče je siten. »Ali me boš ubogal ali ne? Zakaj sem te šolal!« Očetu zre velika resnost in odločnost iz oči. »Merit pojdi! In glej, da mi narišeš načrt čimprej! Tistega prvega moram imeti do nedelje v rokah.«

»Merite si sami, če nočete po mojem!«

»Sin!«

Tako sršech pogledov Janko še ni videl švigati iz očetovih oči.

»Tretjega načrta ne boš delal po vsem tem, kar sta imela danes s Cilko. Drugega inženirja najame

Kržan. Nalašč ga najame, samo da nas prehitijo. Pa nas ne sme! Razumeš? Kržan ne! Zakaj te pa imamo? Zakaj sem te studiral? Zakaj nisem ugovarjal, ko si se odločil za tehniko? Pojdi merit!« Trdan trdo zgrabi sina za ramo in ga strese.

Janko osuplo pogleda očeta. Takega ga še ni videl nikdar. Pa je trmast: »Povedal sem Vam že, da mi vsa ta nevoščljivost med Vami in Kržanom ni všeč. Samo radi tega, da prehitimo Kržana, ne napravim načrta! Naj dela po svoje in kakor misli, da bo prav. Mi...«

»Mi po moje!« Trdan zakriči. In odločno in ostro gleda v sinove oči.

»Če mislite, da me s silo prisilite k delu, do katerega ste mi pregnali veselje, se motite!«

»Prisilim te!« Oče strese sinovo ramo, da zakima Jankova glava ko brez volje. »Prvi načrt do nedelje, drugega v štirinajstih dneh, najkeseje v štirinajstih dneh!«

»Čemu Vam bo, če mi ne verjamete in odkimujete z glavo?«

»Čemu?« Iz očeta bruhne ko dolgo zadrževana bol. »Čemu, vprašaj?« In naglo izpusti sinovo ramo. Obrne se, ko da ga je sram priznati in noče, da vidi sin na njegovem obrazu, kaj hrumi po njegovi glavi. »Natrobil si mi toliko o tem drugem načrtu, da ne morem spati radi njega. In še vprašuješ, čemu?«

Janko široko odpre oči in gleda, gleda očeta. »Spati ne morete radi tega...« hoče vprašati ko v svetlem dvomu, ali je oče res priznal. Pa zastane beseda v grlu.

Oče ne reče nobene besede več. In kakor da ga je res sram, da je priznal sinu svojo slabost, stopi

počasnih korakov in povešene glave iz podstrešne sobice.

Janko gleda, in še zdaj ne more verjeti, da je oče res izrekel tiste besede. Svetla nada zaraja v glavi. O, da ni tako grenka misel na Cilko in jeza na samega sebe! Ni bilo prav. Vse tisto ni bilo prav. Slovo in ločitev bi morala biti drugačna!

Ni mu do dela. Ali čuden očetov nastop in njegovo priznanje ga sili, da spravi pisemce z drobno pisavo v žep in korači k instrumentu na travniku ob mlinu.

Hlapčiček priteče z žage, ko ga zagleda. In teče, teče k tistemu dolgemu merilu s številkami in črtami in črticami. E, drugačno delo je pri Tonetu na žagi ko pri domačem gospodu inženirju! Pa ga ustavi gospodar, strogi Trdan. »Tonetu pomagaj! Že opravimo brez tebe!«

O, ho! Gleda, gleda hlapčiček za gospodarjem, ko počasnih korakov stopa do dolgega merila.

»Kam ga naj postavim? In kako?« vpraša oče Janka.

Janku zastane beseda v grlu. Ali je mogoče, oče? Vi? Vi?

»Lažje delo, kajpa!« misli hlapčiček. Ali kaj je Tonetu? V prazno reže žaga. Tega še ni bilo, kar je hlapčiček pri Trdanovih.

Tone gleda očeta. Ko da je pozabil na vse drugo na svetu in ne more verjeti svojim očem.

»Glejte!« Drugega ne spravi Katica iz sebe. Pokaže materi očeta, ki drži merilo. S hrbtom je obrnjen proti mlinu. Noče, da bi mu zrl domači v obraz.

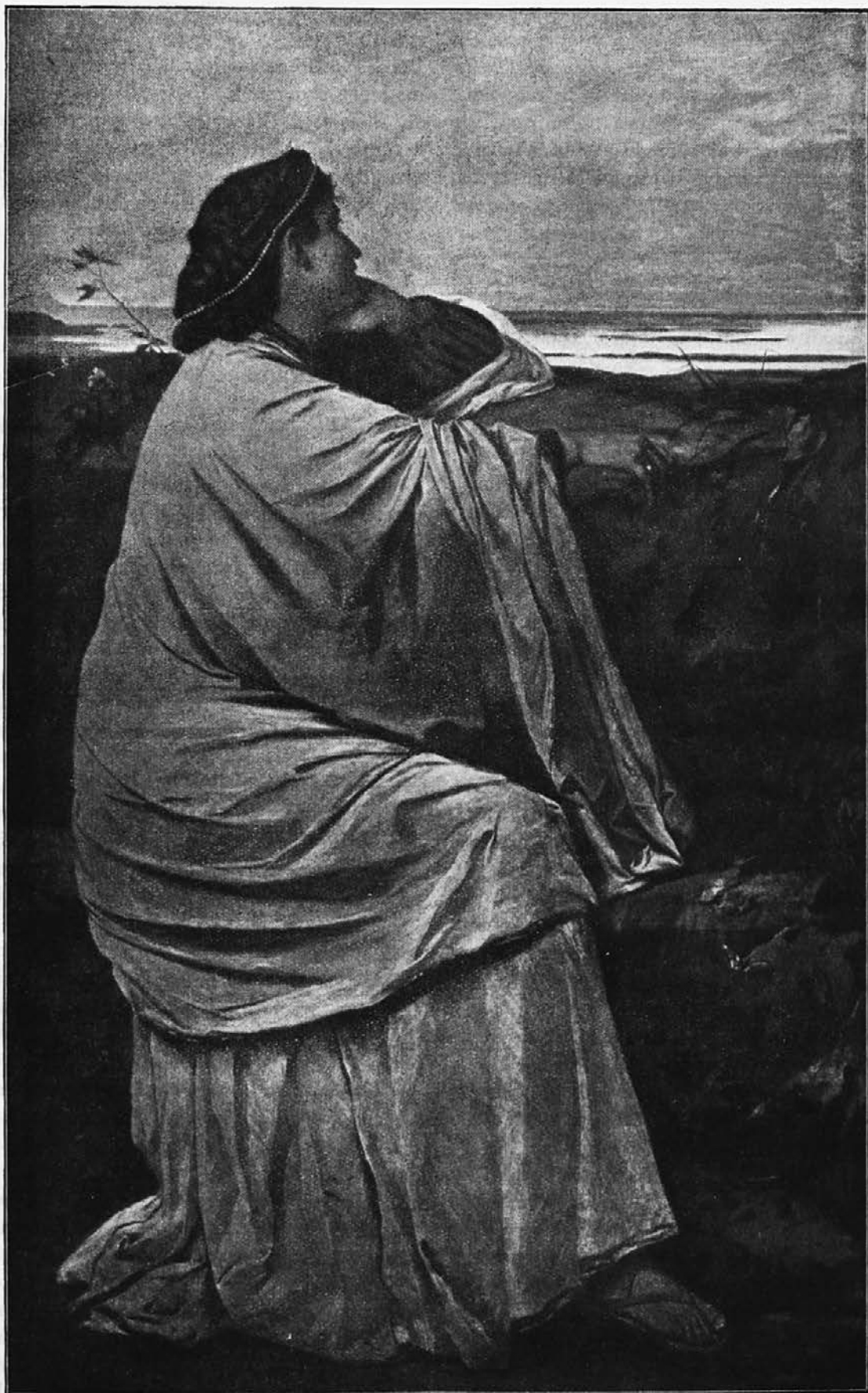
»Kaj pa to pomeni?« (Dalje prihodnjč.)

Iz Goethejeve »Ifigenije«.

Sèm v vaše sence, drevja živi vrhi,
v ta stari, sveti, gostolisti gaj,
kakor v svetišče tiho bóginje,
še zdaj prihajam vedno z grozo v srcu,
ko da bi prvokrat stopila vanj,
in duh moj semkaj ne privadi se.
Že mnogo let drži me tukaj skrito
visoka Volja, ki sem se ji vdala,
a vsa sem tuja še ko prvi čas.
Ker, ah, morje me loči od predragih;
na bregu tam postajam dolge dneve,
iskaje zemlje grške s svojo dušo.
In mojim vzdihom nosijo valovi
zamolke zvoke le v besneč odgovor.
Gorjé mu, kdor živeti mora sam,
od staršev ločen, bratov in sestrá!
Bolest od ust mu trga srečo bližnjo.

Vse misli mu rojijo vedno stran,
v očetno domačijo, kjer mu prvič
razkrilo solnce je nebó, kjer v igri
so domačini tesno in tesneje
se združili s prenežnimi vezmi.
Ne pravdam se z bogovi, ne; vendár
žená usoda je sožalja vredna.
Domá in v vojski ukazuje mož
in si umé na tujem pomagati.
Imetek svoj ima; zanj zmag so venci;
naposled pa ga čaka častna smrt.
Kako ženám so ozki krogi srečel!
Že možu strogemu se pokoriti,
dolžnost je in uteha; kaj šelè,
če zla usoda vrže jo na tuje!

A. Feuerbach.

Ifigenija.

(Galerija v Stuttgartu.)

Kako smo šli na lov na »Streho sveta«.

J. M. Trunk, Leadville, Colo., U. S. A.

Da se razumemo!

»Streha sveta« — kaj je to? Morda nas hoče Američan malo »potegniti«? Le počasi! Ne sodite prehitro, ker smo mi Američani vzeli vso hitrost v zakup. »Streha sveta!« Ni treba, da se ti začne kar v glavi vrteti, še manj si delaj skrbi, da bi se menda meni kako kolesce preveč sukalo v glavi. Bodi miren, ne boš se prekucnil s te strehe, kakor se tudi meni in drugim, ki smo bili na strehi sveta celo na lovu, ni pripetilo nič, kvečjemu smo se malo preveč najedli, kar je pa v Ameriki čisto nekaj navadnega.

Streha sveta — »the roof of the world« — je res le tam, kjer menda ruski boljševiki strašijo, da Angležem v Indiji kar lasje kvišku lezejo, namreč višavje Pamir v Aziji. Tja sta šla na lov tudi sinova rajnega našega predsednika Roosevelta. Ne mi, ki nimamo takih imenitnih očetov, in še manj potrebnega drobiža! Mi smo bili na lovu, da se čisto nič ne zlažem, na »vrhu« sveta — »the top of the world«, kar bo morda še bolj imenitno, saj je »vrh« še več kakor »streha«. Dalje bo pri tem imenitno tudi to, da nam ni bilo treba imeti prav ničesar pod palcem, kar nam je bilo v veliko pomoč, dasi bi nas take malenkosti ne bile prestrašile, saj smo v Ameriki in imamo vsega dosti, včasih celo dosti praznih žepov!

»No,« poreče kdo, »zdaj sem pa že radoveden, kam so ti ameriški »jogri« šli na lov.« Le potrpite, sčasoma pride vse na vrsto, in prav resnično, saj se lovci lažejo le tedaj, kadar ne govorijo resnice.

Da bomo na jasnem, saj sije pri nas solnce 350 dni v letu, povem, da je streha ali vrh sveta prav blizu nas. Mi, ki smo šli na lov, živimo namreč v mestu Leadville v Koloradu. Leadville imenujejo »mesto v oblakih«, po angleškem »the city in the clouds«. Laži pri tem ni, če ni kdo preveč siten. Saj smo še do 300 m više kot je vrh Triglav!

Ker živimo tako visoko, tudi streha ali vrh sveta ne more biti preveč daleč. Res je tako, ker vrh sveta je komaj kakih dobrih 10 milj (17 km) od našega mesta proti severu. Po krasni gorski cesti prideš na prelaz Tennessee. Tu je razvodje med Atlantskim in Pacifiškim morjem. In ta prelaz se imenuje, ali po pravici ali ne, o tem se sami poravnajte z Američani, »the top of the world — Streha ali Vrh sveta«. Kdor misli, da lažem, naj pa sam pride sem pogledat!

Prelaz je 3184 m visok, torej 114 m višji kakor mesto Leadville. Ker vodi čez prelaz Tennessee resnično na najvišji točki na svetu normalnotirna železnica (Donver Rio Grand R. R.), imenujejo to točko »the top of the world«. Ozkotirna železnica Colorado Southern R. R. gre nedaleč od Leadvilla čez prelaz

Boreas, 3498 m visoko, a to je ozkotirna železnica z majhnim prometom.

Upam, da bo s tem pojasnilom stvar vsakomur razumljiva. Kakor je torej gola resnica, da je »streha sveta« prav blizu našega »mesta v oblakih«, tako je tudi resnično, da smo šli na lov na to streho sveta, in da se že zdaj zavarujem zoper vsako laž, in je resnično tudi vse, kar smo tam doživeli (seveda za onega, kdor hoče verjeti).

Kako je do lova prišlo.

Američani so vsi lovci. Najstrastnejši lovci pa so taki »Američani«, ki so še včeraj kje v Evropi zemljo tlačili. Lov je tu prost. Marsikateremu »divjemu lovcu«, ki je v evropskih razmerah slišal kroglo kakega gozdarja žvižgati okoli ušes, se bodo pač slinje cedile, jeli? Primaruha, da bi streljal, kar bi iz pinje moglo! Ampak le ne prehitro.

Največja svoboda ne zahteva največje omejitve samo v političnem življenju, temveč tudi pri lovu. Zlorabe ni mogoče popolnoma zatreti, najmanj pa pri lovu. Razume se, da so pri lovu strahovito grešili, uničevali, saj je človek mojster v uničevanju v svojo škodo. »Prosti« lov zelo omejuje strogi zakoni, ki jih izdaja vsaka država v svojih državnih mejah. Vsak zakon ima pa vendar svojo luknjo, dasi se vobče ravnamo strogo po zakonih, ker Američan v teh stvarih ne razume šale in je »špehkamra« kar pri rokah, ali vsaj velika luknja v denarnici. V okviru zakonov pa gre lahko vsak na lov, tako da se more v resnici govoriti o »prostem« lovu, ker ni najemščine.

Ne vem, kako so moji Leadvilčanje izsledili, da tudi v meni utripa lovska žilica in me muči lovska strast. Morda so samo splošno sodili, a zadeli so. Moj stari oče je bil doma pri Železnikarju na Dovjem in je bil kot pristen Gorenjec strasten lovec. Od njega je prešlo nekaj meni v kri.

Bilo je nekako v začetku oktobra, torej lovskega meseca, ko nekdo krepko pozvoni. Grem in odprem. Frank Klun stoji pred vrati. Tako malo izpod čela pogleda in pravi:

»Father, prihodnji teden pojdemo na lov.«

»Kaj pravite?« ga začudeno vprašam. Lovska strast se je mahoma zbudila, s strastjo pa tudi dvom.

V sprejemnici sedeva. Prinesem škatlo smotk. Imel sem pomisleke. Kdo gre? Kam gremo? Kdaj? Kako je? S pravo dolensko (Frank Klun je pošten Dolenjec) zgovornostjo mi razprši vse pomisleke, in stvar je bila sklenjena. Prihodnji četrtek gredo, in tudi jaz pojdem.

Tako je bila nit vdeta v šivanko in lovska šivanje se je pričelo.

Kako smo »startali« — odšli?

Prihodnji četrtek je bil tak dan, kakršni so skoraj vsi med našimi gorskimi velikani. Ako rečem, da je bil krasen, ne povem prav ničesar, saj so vsi krasni. Pridi pogledat, pa boš videl, kako sije pri nas na višavah jesensko solnce!

Nagloma se odpravim. Mr. Klun mi je že prej povedal, da bodo že oni sami vse uredili. Moja Rusinja je bila, kakor navadno, v hudih skrbeh, da bi jaz kje od lakote ne umrl, in je napravila za zajtrk kakih 10 do 12 »riht«, pa ni bilo časa obirati se, ker je zunaj na ulici že pihal in trobil Zajčev veliki truck (tovorni avto). Mladi Mr. Zajec je silil, in on kot rojen Američan ve, kaj pomeni v Ameriki hitrost. Torej — brž kožuha na rame, smotko v usta in hajdi!

Glava pri glavi nas je bilo in pri vsaki glavi je štrlela »rometa« — puška — v strop, in pasjih glav, kakor nekoč pravih pasjeglavcev, in zabojev in škatel in ponev in kotlov, kakor da pojde čez devet gora in devet dolin in devet planin. Mr. Zajec me stlači na odmerjeno mesto, prime za kolo, »hudičeva šajterga« (tako pravimo Slovenci v Ameriki avtu) zahrešči in kakor šent se odpeljemo skozi mesto po cesti, ki je označena s P. P. O. O. (Pikes Peak Ocean to Ocean) in vodi prav do San Franciscu v solnčni Kaliforniji. Tako smo torej »startali«, da nam je skoro sapa pošla.

Naša lovska družba,

Ko pridrevimo skozi mesto na višino in se spuščamo navzdol proti dolini reke Arkansas, se ozrem. Kdo smo? Mladi Mr. Zajec zastopa Ameriko, Frank Klun Kranjsko, moja malenkost Koroško, Frank Grego izpod Varšave Poljsko, John Hrabščak iz sivih Karpatov Slovaško in Pero Mišič kršno Bosno. V naši naselbini imamo namreč skoraj vsa slovanska plemena, zraven pa celo pristnega zamorca, ki govori prav dobro »po kranjsko«. V Aleksandriji v Egiptu sem dobil Arabca, ki je precej dobro govoril tudi slovensko, a ta zamorec — Mr. Robinson — je vsekako znamenitost in vreden, da ga tu ovekovečim. Lovska družba je tvorila torej pravo podobo naše mešane naselbine. Jezikovnega vprašanja tu ne poznamo. Ako nam poidejo besede, pa jo udarimo po angleško, dasi je časih res čudna žlobodra. A kaj zato, da se le razumemo — bratje in poleg tega še vsi — lovci.

Naša lovska obleka je kakor naša demokratična ustava. Vsak obleče, kar se mu poljubi. Kakih »irhavic« tu ne poznamo. Poglavitno je, da gremo na lov.

Kakršna obleka, taka je tudi oprema. Pušk je v Ameriki vseh vrst in vseh kalibrov. Mr. Zajec in Mr. Klun imata avtomatične puške, prave »mašince«, Mr. Hrabščak ima »pumparco«, Mr. Grego dvocevko, enako Mr. Mišič, jaz pa imam — svojo staro metlo! Ne muzajte se, prosim! Stvar ni smešna, temveč zelo resna. Z metlo sem šel na najvišjo goro v Rocky Mountains, čemu bi ne bila dobra tudi za — lov?

Zadevo moram bolj pojasniti. Omenil sem, da ima tu »prosti« lov zelo visok plot v podobi strogih lovskih zakonov. Eden teh zakonov se glasi, da ne sme imeti puške, kdor ni ameriški državljani. Ker še nisem državljani, mi ni kazalo drugega, kakor čepeti doma za pečjo ali pa iti na lov — z metlo. Upam torej, da se mi ne boste na vse grlo smejali, ker so imeli drugi lovci dragocene, svetle puške, jaz pa le držaj metle. V Ameriki je vse dobro, a kaše tudi tu ne piha nihče rad, ako ni zadosti neumen.

K lovski opremi spada še nekaj. No, saj veste, kar človeku »dušo priveže«. A je bolje, da molčim, ker bi utegnilo začeti dišati po — ječi. Dišalo pa je, a šele, ko smo prišli v gozd; pa nikomur ne pravite!

Iz doline Arkansasa smo zdrčali po lepi planjavi v dolino potoka Tennessee, potem navzgor, Mahoma smo stali na Strehi sveta, na prelazu Tennessee, 3184 m visoko. Prelaz je res strehi podoben, ne pre-

Ameriški lovci si »privezujejo dušo«.

strm. Tu gre vodovje do Atlantika, tam do Pacifika. Že prej sem bil tu in se zapisal v knjigo, tokrat kaj takega nisem utegnil, niti nisem utegnil občudovati gorskega sveta, saj smo šli na lov!

»Pa na kaj ste pravzaprav šli?« utegneš vprašati. Šenti, saj nisi na glavo padel, ako se le količkaj zanimaš za lov. Lovci gredo na vse, kar jim pač pride pod cev, to je splošno pravilo, posebno kadar odhajajo od doma. Ko malo pogledajo v temen gozd med visoke jelke in pridejo med sivo skalovje in pogledajo v prepade in (tih!) v razne steklenice, potem gredo na vse zverine. To je splošno. Jaz pišem le o tem, kam in na kaj smo mi šli.

Mi smo šli, da se prav nič ne zlažem, tudi na vse, razen na jelene, ker so bili jeleni že za plotom lovskega zakona, in bi bil kak tak rogač lahko spravil človeka v ječo. Drugače smo bili pripravljani, da se bomo srečali s kakim medvedom, rjavim, tudi s črnim, ki je manj hud, dalje s kakim volkom, kakim kajutom (coyot), ki je nekako med volkom in lisico, s kako lisico, če bi je morda prej ne srečala zvita

pamet, s kakim risom, kako divjo mačko, kuno, jazbecem, s kakim porcupine ali ground hog, za katera ne vem slovenskega imena, in — s kakim levom! »Primaruha, ta je pa debela!« porečeš. »Ta ameriški lovec nas hoče ‚potegniti‘, pa se ne damo! Z levom, pravim levom, da bi bili imeli korajžo, da bi se srečali? Levi so pač le v Afriki, kvečjemu še v Aziji, pa bi ti ameriški ‚jagri‘ na avtu šli na leve, ako bi jih morda kateri slučajno počakal? To je golo ameriško ‚blufanje‘, pristna lovska farbarija. In eden ima celo metlo s seboj!«

No, ako ne verjameš, pa pusti. Resnica je pa le resnica, in ko bi vprašal, ali je resnično to res, našega bosanskega junaka, Mr. Mišiča, bi ti zatrdil: »Boga mi, istina je!« in to z glasom, da bi te vsa nevera minila.

Tu imamo namreč res neko vrsto levov, gorski levi — mountain lions — jim pravijo, ki sicer nimajo griv kakor afriški, a lahko postanejo divji in krvoločni ter merijo 6—7 čevljev od nosu do repa. Prav tisti dan (7. avgusta), ko sem bil jaz na gori Massive, je onkraj gore tak lev raztrgal pastirja.

Prav nič ni »debela« torej, ako smo šli tudi na leve. Da bo pa resnica prav resnična, moram tudi povedati, da smo šli na zajce, čeprav bo morda malo trpelo naše junaško lovsko ime.

Bili smo potemtakem lovci na vse zverine, torej vsezverinski, in tudi na zajce, torej pravi zajčji lovci, ne morda iz kakega strahu, temveč ker je pač tako nanesla znana lovska smola, da ni bilo zverin in je zato moralo ostati pri zajcih.

Lov se prične.

Po mogočnih ovinkih smo zdrčali po »strehu« navzdol. Ustavimo se ne daleč od vrha. Gorska pobočja so dobro zarasla, nič strma. Na desni in levi so široki jarki. Ob ustju enega, na desni strani široke doline, se ustavimo. Bilo je nekako ob desetih, slabo uro smo porabili iz Leadvilla. Avto je kar bruhal lovske pse.

Po Ameriki kradejo kakor srake, in jaz sem hotel ostati pri avtu za stražo z metlo vred. Pa pravi Mr. Zajec, da ni treba, ker so tatovi pošteni ljudje. Pač pa mi je naročil, da naj se prvi vrnem z lova in kaj — skuham! Malo debelo ga pogledam, a ne ugovarjam, ker smo v Ameriki demokratični in zgrabimo za delo, kakršno je pri rokah, tako da n. pr. danes sučemo kramp, jutri pa urejamo kak časopis, seve tako, da se Bog usmili! Na skrivaj pa sem si mislil, da bo Mr. Zajec še dolgo čakal, preden bom jaz skuhal, a človek obrača, Amerika pa obrne, in — kuhal sem in celo pekel sem, namreč krompir!

Na uho povem, da sem poleg metle imel še skritega »mačka« v žepu, in bi se ne bil bal niti — leva. Tu se lovci ne razvrstijo, kakor v starem kraju po stojiščih, temveč gre vsak v določeno smer za svojim nosom in gleda, kaj bi požrl, hočem reči, ustrelil. Lov sem vedno rad opazoval. Da ne bo medvedov, risov,

volkov, levov, sem že vedel, le kak zahrbtn kajut bi se utegnil dvigniti. V sili, pravijo, žre zlodej muhe, in lovec se zadovolji tudi s kako veveričico, če ni zverine od nikoder. Veveric tu ni, a zajcev je bilo prav od sile, in ni se mi treba pri tem lagati. Psi so lajali, da je odmevalo po vsem gozdu, in če sta prišla Mr. Klun ali Mr. Zajec na vrsto, sta njuni avtomatični pinji kar bruhal strele. Res, prijetno je bilo in veselo in solnce je sijalo in gore so žarele in vsa природа je bila kakor nevesta, ki gre pred oltar.

Človek pa je nezadovoljen. Nekaj časa sem poslušal in opazoval. Zbudila se mi je misel, da bi videl še malo več te krasne prirode. Vedel sem, da je videti nekje odtod znamenita gora Holy Cross (Sv. križ), ena izmed najčudovitejših pojavov veličastne ameriške prirode.

Ukradem se in splezam z metlo navzgor po grebenu. Z vsakim korakom se širi obzorje. Obronki gora onkraj doline se nižajo in izza grebenov se prikaže novo gorovje. To je Holy Cross. Splezam še više in na mogočnem skalovju orjaškega velikana se prikažejo obrisi pravega križa. Zgodaj v poletju je prikazen križa naravnost čudovita in natančna, zdaj nedostaja mestoma snega, a podoba križa je videti tudi zdaj na prvi pogled. Gledam in občudujem. Veliki Bog! Kako mogočno si zapisal v prirodo Svoje ime, pa mnogi nočejo čitati te pisave!

Pod menoj v jarku je slišati pasji lajež in neprestano odmevajo streli; prava divja »jaga«. Menda ne bo avto premajhen?

Polagoma stopam navzdol. Naletim na Mr. Zajca. Pot mu je curkoma lil z zdravega obraza. »Father,« pravi, »lačen sem ko volk. — Idite in skuhajte!«

Kaj sem hotel? Ura je šla že na eno.

Kuhar.

Stvar je malo sitna, a vendar ne obupna, ker nekaj kuharja tiči v vsakem človeku, čeprav v meni prav malo. To se je pokazalo, ko sem moral v prerijah v Severni Dakoti nekaj tednov sam kuhati.

Lov je lov, in »bos« (gospodar) je pri tem lovu Mr. Zajec, in kar on zaukaže, se mora zgoditi.

Najprej zanetim, kar je v Ameriki najlažja stvar, saj je suhih drv kakor denarja. Potem začnem razporejati kuhinjsko in namizno orodje. Vse, prav vse je bilo v zabojih. Samo miz in stolov ni bilo; a sedeže, ki jih nam je Bog dal, smo imeli sami in zemlja je široka, Amerika velika, pa ne bo zadrege!

»Bos« Zajec mi je naročil troje: skuhati kavo, zavreti »viniese« in speči krompir. Tiste besede »viniies« nisem razumel, a hotel se nisem vpričo »bosa« osmešiti, ker je razložil, da so tam in tam v neki škattli. Ko odprem škattlo, vidim, da so to klobasice, kakor »frankfurtarice«, ki so pa iz Wienerwurst došle tu v Ameriki ime »viniies«, torej »dunajčanke«. Za Dunaj mi ni bilo veliko, več za — klobasice.

Ogenj plapolal kakor bi gorel ves svet. Ne traja dolgo, pa vro klobasice, začne dišati okusna kava, kakršno imajo samo v Belgradu, in v živem oglju se peče krompir. Drug za drugim prihajajo lovci, lakota jih je prignala. Vsak ima zajca na rami, ki mu opleta po nogah.

Sicer smo šli le na lov, ne jest, zanimivo je pa le, kaj vse je prišlo iz raznih zabojev, ko jih je začel Mr. Zajec odvijati.

»Boga mi,« pravi naš Bosanec, »lakote je obilo, a jestvin još više.«

Ker je z raznimi »duhovi« prišel tudi še večji lovski duh in je bilo še nekaj časa, smo udarili še na drugo stran doline. Ker ima najneumnejši kmet najdebelejši krompir, sem tudi jaz z metlo imel v nekem oziru največjo lovsko srečo, ker so me srečali trije — jeleni! Metla se k sreči ni sprožila, saj bi bilo zelo nevarno, ko bi se bila, ker so štirje dnevi, ki so določeni jelenom v smrt, že minili. Dosti mi je bilo, da sem jih videl.

Zajcev je bilo pa še mnogo, ki so naredili neprosvoljno svoje testamente. Tudi nesreča, ako tako

Lovski plen s »Strehe sveta«.

Na dan so prišle mrzle telečje in svinjske pečenke, salame, pristne kranjske klobase, špeh, jetrnice... Iz kovinastih škatel razno sadje, potem banane, pomaranče, poleg kave moje »viniése«...

Razume se, da pečenega krompirja nismo jedli radi lakote, temveč ker je to pri ameriških lovcih v navadi.

Še nekaj je bilo, česar pa nismo kuhali, ker se je že prej kuhalo na skrivnem in je vrelo v kletih, a to so bile skrivnosti, ki jih vsak zase ohrani, saj je Mr. Klun šel za avto, ko je delalo luk, luk, luk..., in drugi so se obrnili proti gozdu, ko je zablisnila steklenica, ker zna samo gozd molčati.

vzamemo, se je pripetila, namreč ta, da je Mr. Zajec obstrelil svojega psa, ki je bil preblizu zajca. Pa ni bilo hudo in tudi nič čudnega, ker postrelijo lovci v Ameriki vsako leto tudi precej ljudi, kar ni prav, kakor tudi ne bo v redu, da Zajec — zajce strelja, dasi se mu je pes bolj smilil...

Konec je bil kratek, ker je bil lov na »Strehi sveta« precej dolg.

Solnce se je precej približalo gorskim grebenom. Vrnemo se k potrpežljivemu avtu. Koliko je bilo plena? Ni ga bilo malo, vsaj jaz sem tri tedne jedel samo zajce, in Mr. Klunu je zmanjkalo patronov, dasi jih je imel — 75! Pokalo je kakor na fronti, a marsi-

kateri zajček je bil vesel, da je pri tem obveljala stara jagrska: »Streljal, pa šel.«

Avto je pihal do vrha Strehe sveta, odtod pa je šlo, da se je vse kadilo, in je Mr. Hrabščak zgrešil grlo, ko je še enkrat pokukal v steklenico ter izlil nekaj te »dragocene« tekočine psu na rep. Kakšna

je bila ta ameriška tekočina, moreš spoznati po tem, da je pes — zacvilil!

Druge nesreče ni bilo in smo lov na »Strehi sveta« srečno končali.

Kdor dvomi, da ni bilo vse tako, kakor je opisano tu, naj za kazen plača — groš, v Ameriki pa nikelj!

Nedelja.

Spisal A. K.

Dan, postavljen od Boga, dan molitve, dan tolažbe in upanja, dan blagoslova božjega. Vsi so se ta dan zatekali k Njemu: stari in mladi, revni in bogati, srečni in nesrečni; in molitve so se dvigale od zemlje do nebes.

Vrsta ljudi se je vila iz doline kvišku — tja, kjer je zvonilo. Pesem, hrepenenja in upanja polna, je preplavljala ozračje. Verniki so bili navdahnjeni od nečesa neskončno svetega, prevzeti od velike radosti...

Iz doline je prihajala suhotna in sključena starka. Hodila je težko, počasi. Opirala se je ob palico. Obraz je imela bled, upadel, v licih in pod očmi so bile velike jame.

Njeno življenje je bilo bridko. Veselja ni uživala skoro nikdar. Komaj da se ji je od daleč nasmejalo, komaj da se ga je zavedela in komaj da je iztegnila roke po njem, je izgnilo.

Njen mož je bil pijanec. Oduren je bil in ni je ljubil, dasi je mnogo skrbela zanj in mnogo upala. Prosila ga je, toda mož je pil, pil... Postajal je vedno bolj sirov in nepriljuden. Usmiljenja ni imel z njo. Obraz je imel zabuhel, oči tope in kalne, glas hripav.

Življenje pa je teklo dalje: pil je in igral... in neki dan so ga našli v obcestnem jarku mrtvega.

Njen sin je bil dolg in suh fant. Nič pravega življenja ni bilo v njem. Tudi od tega se je kmalu ločila: odšel je v svet in nič več ga ni videla.

Zapuščali so jo domači in odhajali... Slovo je bilo gorško, pristrčno, toda nihče se ni vrnil in nikogar ni videla več. Njih ljubezen je v tujini gasnila: spominjali so se je z vsakdanjostjo in končno je zamrl tudi spomin.

Tako so delali vsi — ona pa koprni po njih in jih pričakuje, spominja se jih še sedaj v svetih, ljubezni polnih spominih.

Počasi je hodila po gozdni poti. Glavo je imela sklonjeno, oči žalostno zamišljene. Obhajal jo je spomin, kako je bilo takrat, ko ji je umrl mož.

Tisto noč ga je zamaň pričakovala. Ves večer je čula, čula pozno v noč, toda njega ni bilo. Nebo je že bledelo in zvezde so ugašale na njem. Tedaj je prišel sosedov hlapec in ji sporočil, da leži v obcestnem jarku njen mož, da se ne gane in da je najbrže mrtev.

Vsa blede, trepetajoča in omotična je hitela tja. Videla ga je v obcestnem jarku, po katerem se je pretakala kaluža. Do pasu je visel v vodi. Obraz je bil bled, miren, lica izpita. Oči je imel osteklenele, strmeče nanjo, kakor prošče odpuščenja.

Pripognila se je do njega in ga klicala. Toda ni se genil, niti trenil ni z očmi, niti zasopel. Na levem sencu je imel rano; strjena proga krvi se je vlekla po licu in po obleki.

Krčevito, ihte ga je dvignila.

Tisti čas je vstajal dan: na vzhodu je žarelo nebo v lepi rdeči luči. —

Še sedaj ga vidi mrtvega, takega, kot je bil... Vidi njegove oči, preverjena, da so prosile na zadnjo uro odpuščenja...

Počasi je spela po poti naprej. Ustnice so se nalahko pregibale v molitvi za rajnkega. Tam za ovinkom se je prikazal hribček; cerkviča se je smehljala na njem. Izmučena, od hrepenenja prevzeta, se je naslonila ob strmo pobočje in uprla oči tja gor... Zemlja je dihala življenje, pomlad je klila vseokrog, veličastno je bilo nebo, po Bogu blagoslovljeno.

»Svet, svet si Ti, o Gospod!... Polna so nebesa in zemlja Tvoje slave.«

Komaj da so se premikale ustnice, komaj da je trepetala molitev. Ker preveliko je bilo začudenje in prekoprneča je bila radost.

Omotična se je dvigala nekam daleč, v kraje, katerih ni nihče videl. Lepo je tam življenje, veselje vlada tam in pesem radosti doni od zemlje do nebes. Vse življenje je čudovito lepo, krasne in čarobne sanje so tam uresničene. Angeli božji sami so stali tam in ji kazali paradiz in nebesa so se pred njo odpirala...

Doli pod njo pa je bilo prežito življenje. Spomini nanj so sedaj vsi lepi in v njih ni nobene žalosti več. Solčni kraji so se odpirali pred njo, divno sanjajoči, vrstila se je pomlad za pomladjo, vrstila se radost za radostjo...

Hrepenenje se je porodilo iz žalosti in je bilo dopolnjeno. Gospod je pogledal tisti čas nanjo in jo je blagoslovil. Z viška pa se ji je smehljala cerkviča; zvonjenje se je čulo od tam — glas sladek, svetega veselja poln, pesem nebeška.

Moj mali Hlaček.

Napisał André Lichtenberger. (Nagrajeno od Francoske akademije.)
S pisateljevim in založnikovim dovoljenjem prevel Jožef Ovca.

V. Terezina zgodba.

Mama je odšla h koncertu. Jana je pri angleški službi božji. Luiza je odšla ven. Hlaček je ostal sam s staro Terezo.

Stara Tereza sedi pri oknu obednice. V roki ima velik nož. Na eni strani je ob njej košara s krompirjem, na drugi skleda za solato. Tereza jemlje krompirje iz košare, jih lupi z velikim nožem, jih meče v skledo in spušča olupke v predpasnik. Hlaček ji sedi nasproti na svojem malem stolu. Resno jo opazuje. Zanimiva je. Tereza je zelo pripravna. Nož ji precej hitro teče po krompirjih in posnema samo lupino. Če bi Hlaček poskusil delati kakor Tereza, bi si gotovo odrezal en ali dva prsta.

Zunaj je mračno. Sivo zimsko popoldne je. Kakor da je ubogo solnce umrlo za večne čase. Mrzel, droben, redno kapajoč dež gre. Skozi stekla, ki so zamoglela, se skoraj nič ne vidi. Ob takem vremenu se Hlačku ne ljubi smejati ali skakati. Malo ga je strah noči, ki ni daleč in ki počasi razgrinja svoj veliki črni in težki plašč. Tereza mrmra z ubitim glasom otožno pesem z žalostnimi pripevi. Od vsega tega je človeku kar nekako mrzlo pri srcu, ne prav zelo, a malo vendarle, kakor da bi se mu hotelo jokati.

»Tereza, pripovedujte mi kako zgodbo!«

Tereza dvigne nos iznad krompirja, se popraska z ročajem noža za ušesi in pravi:

»Moj Bog, mali, jaz ne znam zgodbe.«

Toda Hlaček ji odgovori trdno:

»O pač! Tereza, Vi znate pripovedovati zgodbe. Vsi veliki ljudje jih znajo. In ker ste že malo stari, jih morate znati mnogo, kaj ne?«

Terezi se dobro zdi, da ji toliko zaupa. Ustavlja se slabotneje, a je vendar v zadregi. Slednjič predlaga:

»Če hočete, gospod Hlaček, Vam bom pripovedovala svojo zgodbo. Ta je edina, ki jo znam.«

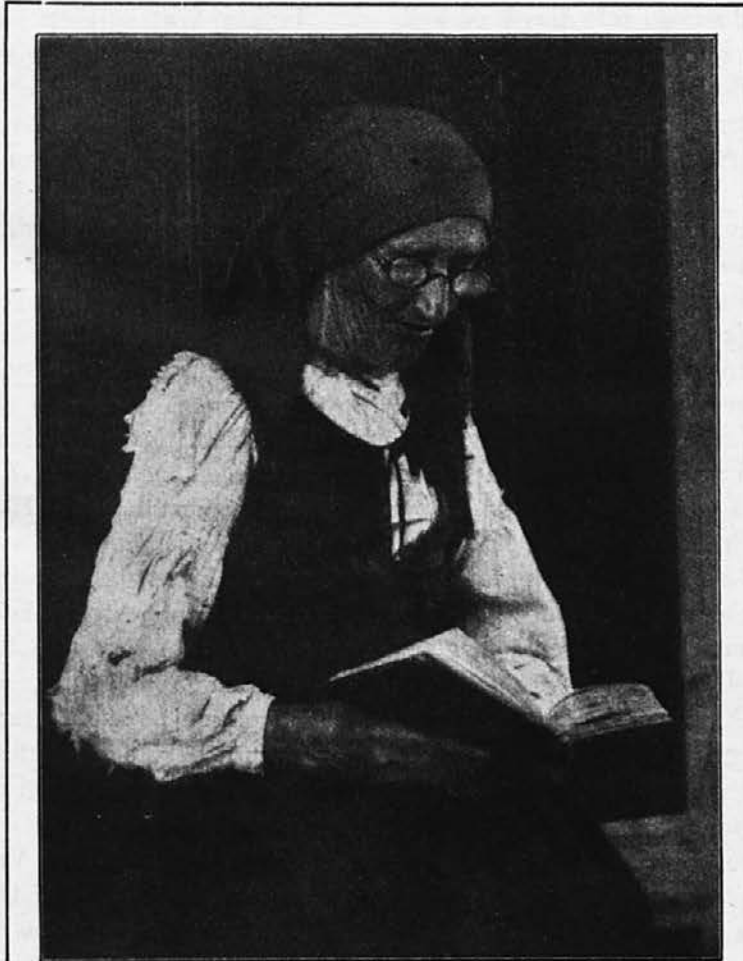
Hlaček hoče, gotovo. Zelo je zadovoljen. Ta zgodba bo lepa in pa dolga bo. Tereza je tako stara! Ona je morala toliko doživeti! Bog vedi, ali ni bila sestra Pepelke ali stara mati Rdeče kapice. Hlaček primakne svoj stol košu s krompirjem. Komolec nasloni na kolena, dene brado v dlani in posluša, kar se da. In stara Tereza lupi dalje svoj krompir ter začne počasi pripovedovati svojo zgodbo.

Ta zgodba je zelo čudna. Prav nič ni taka, kakor je Hlaček mislil, da bo.

Zdi se, da je stara Tereza bila nekdaj lepa majhna deklica. Imela je bele in rožaste obleke, veliko kito na hrbtu, dva bratca, zelo prijazno mamo in očeta, ki je bil zelo močan: na suknji ni imel zlata kakor Hlačkov očka, toda njegova uniforma je bila lepo zelena in

je imela bleščeče gumbe. Vsi so živeli v hiši z rdečo streho sredi vrta. Bili so zelo veseli in zelo srečni. Vse dni so se smejali in so se zelo radi imeli.

Prva sta odšla obadva bratca. Zdi se, da sta bila tako pridna, da ju je Bog hotel pri sebi imeti. Nekega večera sta začela zelo kašljati; potem sta postala popolnoma rdeča; in potem so ju čez nekaj dni

V nedeljo popoldne.

Fot. Fr. Kraševc.

In pristopil je skušnjavec ter mu rekel: »Ako si Sin božji, reci, naj bodo ti kamni kruh.« On je odgovoril: »Pisano je: Naj ne živi človek samo od kruha, ampak od vsake besede, ki izhaja iz božjih ust.« Mt 4, 3.

odnesli iz hiše. Bog ju je poklical. Dal jima je na hrbet bele perutnice in okrog glave zlat soj. Sedaj sta majhna angela. Da, stara Tereza je sestra dveh majhnih angelov. Kako bi bilo čudno, če bi tudi ona imela bele perutnice in zlat soj...

In nato je odšel Terezin oče. Bil je dolgo časa bolan. On, ki je bil tako velik in tako močan, je tako shujšal, da so se mu videle kosti skozi kožo. Nekega jutra je tudi on odšel iz hiše in se ni več vrnil. Tereza in njena mama sta zopet oblekli črno obleko, ki sta si jo bili napravili, ko sta odšla obadva bratca: in nosili sta jo zelo dolgo.

In potem je sčasom tudi Terezina mama jela bolehati. Zdravniki so ji dajali mnogo zelo dragih zdravil, a ni prav nič pomagalo. Bila je vedno bolj bolna. In pa preveč se ji je tožilo po svidenju z bratcema in očkom. In slednjič je tudi ona odšla, da se snide z njimi. In Tereza je bila čisto sama. Zelo je jokala zelo, zelo.

Tedaj je bila zelo revna. Morala je iz svojega kraja in svoje male hiše in od vseh ljudi, ki jih je poznala, ker ni imela nič jesti. In bogati ljudje so jo vzeli za pestunjo. Izredila je dva majhna otroka. A ko sta bila že malo velika, so jo odslovili in ona ju ni nikoli več videla. Vendar ju je imela zelo rada. Bila je pri drugih ljudeh, v drugih mestih, ki jih ni poznala, in potem še pri drugih. In po mnogih letih — pa takrat vendar še ni bila zelo stara — je postala kuharica pri mami Hlačkovega očka. Pri njej je ostala dolgo. In potem šele, ko je ta mama odšla, da se ne vrne nikoli več, jo je prosil Hlačkov očka, naj pride k njemu. Bila je pri njem, preden se je Hlaček rodil, in ga je mnogokrat zibala, ko je bil čisto majhen.

»In boste vedno ostali pri nas, kaj ne, Tereza?«

»Tako dolgo, dokler me bo Vaša mama marala, gospod Hlaček, ali dokler gospod Bog tudi meni ne da znamenja. Včasih mislim, da bo to kmalu. No, krompir je olupljen. Po svetiljko pojdem.«

Stara Tereza se težko vzdigne. Zbere olupke v svojem predpasniku, vzame prazni koš in polno skledo ter odide, potegovaje nože za seboj.

Hlaček ostane sam. Skoraj je že popolnoma noč. Zunaj se le še medlo svetlika in velike smreke na vrtu se dvigajo kakor črne pošasti s suhimi rokami. Slišati je le pravilno šumenje drobnega dežja, ki pada,

in zdaj pa zdaj otožno zdihovalje vetra, ki veje po morju, ali zamolklo bučanje močnejšega vala, ki je treščil ob celino.

Hlaček se je resno zamislil. Uboga Tereza! Ni čudno, da je tolikokrat slabe volje! Hlaček se bo potrudil, da je ne bo več prehudo jezil. Zelo žalostno mora biti, če človek tako gleda, kako odhajata bratca in očka in mama in vsi, ki jih ima rad, in če hodi iz kraja v kraj k ljudem, ki jih ne pozna, kakor ubog pes, ki so ga zapodili... Gospa de Bray je nekoč rekla, da človek ne dobi gub samo od starosti, ampak tudi od bridkosti. Uboga Tereza, ona je tako nagubana!...

In naenkrat spreleti Hlačkovo srce velik mraz. Ves se trese od nog do glave na stolu. Prišlo mu je nekaj na um, na kar ni nikoli mislil. Tereza je bila lepa majhna deklica z rožnatimi lici, z dolgimi svetlimi lasmi. In sedaj je stara žena, ki ima sive lase in roke vse skrivljene. Hlaček je majhen deček, svetlo las in rožnat, ali bo morda tudi on imel kdaj gube, sive lase in skrivljene roke?

Hlaček je strt. Gotovo se veseli, da bo velik. Lepo je biti moč, biti močan, jahati, iti na morje in delati, kar človek hoče. Toda ali mora potem biti tak, kot je stara Tereza? In pa, ali je mogoče, da bi ostal... čisto sam? Ali bi se res moglo zgoditi, da bi kdaj očka... in mama...? In ne da bi vedel kako, ne da bi razumel zakaj, Hlačku se zdi, kakor da je v noči, ki je sedaj skoraj vsa črna, nekakšna pot, ki se poveša, ki se pogloblja in postaja vedno bolj črna. Na obeh straneh stojijo beli križi in angeli se preletavajo sem in tja. In pot se poveša, se pogloblja, postaja vedno bolj črna. In Hlačku se zdi, da bo zdrknil po njej, da se bo tam potopil.

Tereza se vrne s svetiljko. Vidi, da je Hlačkovo obličje vse v solzah. Naglo odloži svetiljko in si ga posadi na kolena.

»Moj Bog, mali, kaj Vam je?«

Iz Hlačkovih prsi se trgajo glasni vzdih. Toda svetiljka razširja svetlobo in veselje. Dobro je, če človek ni več sam. Jecanje se počasi umiri in grde misli se razpršijo.

A zvečer, preden zaspi, zašepče Jani, zelo začuden, prav tiho na uho:

»Kaj ne, Jana, jaz bom vedno majhen deček?«

(Dalje prihodnjič.)

Spoznanje.

Otrok moj, ne glej me v oči!
Teža grešnih dni v njih leži,
ne zabriše je kes iz prečutih noči.
Otrok moj, ne glej me v oči...

Otrok moj, ne glej me v oči!
Dokler ni zvrhana mera pokore,
kdo se odpuščenja nadejati more!
Otrok moj, ne glej me v oči...

Otrok moj, ne glej me v oči!
Le kadar splahnejo greha sledovi,
ko v srcu vzcvetijo rožni vrtovi...
Takrat, potopi se v moje oči!

Jan Plestenjak.

Dobri znanci s ceste.

Dr. J. Plečnik.

Mimiko obraza podpiramo s pogledi. Pogledati pomeni v anatomščini obrniti, zavrteti, premakniti zrklo. Katera teh besed je dobra ali boljša — o tem danes ne bomo razmišljali.

Pri premikanju zrkla gre očividno za dvoje: za zrklo in za mišice, ki ga premikajo. Vsakega bo zanimalo o tem premišljati; nepravilne lege in premiki zrkla povzročajo škiljenje in škilastih (škilavcev in škilavk) je mnogo.

Oglejmo si torej anatomske razmere.

Podoba ti kaže skeletirano črepinjo, pogledano od spredaj. Lobanja je vidna, vidna je gornja čeljustnica (gornji čeljustnici), vidiš v obe očesni duplini, vidiš v nosno duplino, razbereš tudi spodnjo čeljustnico. Tak navpičen pogled na črepinjo imenujejo anatomski normo. Podoba kaže torej sprednjo normo črepinje. Ta norma ti kaže lično (obrazno) plat črepinje. Obrazu je rekal latinec *facies*, Francoz mu pravi *face* (reci *fas*). V anatomiji in v navadnem življenju govorimo torej tudi o pogledku *en face* (reci *an face*).

Podoba na naslednji strani ti kaže del skeletirane črepinje: levo očesno duplino in v tej zrklo in mišice za zrklo. Vnanja stena očesne dupline je odstranjena; gledaš torej z leve strani v levo očesno duplino. Tak pogled s strani imenuje anatom pogled v (levem) profilu ali pa pogled v levi (stranski) normi.

Skelet je gradje, ki nosi naše telo; nekako visélo je za mehke dele telesa.

Besede »skelet« ne moreš posloveniti z besedo kostnjak, ali kostnik ali kostnjak. K skeletu štejemo res vse kosti, vštete so pa tudi vezivaste mreže in hrustančasta in vezivasta spéla med kostmi. Očividno torej kostnjak (= kosti) in skelet ni isto.

Besedi »skelet« iščejo nekateri debela v grškem glagolu *σκέλλω* (reci skelo) = sušiti, presušiti. Herodot (484 do 425 pred Kristusom) pripoveduje namreč o mrličih »izžganih od solnca, presušenih in brezsočnih« — o »mumijah«. Egipčanci so postavljali mumije pri gostéh vidno in so jih zaljšali z rožami. Tem povednikom minljivosti so pri pojedinah napijali: »Jejmo in pijmo, po smrti postanemo takšni!« (Edite et bibite — post mortem tales eritis.)

Nekaj njih pa trdi, da je skelet potemek grške besede *σκέλος* (r. skelos), ki pomeni kost v stegnu, torej stegnenico. Največja naših kosti je to in je po njej gradje dobilo ime. Naj se ti ta razlaga ne zdi čudna. Nemeck n. pr. pravi skeletu »das Gerippe« = rebrnica, rebrnik, rebróvje, rebrjé, in to po pravici — saj so res rebra za naše oko najbolj napadna stvar skeleta.

O mršavem človeku ali o mršavem konju pravimo, da je shujšal do skeleta in — da kaže rebra!

Opisani običaj Egipčanov se je preminjal in se je spremenil. Uporabljali so pri pojedinah za uživavske vabivce skelete iz lesa, slonove kosti in iz zlahtnih dragocenih kovin. Ti spominki na pokojnike so bili opominavci za pivske bratovščine, da naj uživajo življenjske dobrote in da naj ostanejo židane volje.

Po egipčovski šegi so ravnali Rimljani svojo; pri rimskih pojedinah uporabljani skeleti so imeli ime »larva«. Petronius Arbitar (v prvem stoletju po Kristusu) popisuje ta običaj takole: »Suženj je postavil med pivsko bratovščino srebrn skelet (larvam argenteam), ki so mu bili udje in vretenca gibni in na vse plati premični.

Trimulcio — pri njem je bila pojedina — se je pri tem pogledu zgrozil in je zajezljal:

Heu! heu! nos miseros, quam totus homuncio nil est!

Sic erimus cuncti, postquam nos auferet Orcus.

Ergo vivamus, dum licet esse bene.

To je po naše približno takole:

Oj kako revne človečne smo v celem pa v delih posamnih!

Taki postanemo vsi, ko zagrne nas zemlje odeja.

Vživajmo torej slastno, kar nam usoda še da.

Letó vse sem posnel iz anatomije, ki jo je napisal sloviti dunajski anatom Josip Hyrtl (1811—1894).

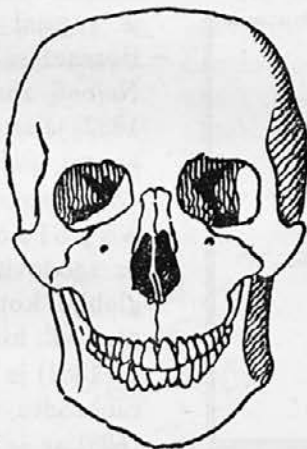
Hyrtl je živel skromno samotarsko življenje; gledal je torej pač na sosede, ko je ocenil Trimulcijeve besede takole: »Menda je v teh besedah povedana zares vsa quinta essentia* življenjska.«

»Mumija« — tudi to posnemam iz Hyrtla — je v Perziji domača beseda. Deblo ji je »mum« in pomeni vosek. Z voskom namreč — tako poroča Herodot — so Perzi voščili (loščili) mrtvece pred pokopom. V starem egipčovskem govoru je mum pomenilo trajnost.

Zrklo je približema krogla, ki je navspred močnejše izbuljena. To, jasno in prozorno, buljino vidiš na lastnem očesu (v ogledalu) tako dobro kot pri očesu soseda ali katerekoli večje živali; roženica (cornea) ji pa pravimo.

Beseda »buljina« pove, da gre za votlo kroglo z razmeroma tanko steno. Pri polni (masivni) krogli, ki bi bila mehka, bi govorili o buljini, in če bi bila trda, bi govorili o boklini; zadnji dve oznaki bi rabili tudi, če bi šlo za kroglo z debelo pa mehko oziroma z debelo pa trdo steno. Narod vsaj loči ti oznaki: rana ali glava z a-

* Quinta essentia (Quintessenz) = peta prvina. Grški modrijani so trdili, da je vse na svetu sestavljeno samo iz štirih prvin. Tem so srednjeveški alkemisti dodali še peto prvino in so mislili, da je ta tista, ki je bistveno, tvorno jedro vsakega telesa.

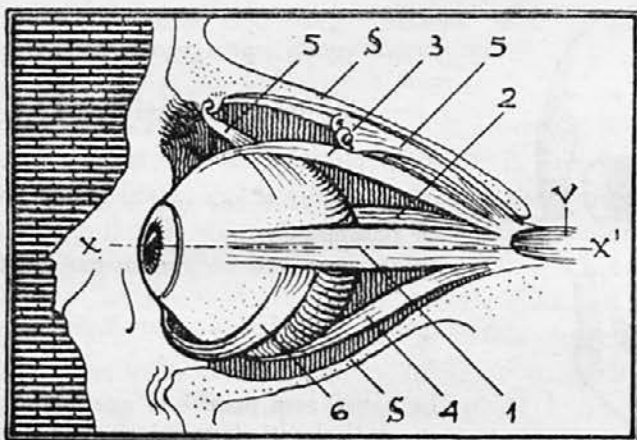

buhne; do go pa bokamo in se les bokne; tudi steber je bokast. Če je bokal (Maß) res neizbežno italijanskega pokolenja, ne vem.

Zrklo je žogasto; v njem je več prozornih organov in ti ga napenjajo do gladkega. O teh notranjih delih zrkla (o leči in očesni sluzini) za enkrat ne bomo govorili, ker nam gre le za mimično pomembnost očesnih gibljajev.

Podoba kaže pravilno lego zrkla: sredi očesne dupline »plava« in se koščene ostenja (ss) ne dotika nikjer. V legi drži zrklo mašče vina, ki je naphana v očesno duplino: krog zadešnjega dela zrkla med zrklo, med mišice, žile in živce.

Maščevine ima naše telo dosti: $\frac{1}{4}$ telesne teže je je. Ob obili jedi, razsežnem počitku in brezdelju, ob pokojnem srcu in dremavi duši se ti razpase med organi — zrediš se. Ob pičli hrani, nezadostnem počitku, ob napornem delu, nemirnem srcu in burnih duševnih viharjih zgubljam maščevino — hujšamo in mršavimo.

Ugrezle, globoko ležeče in zaradi tega temno osenčene oči so povedne; opozarjajo te, da si izdal več, nego si smel; opominjajo te k pokoju.

V premeru ima zrklo približno 23 milimetrov. Obračno je v maščevini na mestu, kjer je vanjo vtisnjeno, na vse plati. Obračajo ga mišice.

Mišice obračnice zrkla (1, 2, 3, 4, 5) so prirasle na kost ob prestopišču vidnega živca (v), torej ob globokem koncu očesne dupline; samo ena teh mišic (6) je prirasla (pod zrkлом) na zgornjo čeljustnico.

Pripete pa so vse te mišice na zrklo tam, kjer prehaja sprednja polovica v zadešnjo — ob ravniku (aequator) zrkla.

Obračnice so torej kar se le da ugodno pripete: z največjim uspehom potezajo ob zrklu, kar najurneje ga obračajo in vrte. Saj tudi kolo za platišče zagrabiš, da ga zavrtiš, ne ob péstu, če hočeš trajen vrtéž, n. pr. za povoljno razmazo maže.

Šest mišic je na zrklo pripetih; štiri njih (1, 2, 3, 4) so ravne (musculi recti).

Mišica 1, vnjanja ravna mišica, poteza zrklo na vnjanjo plat proti sencú; mišica 2 je obrač-

niča zrkla proti nosu — notranja ravna mišica; leži na nosni plati zrkla in je na podobi po zrklu deloma krita; mišica 3, zgornja ravna mišica, namerja roženico proti čelu; z mišico 4 pogledaš navzdol, proti tlom.

Mišici 5 in 6 sta vzporedni z ravnikom in vrtita zrklo ob osi, ki bi jo potegnil od spredaj navzad (x—x').

Podoba ti marsičesa ne pokaže, n. pr. barve organov ne vidiš: te nepopolnosti predstave odpraviš, če si ogledaš očesno duplino in kar je v njej, pri kaki živali.

Ali se ti splača baviti se s tem? Glej! kar boš videl, bo resnica; je to pot, na kateri zagledaš samega sebe in na kateri se zatopiš v tisti drobec nature, ki si ti sam. Za to ni drugega pomagiva.

»Pomagivo« ni narejenka, temveč živi v okolici Kranjske gore.

Družba, ki jo imaš, je dobra.

Ludovik XIV. (1638—1715) je ukazal dofena (»le Grand Dauphin«) poučevati tudi v anatomiji. Dofena je vzgajal sloviti pridigar Bossuet (1627—1704); Bossuet se je sam resno bavil s studijem anatomije. Najbolj znan nemških pesnikov Goethe (1749 do 1832) je studiral anatomijo dve leti (v Jeni in v Strassburgu). Pisatelj, pesnik in filozof Herder (1744 do 1803) je studiral anatomijo tako strastno, da je obolel. Napoleon I. — naklonjen izključno le matematiki in zgodovini — je želel pogledati v človeško telo globlje, kot so to dopuščale rane, zasekane po mečih njegovih kirasirjev. Ruski car Aleksander II. (1818 do 1881) je studiral anatomijo v Moskvi pri profesorju Einbrodtu. Gustav Adolfova hči Kristina (1626 do 1689) se je kot švedska kraljica veselila del Oloava Rudbecka, ki je (1652) prvi razodel mezgovnice, in so ji ta odkritja močno ugajala. V Kodanju (Kopenhagen) so imeli anatomsko »gledališče« (Theatrum anatomicum Hafniense); v gledališču je bila za kralja pripravljena posebna loža (conclave superius). Danski in norveški kralj Friderik III. (1669—1730) je hodil v to ložo, spremljan po dvorjanih (aulici), in je »blagovoljno gledal« (clementi oculo inspexit) na anatomske predmete, ki jih je razlagal anatom Tomaž Bartholinus.

Anatomija naj bi postala vsakemu lajiku truda in zanimanja vredna. Človeštvo bi se s tem ognilo številnim blodnjavam, ki zajamejo tudi omikanca. Ko bi poučili vse in vsakega o zgraji našega telesa, bi marsikoga obvarovali bolezní in ga rešili predčasne smrti. Nespametna in bedasta mnenja so razširjena med človeštvom o tem, kaj je »zdravju škodljivo in koristno«; znanje anatomije bi ta mnenja izruvalo. Pomisli: s pritiskom prsta na prerezano krvavečo žilo rešiš človeku življenje; utopljenca ali pa kakorkoli le po zunanji podobi mrtvega človeka prebudi pogosto tisti, ki pozna zgrajo telesa in zdravo misli; v nevarnosti osamljen in le nase navezan si pomagaš tako, kot te vodi tvoje znanje anatomije.

Učitelji, dušni pastirji in javni uradniki so poučeni le o boleznih pri domačih živalih; koristno bi bilo v njih omiko vplesti še posnetek vedeža o zgraji našega telesa. In šolarčki po osnovnih šolah? Mar bi bilo tem na škodo, če bi jih seznanjali z njimi samimi namesto z znamenji zverinjega kroga in s puščavami afriškimi? Šolarjem so pobrali »Svet v podobah« (orbis pictus); v njem so bile tudi podobe iz anatomije in te so otroka sila vlekla — to vem iz lastne mladosti. Kako to, da so to odstranili iz šole? S pridom bi zatakal otrok »orbis pictus« med računico in katekizem za jermen. Spoznanje, dobljeno iz teh podob, bi mu pač ne bilo v večjo spotiko kot poročilo o aferi, ki jo je imel Jožef z gospo Putifar.

Upodablajoči umetniki so imeli anatomijo od nekdanj v čislih in so jo z vnemo gojili.

Veliki italijanski mojstri so goreče priporočali učencem studij anatomije; tako Leonardo da Vinci (1452—1519) in tako tudi Vincijev učitelj Della Torre; letá sta nam zapustila anatomske risbe, ki veljajo še danes kot odlično pravilni posnetki naravnih razmer.

Znanje o zemeljski skorji — geologija in geognozija — se zateka k anatomiji, če gre za raziskavanje nekdanjih oziroma prvih živalskih rodov,

torej za raziskavanje prič zemeljskih prevratov; človeški grobovi so pogosto edine pa zanesljive priče o dobah človeškega rodu, o preseljevanju rodov in o človeških nasebinah.

Letó slavitev anatomije sem vzel iz Hyrtla. Belgrajska, ljubljanska in zagrebška univerza so delale pred leti »zakon o univerzah« in so ga izdelale: en statut za vse tri univerze. Parlament ni še sprejel (in ne pretresal) tega statuta. Želel sem in želim še danes, da bi parlament statuta ne sprejel, dokler ne pride v statut določba, da mora zahtevati vsaka fakulteta od vsakega dijaka tudi studij naravoslovja; velik del tega obligatnega studija naj bi bil posvečen človeški anatomiji.

In ko bi se ta moja želja uresničila, kaj ne bi rodilo naravoslovje v napuhnjenosti — v vzroku zla — nove nesreče?

Ne bo nam »naravoslovje zaradi naravoslovja« pomagalo; takega naravoslovja si želim, ki nam bo lajšalo bolečine; naravoslovja, ki ne bo sledilo frazi »l'art pour l'art«,* temveč se bo ravnalo po nauku: »Ljubi svojega bližnjega kot samega sebe.«

* Umetnost samo zaradi umetnosti.

Opolnoči.

Kaj plakaš, ti dobri človek,
kaj plakaš opolnoči?
Še borovi gozdi šumijo,
še dobri ljudje živijo,
še žvižgajo vlaki v temi.

Kaj plakaš, ti dobri človek,
si ranjen z ostjo spoznanj?
Poglej! saj ni prva prevara,
in glej! že dviga se zarja...
Življenje je lepše od sanj.

Bogato, košato, široko
v valovih viharja šumi,
ne poje srce ti? Daj roko
na splašeno svoje srce,
da spozna, da izve,
da srečen je, kdor živi.

† Srečko Kosovel.

O, kje je pomlad...

O, kje je pomlad...
Nekje za gorami so ptičke vzdrhte
v pesem veselo in plašno umolknile;
nekje za gorami so zarje vzžarele,
v mraku večernem se žalostne skrile...

Pa kako, saj vso noč sanjam o svetlih dneh,
vso dolgo noč o solčnih dneh — — —

Samotno drevo sredi polja stoji
kot silen stražar,
iz pesmi spominov se ves dan budi
in pomladi čaka...
A tam iz vasi pesem tiha zveni:
sekiro nabrusil bo star drvar — — —

Vaclav Winkler.

Skoz drn in strn.

France Bračun.

Zagonetke.

I.

Skrit v sadonosniku stoji enonadstropen selski dvorec tako, da gleda le streha iz zelenja. Na pot, ki je posuta z belim peskom, meče drevje temne proge. Tudi hiša leži v globoki senci, le opeka na strehi plamika rdeče v medlem luninem lesku.

V prvem nadstropju zaškrta okno in zaropoče stol. Luč vzplamti in obsije za trenutek moški obraz. Takoj nato pa se spet zatemni, le od časa do časa zaživi utrinek smotke.

Trdi koraki se zaslišijo. Pesek škriplje pod obvalom. »Si ti, Joško?« zakliče mož pri oknu ter hiti odpirat vežo.

Kmalu nato razsvetli žarnica sobo v prvem nadstropju. Glasen razgovor prihaja skozi okno. Čez nekaj časa pa ugasne zopet žarnica. Le dve zvezdici — dva utrinka od smotk — se prižigata in ugašata pri oknu. Dva basa se menjavata v polglasnem pogovoru.

»Res sem radoveden na uspeh lova. Toda preko polnoči ti ne ostanem na preži.«

»Ako me vse ne vara, jih bova do tedaj imela že par na varnem,« odgovarja drugi bas prvemu. »Noč je kakor nalašč za take poskuse. Niti najnežnejše sapice ni čutiti od nikoder. Zrak je topel. Nebo je jasno. Vsekakor je preža v tihi noči že radi izpremembe mikavna in za prirodoslovca poučna. Sicer pa smeš brez skrbi kaditi in govoriti, kolikor ti je drago. Če hočeš, prižgem zopet luč in ti postrežem s pivom?«

»Hvala, Pavle! Vse bolj kakor tvoje pivo mi prija ta mir, ki je pri vas, in ta lepa noč. A tudi tvoje smotke niso slabe.«

»Tako, tako! Toda — — Ej, si ga opazil, kako je smuknil naravnost med najinima glavama v sobo s tako gotovostjo, kakor da je tu doma? Skoro me je oplazil s perutmi po obrazu, tako se mu je mudilo. Ljubezen je pač povsod enaka. Brezglava je. Sicer si ga pa oglejva pri luči!«

Pa se zaslišijo zopet koraki po sobi, ki jo razsvetli žarnica. Zamolklo govorjenje, pritajen smeh, odpiranje in zapiranje predalčkov in drugi zvoki motijo nekoliko časa nočni mir. Ko pa je spet ugasnila luč, se pojavita zopet oba možka pri oknu.

»Pa mi povej, Pavle, kdo ti je pravzaprav vdehnil misel, da loviš na ta način metulje?«

»Misel, Joško, ni nova. Sam veš, da lovijo n. pr. tudi lisice s samicami, ki jih privežejo v gozdu ob času, ko se gonijo. Tudi tu, pravijo, more biti lov včasih ob mesečnih nočeh prav uspešen. Ko sem

danes snažil živo mejo tamle za cesto, sem čisto slučajno zagledal trebušnato samico nočnega pavlinčka. Tedaj sem se spomnil starega Jeana Fabrea, ki jih je lovil na isti način. Kar trumoma so prihajali skozi gosto trnjevo mejo v sobo, da se poklonijo ujetnici pod žičnatim pokrovom. Stavim, da tudi ta nocej ni bil zadnji.«

»Čudno! Pa kako more zaslediti samec samico, ki je skrita pod mrežico v sobi?«

»To pa ve Bog. Domnevajo sicer, da razširja samica na pomlad tak vonj krog sebe, da ga okorni človeški nos ne občuti, ter tako daleč v okolico, da privabi samce k samici iz neverjetne razdalje. Primerjati bi mogli ta vonj z brezračnim brzojavom, kjer tudi ne poznamo prenašavca električnih valov. Sicer mi pa povej ti! Kdo privede lastovko, ki je skoraj pol leta odsotna, iz še vse večje daljave nazaj na mesto, kjer se je izvalila? Uganke, povsod uganke, kamorkoli se ozremo, zlasti pa na pomlad...«

II.

Ura župne cerkve je udarila pravkar četrtič. Solnce se je prikazalo na obzorju. Tedaj pribni od nekod nekakšen glas trobente. Pa prav blizu nekje mora biti čudni svirač, ki trobi brez prestanka isti zvok v svet. Nekoliko korakov še in — glej ga trobca, tamle zraven kolovoza! Majhen čmrlj stoji poleg predušnine na gnezdni strehi, tišči neprestano glavo k tlom ter stresa, kar se da naglo, srebrna krilca, da se razlega daleč na okrog enozvočni »zzz-zzz-zzz«. Čmrlj za čmrljem prihaja iz vhoda ter odletava na pašo. Čudni godec pa trobi neprestano enolično jutranjo pesem. Izdatno se je že povzpelo solnce, trikrat se je že zopet oglasila ura, samotni trobec pa svira, dokler se ne zruši napol mrtev. Dokaj časa mine, preden si opomore spet na noge; nato pa zleze s težavo nazaj v gnezdo.

Kaj naj pomeni čudna budnica, ki je tako upehala godca? So li čmrlji četa, ki je urejena po vojaško? Skoraj bi človek tako sklepal, ko bi ne bila trajala godba predolgo. Saj so odleteli medtem že vsi delavci iz gnezda in je znotraj že davno vse na nogah, kar leze in gre. Toda ponoči se nabere toliko zatohle sopare v podzemskem gnezdu, da so plini zdravju škodljivi. Podnevi se to ne dogaja, ker prihajajo in odhajajo venomer čmrlji, ki zračijo s tresenjem peruti stanico. Brž ko napoči jutranja zarja, je treba predvsem obnoviti zrak v zatohlem hramu. Neumorni trobec na predušniku predočuje pravcato živo vetrilo, ki povzroča umeten prepih. Toliko vemo. Opravlja li pa vsak dan isti čmrlj trudapolni posel ali se menjajo? Kdo jih določa?

Strah v lipi.

Na stari lipi sredi polja je tulil spomladi ob mesečnih nočeh skovir. Zdaj pa tam ponoči straši. Mislite o strahovih, kar hočete, res je, da se dogajajo tam nenavadne reči. Ako pa ne verjamete meni, vprašajte Zemljakovega Jureta, ki samuje v koči onstran vasi ob robu gozdička. Zgovoren možic vam bo rad ustregel s svojim doživljanjem, kakor ga je pripovedoval tudi meni.

»Malo sem ga, bormeš, res imel pod kapo na Jurjevo, ko sem kolovratil domov proti polnoči, pa ne toliko, da se ne bi vedel do pičice spominjati tistega dogodka. Vesel sem bil takrat in židane volje, da bi bil objel ves svet, drugega nič. Sva pač praznovala god s starim Zelinom, ki ima krčmo sredi vasi. Da si skrajšam pot, jo mahnem kar čez polje. Malo vroče mi je bilo od hoje in vina. Zato se odkrijem in sklenem, da si počijem pod lipo. A komaj sedem na grčavo korenino in naslonim ramo ob deblo, me pograbi nevidna roka zadaj za tilnik in ostrí kremplji

se mi zapičijo v meso, da me je kar vrglo z grče. Pcedim jo po polju, se križam in kličem na glas sv. Jurija, svojega patrona, na pomoč. In glej! Na mah popusti roka in skoro izgine bolečina. Tako drevim že skoraj brez sape naprej, ko se spomnim, da sem pozabil klobuk pod lipo. Ej, ga pa imej, sem si mislil! Bolje je, da imaš njega ko mene. Kajti, da me je grabil takrat sam Bog nas varuj za vrat in mi strešel po grešni duši, o tem sem sveto prepričan. Saj so se mi še nekaj dni poznali ostrí peklenščkovi kremplji na koži. Videl res nisem ničesar, čutil pa dobro pahljanje peruti za sabo. Pa nima li rogač tudi kril? Le pogledajte si ga v cerkvi na sliki, kjer ga tišči sv. Miha k tlom! Mene pa sta rešila takrat sv. križ in sv. Jurij, moj patron, večna jima bodi hvala! Klobuka pa tudi do danes nisem dobil nazaj. Sicer se mi dozdeva, da ima Dernjač doli v vasi prav sličnega. Pa, če ga ima, naj ga ima! Jaz bi ga ne pokrtil za nobeno ceno več. Pa tudi mimo lipe me ne spravi živa duša več ponoči. Mi pač niso zaman pravili rajni oče, da so slišali od dedka, kako so nekdanj obešali tam zločinca...«

Tudi jaz nisem verjel zgovornemu možicu, dokler se nisem prepričal na lastne oči, da je le »hudič« v lipi. Nekega dne sem opazoval proti večni luči skozi daljnogled lisico, ki je lovila miši sredi polja. Dobro sem jo videl skozi stekla, kako je prežala kakor mačka, se povzpela namah s prednjim koncem kvišku in planila na plen. Tako je bila zatopljena v posel, da se ni prav nič zmenila za okolico.

»Tole bom pa še pred nočjo odvadil lova,« si mislim ter jo uberem tako za njo, da je bila vedno lipa med menoj in košatorepko. Že sem skoraj pod drevesom, ko mi prhutne neka ptica mimo glave ter zavije v krogu nazaj med veje. Za trenutek obstanem ter zapazim skovirja na lipi, ki suče grozeče velike oči, piha in tleska jezno s kljunom. Lisice pa že ni nikjer več. Bržčas sem jo prezgodaj opozoril z neprevidno kretnjo takrat, ko sem bil umeknil glavo nepričakovanemu napadu. »Hudiča« na lipi pa, ki mi je v skrbi za negodni zarod v duplu pokvaril lov, tudi nisem maral več vznemirjati. Ker je baš takrat pretresel ozračje zvok bron iz vasice, sem se obrnil ter odšel proti domu.

(Dalje prihodnjic.)

Za Cezarja.

Angleški spisala baronica Orczy. — Z dovoljenjem pisateljice prevel Jos. Poljanec.

Petnajsto poglavje.

»Kakor človek, ki priveže kamen v pračo, takšen je tisti, ki izkaže čast bedaku.« Preg 26, 8.

Izza polnočne ure se je po ulicah in cestah, ki so držale k velikemu amfiteatru (polkrožnemu gledališču), trlo ljudstva, ki se je vse pomikalo proti enemu in istemu mestu; moški in ženske v prazničnih oblačilih in nedorasli otroci, ki so tekli poleg njih. Moški so bili težko obloženi z jerbasi iz ločja in vrečami iz hodnine, v katerih so nosili živež; čakati bodo morali dolge ure, da se prično igre, in telo bi jim oslabilo, če ne bi imeli hrane s seboj.

Moški so torej nosili živež, ki so ga prejšnji dan ženske pripravile — jajca, ribe in sadje, ki je bilo ob tem letnem času poceni. Sleherni je hitel; zakaj dasi je bil amfiteater ogromen in je vanj lahko šlo nad dvesto tisoč glav, je želelo veliko več ko dvesto tisoč ljudi biti pri otvoritvi iger.

Te naj bi bile trajale enintrideset dni in predstave naj bi bile raznolične in vznemirljive. Vendar glavna reč naj bi se bila vršila na otvoritveni dan, in ta dan je vsakdo želel biti, če mogoče, znotraj v amfiteatru in ne zunaj.

Zavoljo tega je bilo treba zarana odriniti na pot. A za to se nikdo ni zmenil; kaj pa je to, če si pritrgaš malo spanja, v primeri s tem, če bi izgubil priliko, občudovati najsjajnejše prizore, da takih mesto že leta in leta ni videlo?

Cezar seveda bo tudi navzočen. Slovesno bo proglasil, da se igre otvorijo. Tudi bo obdaroval ljudstvo: opravil bo zahvalno daritev bogovom za srečno vrnitev z naporenega pohoda v Germanijo; pokazal se bo ljudstvu, prejemal njegove poklone ter mu podelil toliko predstav, veselic, godbe in borb, kolikor se mu bo le zljubilo gledati.

Na tisoče in desetisoče se jih je vzdignilo opolnoči na pot, da bi bili na mestu, kadar se bodo velika vrata odprla in jim bo dovoljeno vsuti se v ogromni ograjeni prostor ter dobiti kolikor mogoče dobre sedeže zase in za svoje.

Ko so se ob zori velika bakrena vrata počasi odprla, škripajoč na močnih tečajih, je bilo, kakor da bi se iznenada otvorile zatvornice mogočnega morja. Tisoči in tisoči so vreli noter, se pehali, suvali, previvali, skakali, padali, se opotekali, ko so pritiskali skozi velikanska vrata in se potem razkropili po prostnem prostoru velikanske arene, liki mravlje, ki lezejo po mravljišču.

Videti so bili kot pritlikavci, ki so vznemirjeni zlobudrali na vse pretege in jim je pot oblival čelo, dasi je to jutro pihala hladna sapica.

Čez pol ure so se množice razdelile in sedele v vrsti nad vrsto, sklad nad skladom, v željnem pričakovanju. Kar je bilo krepkejših, so se po mnogem prerivanju priborili na sprednje vrste sedežev, šibkejši so posedli više zadaj. Toda tudi ti so lahko videli v areno; med njimi je bilo tudi takih, ki so menili, da imaš boljši razgled, če sediš više; gotovo pa je, da so tam gori dobili čistejši zrak in nekoliko sence od zidovja, ki je obdajalo teater.

Jutro je bilo čisto, nobenega oblaka, nobenega znamenja nevihte ni bilo nikoder. Jupitrov grom se je bil polegel, čeprav je prejšnji dan bobnelo in treskalo, da so ušesa glušela in so se praznoverna srca tresla od groze, češ, da pomeni tak vihar veliko nesrečo. Nebo je bilo jasno in kmalu po zori je postalo spreminjasto kristalno sinje vse do daljnega obzorja.

Da je bil poznopoletni dan lep, se je zdelo množicam samo po sebi umevno, naravno, takorekoč del praznika, katerega je bil odredil Cezar. Tudi to je po pravici pritikalo ljudstvu: cesarji so morali opravičiti svoje bivanje s tem, da so zabavali ljudstvo. Godrnjanje zoper njihovo razkošje in razuzdanost se je moglo zadržati samo s pomočjo drugega razkošja in razuzdanosti, ki so se uprizarjale v zabavo ljudstvu.

Izza ranega jutra si mogel videti obilico raznih prizorov, četudi nisi pomotrival citronastega neba nad seboj, ki se je počasi spreminjalo in postajalo rožasto, modrordečkasto in zlato ter je naposled izgubilo še te barve, ki so se umeknile krasni sinjini. Pri vratih so stali vojaki na straži; čelade so se jim svetile na solncu, njihove gole noge so zagorele gledale izpod tunike. Bilo je tudi mnogo zakesnelih, ki se jim ni dalo vstati opolnoči in so prihajali pozno liki lene mravlje, ki lezejo na mravljišče, najdejo svoje prostore zasedene in begajo sem pa tja, išoč praznega mesta.

Na severni strani so bile tribune senatorjev, patricijev in vitezov, v sredini teh pa sijajna tribuna s škrlatnimi preprogami in zastavami za Cezarja. S teh odrov so visele bogate preproge z zlatimi vezeninami in so lenobno plahutale v jutranji sapici. Po tribunah so bili razpostavljeni sedeži z blazinami in zanimivo je bilo ugibati, kdo jih zasede tukaj, kdo tam.

Cezarjeva tribuna je bila okrašena s cveticami; neznansko veliki šopki lilij v ilovnih loncih in rdečkaste rože v kitah so visele zgoraj. Nobenega dvoma ni bilo, da pride tudi Dea Flavija Augusta, saj lilije so ji bile najljubše cvetke; vselej jih je bilo videti, koderkoli se je prikazala.

Tribune bogatašev so bile tako razporejene, da jih solnce nikoli ni moglo nadlegovati, in preko tistega

dela amfiteatra je ponjava, belo in škrlatno progasta, razgrinjala prijetno senco.

Predstava se je pričela kmalu po drugi uri s spre vodi ljudi in živali, ki se jim je bilo udeležiti borb in iger. Numidijski levi v težkih železnih kletkah, katere je vleklo osem težkih konj, so renčali lačni, mršavi, s krvavimi očmi in mokrimi gobci, čakajoč plena. Tropa hijen iz puščave, novost, kakršne pri igrah še ni bilo videti, krokodili iz Nila in volkovi iz trakiških šum.

Zabavno je bilo poslušati tuljenje levov in si jih predstavljati v areni same skupaj ali v smrtni borbi s krokodili. Še bolj vznemirljivo pa bo, ko se bodo vojni ujetniki, nedavno pripeljani iz Germanije, skušali s težkimi pestmi zoper gospodarje puščave.

Sprevod zveri je trajal domala eno uro. Občinstvo je postajalo nepotrpežljivo. Zveri so bile že nekaj, ampak ljudstvo je želelo videti njih plen, njih žrtve. Ženske so kričale tako na glas kot ženske sploh. Otroci so stopali na sedeže, da bi videli ujetnike, zločince, uporne sužnje, ki jim bodo pozneje delali zabavo.

Prihajali so počasi, glasno ploskanje jih je pozdravljalo. Bili so bedni ljudje, ki so trepetali po vsem životu, smrtni strah se jim je bral z obraza, tem bolj, ker je razpaljena množica pričala, da se ne smejo nadejati nobene milosti.

Posebno sužnji so bili prestrašeni, sključeni, in mrzel pot jih je že oblival; bili so ljudje, ki so jih zalotili pri umorih, tatvinah, izvečine zakrknjeni zlo dejci, ki so bili obsojeni, da se v areni pokore za svoje zločine in nudijo ljudstvu praznik.

Nekaj najbolj zakrknjenih zločincev so oblekli, da so bili podobni germanskim upornikom, ki jih je cesar baje pred kratkim premagal. Na glavi so imeli predivaste lasulje in kozja koža jim je pokrivala telo; na gležnjih in zapestjih so nosili rožljajoče verige, ko so jih vodili po areni.

Občinstvo je bilo veselo njihovega prihoda. Pogled nanje je potrjeval vesti o izredni hrabrosti Cezarjevi; saj so bili pa tudi izbrani za to posebno predstavo samo zavoljo svoje velikosti ali širokih pleč. Vse jih je hotelo videti in burno preklinjanje jih je pozdravljalo, ko so stopali mimo gledavcev. Splošen občutek je bil ta, da zaslužijo vse strožjo kazen, nego je bila določena za navadne hudodelce. Saj so se uprli zoper Cezarjevo moč in tudi po življenju so mu skušali streči.

Najzanimivejša točka te rane jutranje predstave pa je bil brez dvoma črni panter, ki ga je bil domači vladar v Numidiji poslal cesarju kot davek. Že nekaj časa so šle divje govorice o njegovi zvitosti in divjosti od ust do ust, toda nihče ga še ni bil videl. Imeli so ga v vrtovih Cezarjeve palače v težkih verigah in močno zastraženega in govorilo se je, da je po prihodu iz puščave silno zrastel v velikosti in moči.

Udeležitev tega panterja pri priredbah prvega dne je vzbudila splošno osuplost; kajti znano je bilo, da je Cezar zelo visoko cenil to zver. Vsak dan jo je hodil gledat skozi železno drogovje in se divil njeni divjosti in silni grabljivosti. Dal je zgraditi posebno hišo zanj v samotnem delu svojega vrta in plavalnico iz afriškega marmorja. Žleb za živež je bil iz zlata in da mu zadoste, so pitali nalašč zanj kopune in pavice.

Mnogo zgodeb se je pripovedovalo o Cezarjevi ljubezni do te živali in o zabavi, ki jo je imel v tem, da je gledal, kako so jo pitali z živimi živalmi, ki jih je sam metal v kletko. Govorilo se je celo, da so hranili zver s človeškim mesom, mesom sužnjev, ki so ga razžalili ali mu bili samo neposlušni. Eno najljubših razvedril mu je baje bilo, da je prisilil takega bednega nesrečnika, da je pomolil roko v kletko, nato pa gledal panterja, kako je hrustal človeške kosti in lizal človeško kri, v tem ko so kriki neizrekljive groze in smrtnega strahu pretresale ozračje.

Sedaj pa je največji, najboljši vseh Cezarjev dovolil ljudstvu v zabavo, da vidi njegovega najdražjega miljenca. Bučno ploskanje in gromoviti klici so pozdravili prihod sijajne kletke, katero je privleklo šestnajst afriških sužnjev v areno. Drogoji kletke so bili pozlačeni, na vrhu nje pa je vihrala cesarska zastava in znaki cesarskega dostojanstva. Podstavek je bil iz rezljanega lesa in je stal na težkih jeklenih kolesih. Spredej so bile nameščene štiri težke verige iz jekla, v katere je bilo vpreženih šestnajst zamorcev. Bili so nagi, samo okrog ledja so nosili škrlaten prt, na glavi pa obveze iz svetle kovine; vsaka je bila okrašena s petero dolgimi nojevimi peresi, ki so bili sijajno škrlatasto pobarvani.

Teža te kletke z močnim podstavkom in debelimi železnimi drogovi je morala biti izredna; krepki Afričani so se strašno mučili v verigah, zasajali noge v pesek, sklanjali hrbet in napenjali mišice, da so bile videti kot žive vrvi. V enem kotu je ždela mogočna, silna zver; široko, kačjo glavo je imela iztegnjeno naprej, drobne zlate oči uprte predse, in neko čudno renčanje, podobno režanju, je zdaj pa zdaj premeknilo nepremične mogočne čeljusti. Mišičasti rep je brez miru švigal po tleh.

Ko je tupatam sunek na neravnih tleh zdramil zver iz zlokobnega miru, je planila iznenada bliskovito kvišku, skočila preko kletke in udarila s silno črno šapo, kjer se je bil hrbet enega najzadnjih zamorcev prikazal v nevarni bližini.

Velika natančnost, s katero je šapa udarila vprav med dvema železnima drogovoma, je silno ugajala občinstvu, in ko so nekoč mogočni kremplji v resnici dosegli hrbet enega sužnjev in mu ga raztrgali od rame do pasu, je divje vpitje od veselja, ki je odmevalo iz tisoč in tisoč grl, pretresalo vse zidovje velikanskega amfiteatra. Otroci so cvilili od veselja, ženske so strastno ploskale, moški pa vpili: »Habet!

Habet!« Dobil jo je nesrečni suženj, ki se je vrtoglav od izgube krvi zvalil mrtev kletki pod kolesa.

V tem hipu, ko je razvneto občinstvo skoraj zno-relo od veselja, je glasno bučanje trobent oznanjalo prihod Cezarja.

Stopil je na svojo tribuno v spremstvu pretorijanske straže z vihrajočimi prapori. Ko ga je občinstvo uzrlo, se je vzdignilo kot en mož in ga pozdravljalo, pozdravljalo ob odmevu istega vpitja, s katerim je pred malo trenutki pozdravljalo divjo spretnost pan-terja, ga pozdravljalo s klici, s katerimi bi pozdravljalo njegovo smrt, njegov umor, proglasitev njegovega naslednika.

Oblečen je bil v tuniko iz škrlataste svile, v ka-tero so bili v zlatu in srebru vdeleni solnce, mesec in zvezde, na prsih pa je nosil Augustovo pločo, ki jo je bil dal vzeti iz groba, kjer je ležal veliki cesar. Na glavi je imel dragoceno krono iz draguljev v obliki solčnih žarkov, ki so se svetili okoli grde glave, v roki pa je držal zlato strelo, znak Jupitra, in tri-zob, znak Neptuna.

Obdajala ga je telesna straža, družba vitezov in skupina senatorjev in patricijev. Tik za njim je prišla njegova žena Cezonija in njegov stric Klavdij, Ger-manikov brat.

Stopil je v ospredje tribune, da je ljudstvo dobro videlo njegovo čudnoliko postavo, in z očitim zado-voljstvom poslušal ploskanje in vzklikanje, ki se je neprestano razlegalo in donelo do neba.

Ni slišal posmehljivega grohota niti porogljivih opazk o svoji zunanosti, ki je bila bolj podobna spaki kot razumnemu človeku. Zadovoljen je bil, da so se vse oči obračale vanj in v veličastni sijaj, ki ga je obdajal. Zapovedal je praporščakom, naj mahajo z za-stavami, da se je videlo, kakor da bi mu škrlatasto zlat oblak obdajal glavo, ženskam cesarske hiše pa je velel, naj se razpostavijo okrog njega.

Ljudstvo je opazovalo ves ta blišč kakor ob prejšnjih prilikah. Vse je bilo del predstave, prirejene ljudem v zabavo. Z zanimanjem so gledali ženske cesarskega dvora in oni, ki so več vedeli, so na-števali razna imena sosedom.

»Cezonija stoji poleg Cezarja. Nekoč mu je dala ljubavno pijačo, tako pravijo, kajti njegovo nagnjenje do nje je jelo kmalu pojemati. In ta ljubavna pijača sama mu je zmešala pamet.«

»Tamle pa sta Cezarjevi sestri, Druzila in Livila. Druzila je prav zala.«

»Tam, vidiš, pa je Julija, Druzova hči. Iz srca rada je stopila na mesto Cezonije.«

»Ampak Dea Flavija, hči Klavdija Oktavija, je najlepša med vsemi!«

»Živela Dea Flavija Augusta!« je zadonelo iz ne-šetih grl.

Oblečena je bila vsa v belo, okrog vratu so ji viseli nizi biserov, v zlatih lasih pa je imela trak de-

mantov. Obraz ji je bil silno bled in ustnice se ji niso nasmehnile. V roki je držala tri vitke mladike lilij, ki so bile težko bolj bele od njenega gladkega čela.

Splošno se je opazilo, da ji je Cezar posebej velel sesti na svojo levico — Cezonija je sedela na desni — in da se je vsem drugim ženskam Cezarjevega spremstva pomračilo čelo od nezadovoljnosti nad tem očitnim odlikovanjem Dee Flavije.

Zdajci je stopil v ospredje odra pretorijanski pre-fekt Kaj Nepos in gromko ukazal množicam, naj po-pleknejo. Vsi, ki so bili navzočni v tribuni, so neutegoma pokleknili, tudi senatorji, vitezi in zastavonoše, ki so držali prapore. Tudi vse ženske Cezarjeve hiše so pokleknile in patriciji po tribunah na levi in desni. Nekaj občinstva je pokleknilo, vendar ne vse, in Kaj Nepos je moral trikrat, štirikrat ponoviti zapoved in zagroziti, da bo dal takoj razkropiti gledavce in iz-prazniti amfiteater, ako ga vsi ne slušajo.

Samo Kaligula je stal pokonci, ne daleč od njega pa prefekt rimskega mesta, ki je slonel ob zidu.

Nato je Cezar blagoslovil svoje ljudstvo, na ukaz Kaja Nepota pa je od vseh strani zaorilo: »Živio Cezar! Živio bog! Živio oče vojsk! Največji in naj-boljši vseh Cezarjev!«

Šestnajsto poglavje.

»Kdo pozna duha človeka, ki gre kvišku, in duha živali, ki gre dol na zemljo?« Prid 3, 21.

Kaj Julij Cezar Kaligula je bil praznične volje in se je ves čas smehljaj ter pokimaval tistim, ki so bili okoli njega, in svojemu ljudstvu. Obraz mu je bil pač bled in oči krvave, a to je bilo morda zaradi slabega zdravja; zakaj njegova dobra volja je bila brez dvoma popolna. Samo enkrat se mu je omračilo čelo, ko se je ozrl in videl, da je rimski prefekt ostal pokonci, medtem ko so vsi ostali klečali in vzklikali Cezarju.

A ta mračnost se je kmalu razpršila in pozneje je povsem prijazno govoril s prefektom. Auguste okoli njega so se venomer smejale, ko se je tupatam obrnil do njih z dovtipnim domislekom ali robato šalo, kar se je bolj ujemalo z njegovim značajem. Pozorno je opazoval predstavo od začetka do konca. Najprej igro v stihih o Paridovi rabsodbi, predelavo Grkom priljubljene bajke, v kateri je bil Paris ženska in se je imenoval Parisia ter so trije bogovi tekmovali za zlato jabolko, znak njene naklonjenosti. Za tem morskno igro v preplavljeni areni, kjer so ladje in galeje vršile popolne bojne okrete na vodi, katero so razburkali na umeten način. Nato borbe s pestmi in lovske prizore, pri katerih so lovili medvede in volkove, ki so jih nalašč za to pripeljali iz traških šum.

Opazoval je numidijske leve, ki so trgali drug drugega na kosce, in se z množico radoval boja med tropo hijen in krokodili iz Nila. Izpodbujal je gladiatorje v njihovih borbah in se vedno bolj razvnel ob vsaki točki sporeda, ki je bil tako spretno urejen,

da se je pričel s preprostimi, mirnimi igrami in postajal polagoma vedno bolj krvoločen in grozen.

Vse je kazalo, da je zasnovala zabavo premetena glava, ki je poznala ljudsko čud, tako da se je z vsako točko predstave po malem vzbujala nasladna ljubezen do okrutnosti, ki je bivala v srcu slehernega rimskega

uvodna igra. Prava predstava naj bi se pričela nazadnje. Po njej so koprnili vsi Rimljani, patriciji in preprosto ljudstvo, ubožci in bogatini, moški, ženske in otroci. Ti prizori so jim bili resnično življenje, tvorili so jedro vsega njihovega bitja. Zaradi njih so vstali o polnoči in čakali dolge ure, da bi bili tako blizu, da

Pred pomladjo. (Krajina s Podutika.)

Fot. Fr. Kraševc.

državljana. Lovski prizori so bili uvodna igra za boj med levi, leta pa zopet predhodnik bolj krvave borbe med hijenami in krokodili.

Naposled je pričela teči kri. Množice so z drhtečimi nosnicami in možgani vdihavale njen zoprni vonj in ustnice in jeziki so se osušili od mrzličnega poželenja po vedno novi krvi.

Ostale točke, gledališka igra, pomorski prizor, lovski prizori in borba med zvermi, vse je bilo zgolj

bi mogli vohati kri, ki je rdečila pesek v areni, in da bi videli poslednji dihlijaj smrtnega boja tistih, ki so padli v tekmi.

»Habet! Habet! Habet!«

Ta klic se je glasil vedno pogosteje ter je postajal bolj in bolj hripav. Poglejte moške in ženske, ki se naslanjajo čez rob tribun, široko odpirajo oči in iztegajo roke, da kažejo s palcem neizprosno pot v smrt.

»Habet! Habet!« so kričale ženske, ko se je premagani zgrudil in zvijal na tleh, nad njim pa stal zmagovavec in z glavo pokonci prosil končne odločitve.

Gori na cesarski tribuni pa se je Cezar šalil in smejal. Zastave so mu vihrale nad glavo, progasta streha mu je razgrinjala hladno, modro senco po krasnem oblačilu in po glavah August, venčanih z dragulji.

Ostali del velikanske arene je plamenel v bujnih barvah; dopoldansko solnce je razlivalo žarke skoraj navpično na južno stran ogromnega podolgovatega prostora. Celo morje glav, zlatih, rjavih, rdečkastih, črnih je plalo na desno in levo kakor valovje, ki ga žene morska struja, ko so se borci premikali po areni sem pa tja. Pahljače iz barvanih peres so se majale, plašči so vihrali v bežnem vetrcu, vsako zrno peska v areni je bilo zrcalce, ki je odbijalo svetlobo. Vse je žarelo v močnih barvah, ki so bile zaradi nasprotja z gostimi sencami ob marmornatih stenah še bolj žive.

Na južni strani je bilo videti na plaščih in tunikah preprostega ljudstva vse odtenke rjavkaste, rjave in zelene barve, ki jih je solnčna svetloba posipala z živimi zlatimi lisami. Po tribunah na desni strani pa je senca platnene strehe zavijala hladne odličice ametista in krizopraza v nežno modrino. Na obeh koncih, na vzhodnem in zapadnem, so težka bakrena vrata, podobna velikanskim ogledalom, odbijala te odličice zlate in modre barve kakor skozi kopreno solnčnih oblakov.

Zgoraj se je vzpenjalo nebo, živo sinje, prosojno, spreminjajoče se v mirijadah rožnatih in smaragdnh marog, ki so odsevale po marmornatih stenah arene in svetlih čeladah legijonarjev, ki so stražili cesarsko lopo. Nad vsem pa tenka zlata koprena iz drobnih, nevidnih atomov, ki so plesali v vročini in potapljali v krasno, žarečo harmonijo vse te rjave in purpurne, smaragdne, rubinaste barve in kričeče tone sardoniksa in indiga, ki so blesteli v tem barvnem vrišču kakor globoke, zijajoče rane.

Vse pa je prevevalo mrzlično pričakovanje, tako napeto, da ga je bilo skoraj mogoče otipati.

Trepetal je v zraku ter razgrevalo vsako lice v modrordečkastem ognju in netilo žar v slehernem očesu. Zdelo se je, da v tem pričakovanju plešejo zlati atomi, čutiti ga je bilo v slednjem dihljaju iz teh dvesto tisoč prsi.

Marogasta streha nad cesarjevo glavo je vztrajno plahutala v vetru s čudnim glasom, kakor bi pošastna roka trkala na peklenska vrata.

V areni je stalo nekoliko bednih nesrečnežev, ki jih je naglo Cezarjevo sodišče bilo obsodilo na smrt, nasproti četi mož z meči — v resnici krvnikov, zakaj boj je bil docela neenak. Velikanski afriški hrusti so s kratkimi golimi meči zasledovali nekoliko sestradanih nesrečnežev, ki so dirjali tuleč po areni, ska-

kali čez postavljene ovire, begali okoli zaprek ali se plazili v kako zavetje in tekali v naravnem nagonu samoobrane, ki navdaja človeka celo spričo gotove smrti.

Nov lovski prizor, doslej neznana zabava.

Nikdo se ni menil za to, ali so bile žrtve v resnici krive zločina, nikdo se ni menil, ali se je sodna obravnava pošteno vršila in ali so bili po pravici obsojeni; ljudstvu je bilo samo do tega, da je bila predstava nova in zabavna. Afriški korenjaki so bili kaj dobro izvežbani za svojo vlogo; igrali so se z nesrečnimi žrtvami kot mačka z mišjo; zdaj pa zdaj so jim dali uteči, a ko so mislili, da so že skoraj na varnem, ko so divje planili k dozdevni svobodi, so iznenada prilomastili nadnje s tistim kratkim širokim mečem, ki je glasno oznanjal smrt, kadar se je povesil.

Bučno ploskanje je sprejelo to igro in glasen, nezmeren grohot je pozdravljal brezuspešne napore zasledovancev, njih padanje preko ovir, grozotne poglede in zvijanje njihovih suhih teles, ko so bili naposled ujeti.

»Habet! Habet! Habet!« je vpilo vse, kadar se je tak nesrečnik, ustavljen na lovu, vrgel na zasledovavca in se boril z dvema slabotnima rokama zoper neizprosno moč izurjenih velikanov in njihov smrtonosni meč.

»Habet! Habet! Habet!«

»Dovolj ima!« so kričali. Ima smrt, zevajočo rano v še vedno hropečih prsih. Sedaj ima smrtni boj, ki se uprizarja za praznik velikim državljanom sveta.

Slednjič se je pesek v areni pordečil od krvi, mrzki vonj se dviga v sleherne nosnice, vpitje postaja vedno bolj divje, kakor bi na tisoče vragov spustil z verige. Pričakovanje in poželenje je bilo razpaljeno do viška in Kaligula je bil lahko zadovoljen.

Od vseh strani so se razlegali klici: »Level! Level! Sužnje levom!« Na tisoče nog je topotalo po tleh in izza velikih vrat se je čulo mogočno rjojenje, ki je strahotno odmevalo po vročem ozračju.

V areno so v pozlačeni kletki, ki so jo opirali izrezljani stebri in jo je vleklo osem etijopskih sužnjev, počasi pripeljali Kaligulovega ljubljenca.

Mogočen vzdih se je izvil iz slehernih prsi. Hrušč je utihnil. Smrtna tišina je objela nešteto množico, ki je bila kakor okamenela; oživljalo jo je le dvesto tisoč parov oči, ki so se upirale v kletko in njenega prebivavca.

Črni panter je ždel v svojem mehkem črnem kožu, po katerem je poldansko solnce razlivalo rumenkaste lise, v kotu svoje kletke. Kačjo glavo s širokim ploščatim čelom in širokimi zakrivljenimi čeljustmi je imel potegnjeno med pleča; majhne zlate oči so bile zaprte in so oprezno dremale.

Počasi so hropeči zamorski sužnji vlekli kletko in se ustavili z njo ob bakrenih vratih na vzhodnem koncu arene.

(Dalje prihodnjč.)

Naše prijateljice.

Inž. Ciril Jeglič.

Presajanje.

Kadar postane koreninam v loncu pretesno ter prično siliti na površje in spodaj skoz odcejalno luknjo, ali pa je prst že preveč izčrpana ali pokvarjena (kisla), tedaj je treba rastlino presaditi. Da je treba rastlino presaditi, se navadno vidi že na njeni slabotnejši rašči.

Kolikokrat jo je treba presaditi, to se ravna po naravi posameznih rastlin. Navadno zadostuje enkratno presajanje na leto pri vseh lesnatih rastlinah, medtem ko je zelnate in hitro rastoče rastline, n. pr. tradeskancije, pelargonije, često treba presaditi dvakrat v teku poletja, seveda pa le tedaj, ako imajo korenine v loncu zares premalo prostora in hrane. Nekaterih rastlinskih vrst ne smemo presajati vsako leto, temveč zadostuje, če izmenjamo vrhno prst, tako da ne ranimo močnejših korenin.

Najprimernejši čas za presajanje je neposredno, ko rastlina odcvete ali preden začne novopoganjati in se obenem najrajši tvorijo nove korenine.

Skoraj vse lončne rastline vsako leto neko dobo prav živahno rastejo, nato pa hočejo nekoliko počitka, da si naberejo novih moči. Nova rast (vegetacija) se tudi pri sobnih rastlinah pričinja redno spomladi; zato presajamo največ spomladi od marca do majnika. Izjema velja za rastline, ki neprestano rastejo ter ob vsakem letnem času, če jih postavimo na toplo, lahko tvorijo nove korenine. Če je potrebno, presadimo te rastline kadarkoli, le kadar cveto, jih moramo pustiti na miru. N. pr. pri palmah rast nikoli popolnoma ne preneha. Rastoče fuksije, pelargonije, vanilije in podobne zelnate rastline smeš presaditi kadarkoli, toda ne brskaj jim tedaj v koreninsko grudo. Ciklame in praproti ne rastejo tako neprenehoma kakor primule, pelargonije in fuksije, ampak napravijo presledkoma po več poganjkov skupaj; takšne rastline je najbolje presaditi tedaj, ko prične zaganjati gnezdo mladih poganjkov.

Rože presadimo, ko jim glavni poganjki olesene, t. j. približno v juliju in avgustu. Rododendron, acaleje, kamelije in njim podobne rastline presadimo takoj, ko odcveto. Če jih prekesno presadimo, nastavijo malo cvetja. Palme in starejše rastline, ki počasi rastejo, presajaj bolj poredkoma; večje okrasne rastline v čebrih presadi vsako tretje ali četrto leto!

Pri presajanju ne jemlji prevelikih loncev! Nov lonec bodi praviloma le toliko večji, da se stari baš dobro vanj prilega. Le hitro rastoče rastline, ki se jim brž razvijejo nove korenine, smejo dobiti nekoliko večje lonce. Počasi rastoče lončnice s tankimi koreninami pa ne morejo vse prsti brž prepresti,

zato se prst v prevelikih loncih rada skisa. Tanke, fine korenine imajo acaleje, erike, mirte, kakteje, aravkarije i. dr.

Nad odcejalno luknjo v loncu položi večjo črepinjo ali pa več manjših črepinj, tako da se luknja ne zamaši in se voda lahko brez ovire odceja iz lonca. V večjih posodah dno popolnoma pokriješ s črepinjami ali kamenčki. Pri acalejah, kamelijah, gloksinijah, mirtah denemo radi boljšega odvajanja vode na črepinje nekoliko peska, šele nato pride prst in koreninska gruda.

Rastlin, ki jih hočeš presaditi, ne smeš s silo trgati in puliti iz stare posode, da ne poškoduješ korenin. Koreninsko kepo vzemi celo iz lonca. Lonec z rastlino obrni narobe; ako se gruda bolj trdno drži stene, potrkaš z robom lonca ob mizo. Pomagaj si tudi z nožem. Včasih ne gre drugače, nego da lonec razbiješ.

Če imamo opraviti z večjimi rastlinami v težkih posodah, mora ena oseba prijeti za deblo rastline, medtem ko druga tolče s kakšnim polenom okrog in okrog po robu posode, da se odloči od koreninske grude. Tedaj tudi ne smeš rastline pred presaditvijo zamočiti, ker sicer napito grudo še teže spraviš iz čebriče.

Ako je koreninska gruda, ki jo vzameš iz posode, mrežasto prepletena in vsa zarasla s korenskim vlakni, obreži preraslo goščo z ostrim nožem in zrahljaj prst med koreninami z lesenim klistrom, preden zasadiš rastlino v nov lonec s svežo prstjo.

Rastlinam, ki imajo mesnate korenike (n. pr. klivija, amarilis, kala, avkuba), ne smeš obrezati korenike, ki ranjena rada gnije. Zadostuje, če korenine nekoliko razrahljaš in prst, ki sama rada izpade iz grude, nadomestiš z novo, redilnejšo prstjo.

Pri palmah včasih izraste vrh korenine skozi odprtino na dnu posode. Ta vrh, ki se ga ne drži zemlja, lahko odrežeš pri presajanju z ostrim nožem.

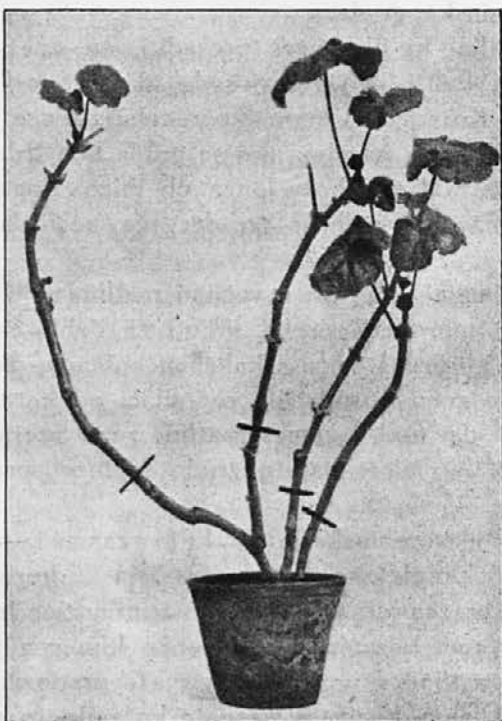
Nekatere rastline, n. pr. špargelj (aspáragus), imajo na koreninah gomoljaste tvorbe, ki jih pri presajanju ne smeš preveč odstraniti. V njih je nako-pičena rezervna hrana.

Izsušene grude ne smeš saditi, preden je nisi posebej v vodi počeno zamočil. Če vsadiš rastlino z izsušeno grudo v vlažno prst, zalivanje prav malo koristi, ker le vlažna prst vleče vodo nase.

Ne sadi ne preplitvo ne pregloboko! Rastlina naj ne pride globlje v zemljo, nego je bila v prejšnji posodi. Postavi rastlino v sredino lonca! Pri saditvi držiš z levico rastlino v pravi legi, z desnico pa naspas prst. Ko je lonec poln, nekajkrat potrkaš z njim ob mizo, da se zemlja uleže med korenine, nato prst

potlačiš in je še dodeneš, kolikor je manjka. Palmam, rožam, acalejam moraš prst dokaj trdno zatlačiti. Ciklame pa hočejo biti le rahlo zasute. Pusti do vrhnjega roba lonca še nekoliko prostora, da lahko izdatneje in bolj zanesljivo zalivaš. Prst za presajanje bodi primerno osehla, ne mokra, sicer se pri saditvi maže kot blato in pokvari.

Presajene rastline je treba primerno zalivati in večkrat popršiti. Na toplem prostoru se kmalu obrastejo, toda prve dni po presaditvi jih čuvaj prehudega solnca in prepriha. Presajenih rastlin nikakor ne smeš prej gnojiti, dokler niso spet v živahni rasti.

Kako obrežeš pelargonijo.

Posebno pazljivo moramo presajati bolne rastline. Na koreninah moramo vse bolne, gnile dele, ki imajo temnejšo, rjavo barvo, gladko odrezati. Obrezano koreninsko grudo je treba saditi v primerno manjši lonec. Bolehnim rastlinam se prilega lažja, peščena prst, ki jo premešamo z ogljenim prahom, in zlasti jim je treba preskrbeti dobro drenažo (odvodno napravo iz črepinj) na dnu posode.

Nož v roko!

Nekatere rastline sploh nikoli ne napravijo obstranskih vej. Palma raste samo v eno smer, in če ji odlomimo njen edini popek na vrhu debla, je zapisana smrti. Spet druge rastlinske vrste, ki ostanejo navadno tudi enostebelne, torej brez vej, pa poženejo, če jim odrežemo vršič debla, ob straneh nove izrastke, tako n. pr. aralija.

Mnogim hitro rastočim enoletnim in večletnim rastlinam pa naravnost moramo pravočasno že v mla-

dosti odščipniti vrhnje popke, če si hočemo vzgojiti zastavne, lepo oblikovane grmiče. To velja na primer za fuksijo, vanilijo, marjeto, pelargonijo, mirto in še mnoge druge sobne rastline. Kajpada je mogoče z odščipavanjem in obrezovanjem vzgojiti lepo enakomerne grmiče le tedaj, če poskrbimo (v sobi pri oknu n. pr. z obračanjem rastline), da dobi rastlina od vseh strani dovolj svetlobe.

Lahko pa tudi rastline, ki se sicer vejnato razraščajo, vzgojimo v enodebelni obliki. Zlasti drevesca fuksij in mirt so zelo priljubljena. Vzgojimo jih tako, da na stebelcu, ki je zrastle iz močnega potaknjenca, skrajšujemo vse postranske poganjke na dva, tri pare listov; ni pa prav, če obstranske poganjke popolnoma odrežemo tik pri stebelu, ker ostane potem deblo pre-slabetno. Ko doseže steblo, ki mu damo oporo, zaželeno višino, mu vrh odščipnemo, da odženejo očesa pod vrhom mladice za krono.

Mnoge lončne rastline, ki so čez zimo počivale, moramo spomladi pred presajanjem temeljito obrezati, da jih tako pomladimo ter jim podamo lepšo zunanost. Režemo jih v lanski in starejši les. Zlasti za pelargonije, fuksije in še mnoge druge grmičaste lončnice, ki nimajo več lepe oblike, je spomladna rez zelo potrebna.

Poglej rogovilasto pelargonijo, ki jo kaže slika! Če hočeš iz nje dobiti spet lepo, košato in zastavno rastlino, jo moraš spomladi z nožem skrajšati. Čez veje potegnjene črtice označujejo, kje je treba odrezati. Iz ostalih očes (pod črticami) se bodo potem razvili novi, krepki poganjki.

Ni pravilno, če rastlino obrežemo obenem, ko jo presadimo. Bolje storimo, če jo presadimo šele tedaj, ko začno na obrezani rastlini ostala očesa že poganjati, ali pa obrežemo, ko se je presajena rastlina že ukoreninila in se vzbudi v njej novo življenje.

Odreže se tik nad očesom, ker tu se rana najhitreje zaceli. Štrclji nad očesom se navadno ne zacelijo in prično gniti.

Predolge veje na fuksijah, pelargonijah, grmičastih begonijah itd. skrajšamo za polovico ali za dve tretjini. Tudi slabo rasle hortenzije moramo včasih izjemoma prav temeljito skrajšati, in sicer ko odcveto, ker se kobilji cvetja razvijajo iz vrhnjih očes najkrepkejših poganjkov. Prav tako je mogoče popraviti krono zdvijane acaleje le na ta način, da jo po cvetju primerno iztrebimo in obrežemo.

Rožnim sortam, ki so slabe rasti, prirežemo spomladi najmočnejše poganjke prejšnjega leta na tri do pet očes. Vse krepko rastoče rože, ki napravljajo dolge poganjke, režemo bolj na dolgo, ker bi sicer preveč gnale v les in nastavile malo popkov. Znani čajevki Marechal Niel krepkih poganjkov nič ne skrajšamo, porežemo le suh in slaboten les.

Najbolje je, da se sam s poskusom prepričaš in doženeš, katere cvetlice je treba močno prirezati in katerih ne smeš preveč skrajšati, če hočeš, da te razvesele z lepo rastjo in z obilico cvetja.

Starejše lesnate rastline, zlasti tiste, ki jih gojimo v čebrih, moramo včasih prirezati v triletni ali še starejši les, da jim rast pomladimo.

Lovor, oleander, evonimus in slične trajno zelene rastline, ki jih gojimo v čebrih ali loncih, sčasoma izgube svojo prvotno lepoto. Starejše veje ogole in le na mladih vršičih ostanejo zeleni listi. Včasih se pojavijo na deblu novi poganjki, ki so nam znamenje, da bi se rastlini mladostna rašča najlaže vrnila, če jo z rezjo pomladiš. Uместno je prirezati rastline, ki imajo vrh napaden od kaparjev ali plesnobe, ali pa jim je zima v slabih prezimovalnih prostorih preveč poškodovala mladike.

Najprimernejši čas, da pomladimo takšne rastline, je spomladi. Krono moramo obrezati do spodnjih vej, kakor vidimo na sliki. Spodnjih poganjkov na deblu ne odstranimo takoj, ampak jih obrežemo šele pozneje, ko jih ni treba nič več hraniti za rezervo, ter jih porabimo za potaknjence. Grmičaste rastline prirežemo, če so višji deli malovredni, še niže, približno tako, kakor kaže slika na desni strani.

Seveda je treba tako obrezane rastline tudi presaditi, ker nujno potrebujejo za okrevanje nove, lahkožitne hrane. Nova posoda pa naj ne bo večja kakor poprejšnja, marveč moraš korenine z ostrim nožem primerno skrajšati in odstraniti vse, kar je bolno. Za presajanje vzemi dobro preležano, peščeno kompostnico. Zlasti pazi tudi na to, da se voda iz posode lahko odceja po pravilni drenaži.

Mnogo sočnih rastlin hira radi napačnega zalivanja.

Pri zalivanju se često toliko greši, da se kesneje škoda ne da več popraviti. Tu še posebej velja pravilo, da se moraš točno zanimati za njene potrebe, ako hočeš imeti rastlino zdravo in lepo. Ni prav, če kar vsak dan ob določeni uri zaliješ vsem rastlinam enako. Pri takšnih nežnih prijateljicah se samosilniški red nikakor ne obnese. Vprašaj torej najprej vsako rastlino posamez, ali je žejna, in se natančno prepričaj, zakaj in koliko potrebuje.

Voda je neobhodno potrebna za prehrano rastline. Korenine srkajo le v vodi raztopljene rudninske snovi. Toda preobilna, zlasti zastajajoča mokrota škoduje, ker iztisne zrak iz zemlje, ki se zato pokvari in skisa. Zrak in toplota ne prideta do korenin. S preobilnim zamakanjem izperemo iz zemlje tudi mnogo hranilnih snovi, ki bi jih sicer použila rastlina.

Zemlja naj bo vlažna, ne pa močvirna; če jo vzanreš med prste, naj se lepo drobi v grudice. Vrhnja plast lončne prsti se v topli sobi bolj izsuši kakor

spodnja. Preden znova zaliješ, se torej prepričaj s prstom, je li zemlja zares že presušena tudi odznotraj, 2—4 cm globoko pod vrhno plastjo. Lahko si pomagaš s ključem. Potrkaj z njim zunaj ob steno lonca. Če lonec doni s praznim, jasnim zvokom, je zemlja izsušena, zamolkel glas je pa znamenje, da je zemlja še vlažna.

Rastlinam, ki v toplem in zračnem prostoru živahno rastejo, je treba bolj zalivati kakor pa rastlinam, ki počivajo v hladni sobi. Zdrave in bujne rastline porabijo več vlage nego bolehe in slabotne. Tudi pravkar presajene rastline, ki se še niso dobro urastle, potrebujejo manj vode.

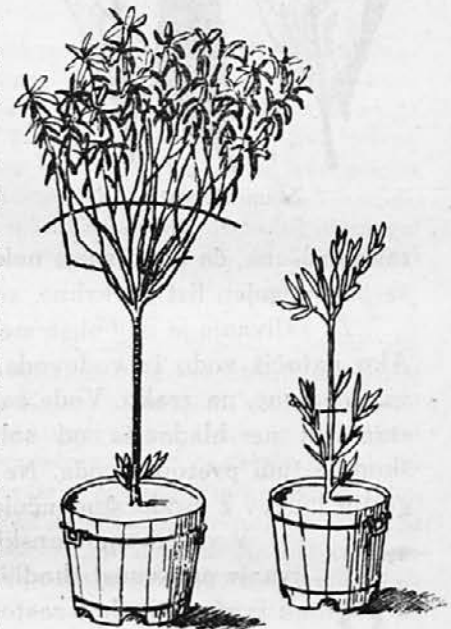
Sočnate rastline z mesnatimi listi, kakor n. pr. kakteje in agave, moramo zamakati prav previdno, zlasti tedaj, ko počivajo. V hladnem prostoru lahko štiri do šest tednov ostanejo nezalite.

Več mokrote prenesejo le močvirne rastline, n. pr. kala, isolepis, cyperus, in pa hijacinte, ki jih silimo. Toda tudi pri teh rastlinah ni vselej dobro, če stoji v podstavnici voda, ki zapira odcejalno luknjo.

Kmalu po zalivanju preglej podstavnico in izlij vodo, ki se je v njih nabrala! Izjemoma smeš pustiti vodo v podstavnicih pri rastlinah,

ki imajo krepko razvite in preprežene korenine ter močno rastejo, če pripeka nanje solnce in vročina.

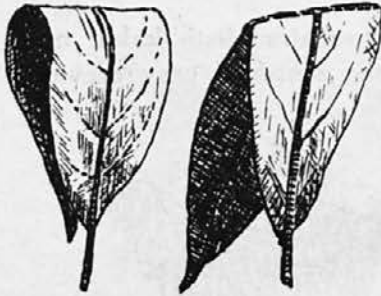
»Zmerno zalivati«, da je zemlja le »zmerno vlažna«, ne pomeni, da moramo rastline skopo, prav malo in zato večkrat zalivati. Zlasti je glede tega paziti pri rastlinah, ki jih prezimujemo. Trajno zelene rastline, n. pr. acaleje, erike, lovor, mirta in druge, hočejo imeti pravilno »zmerno vlago«. Pozimi moraš potaviti te rastline v hladno sobo (1—8° R), torej najbolje v nezakurjeno sobo, ki jo primerno segreješ, kadar je premrzla, na ta način, da odpreš vrata sosedne sobe, kjer se kuri. Pri razmeroma nizki temperaturi ni težko ohraniti rastlinam pravilno vlago. Kadar je treba, zamoči rastlino prav pošteno, toda pusti jo v miru, če ne potrebuje zalivanja. V tako hladnem prostoru je treba šele čez dober teden, čez dva tedna ali pa še kesneje znova zaliti. V hladnem prostoru se iz listov malo vode izpari in rastline tudi ne rastejo; ne porabijo torej mnogo vode.

Kako pomladiš oleander.

Ako se gruda v loncu tako izsuši, da se z navadnim zalivanjem ne da premočiti, postavi lonec za pol ure v vodo. Rastlinam, ki so radi pomanjkanja vlage začele veneti, moraš najprej ponovno poškopiti listje pa poganjke in šele nato jim namočiš korenine. Zlasti za velike rastline, posajene v vedricah v humozno prst, je nevarno, ako se jim gruda popolnoma izsuši, ker se tedaj le težka napijejo vlage. Tudi v tem primeru je najpametneje, kar moreš storiti, da vso rastlino čez noč potopiš v vodo.

Često se primeri, da imajo grudo izsušeno: lovor, evonimus, acaleja, rododendron, erika itd. in vse rastlinske vrste, vsajene v vresnico, barsko prst ali listovko. Listje porumeni in odpade. Zanesljivo znamenje prevelike suše je pri lovorju, avkubi, rododendronu in acaleji tole: ako se list, ki ga upogneš, nič več ne prekrhne (prelomi), ampak se da uvijati, tedaj je rastlina že

Znamenje suše.

tako osušena, da bo kasneje nekaj listja odpadlo. Ako se pa upognjen list prekrhne, se ni bati škode.

Za zalivanje je najboljša mehka voda (deževnica). Ako natočiš vodo iz vodovoda, jo pusti nekaj časa, vsaj čez noč, na zraku. Voda za zalivanje naj bo prestana in ne hladnejša od sobnega zraka. Seveda škoduje tudi pretopla voda. Ne zalivaj od solnca segrelih loncev z mrzlo studenčnico!

V vročih opoldanskih urah utegne biti zalivanje naravnost škodljivo. Zalivaj rajši zjutraj ali zvečer; živahno rastočim rastlinam, ki stoje na suhem zraku v majhnih loncih, pa zaliješ zjutraj in zvečer. Ob hladnem vremenu je bolje, da zalivaš v dopoldanskih urah.

Rastline večinoma hočejo imeti krog sebe vlažno ozračje ter jim zato zelo ugaja, če jim ob toplih, solnčnih dneh pogostoma (vsako dopoldne) orosiš listje s čisto, mlačno vodo. Prav drobno razpršena rosa se na listih bolje in dlje časa drži nego velike kapljice, kakor jih škropi navadna škropilnica. Vsak sobni vrtnar naj si preskrbi pripraven razpršilnik ali pa rosilko, kakršno vidimo na sliki. Takšna rosilka ni draga, prši pa izvrstno; s primernim zamaškom jo lahko pritrdiš v vrat vsake steklenice, ki pa naj ne bo preozka. Pri uporabi vlečeš prstan nad vratom rosilke gori in dol. Istemu namenu lahko služi tudi navadna krtača za obleko. Krtačo pomočiš v vodo in z roko potegneš po vrhu ščetin, ki mečejo vodo v fino razpršenih kapljicah.

Rosilka.

V zakurjeni sobi imamo pozimi navadno zelo suh zrak. Ni čudno, da se potem na zelenih sobnih rastlinah razpasejo razni zajedavci (zlasti uši in trips), ki se najbolje počutijo v suhem zraku. Marsikatere sicer ne baš izbirčne rastline pozimi samo zato ne uspevajo, ker jim je prevroče, presuho v zakurjeni sobi. Umetna rosa (pršna kopelj) je zanje pravi blagoslov, ki jih vidno pokrepča.

To velja še prav posebno za rastline, kupljene pri vrtnarju, ki so navajene na vlažnotoplo ozračje zaprtega rastlinjaka. Sploh pa je najbolje, da si občutljivejše sobne rastline nabaviš šele spomladi in poleti, ko so tudi naše sobe svetlejšje in zračnejše ter zrak v njih ni presuh.

In še na nekaj ne smeš pozabiti. Vrhnja plast prsti v loncu se po zalivanju rada zbije in zaskorji, zlasti ilovnata zemlja. Kakor je treba rastline zunaj na vrtu marljivo okopavati, tako moraš tudi lončnim rastlinam prst večkrat prerahljati (z lesenim klincem ali treščico). Pazi, da ne raniš korenin! Najmanjši plevel takoj odstrani! Zrahljaj prst pred zalivanjem!

Pazi na snago!

Rastline in lonce moraš včasih temeljito očistiti. Prah, lišaji, mah itd., ki se naberejo na steni lonca ter jo prevlečejo s skorjo, ovirajo pronicanje zraka. Da se ne napravi umazana prevlaka, je treba lonce od zunaj oribat s krtačo in umiti s toplo vodo.

Rastline hočejo biti snažne. S tem, da jih skrbno čistimo, pospešujemo njih rast ter jih obvarujemo zajedavcev in bolezni. Žive liste, ki so glavni dihalni organi in želodec rastline, moramo večkrat umiti z mehko gobo, namočeno v čisti vodi. Stebelca, listne pazduhe in mlade poganjke očisti z mehko krtačko (n. pr. zobno krtačko), ker tu se najrajši ugnezdiijo uši, kaparji in podobna zalega.

Zelo umazane liste je najprej treba ponovno popršiti, da potem nesnago laže odstraniš; za umivanje vzemi mlačno vodo, v kateri si raztopil nekoliko mila. Rastlino, ki jo umivaš, drži pošev, da se umazana voda ne odteka v koreninsko grudo. Ko so listi umiti, vso rastlino še enkrat popršiš s čisto, mlačno vodo ter jo postaviš za par ur na zavečno, senčno mesto.

Zlasti liste palm in drugih trajno zelenih rastlin moraš skrbno in ponovno očistiti, ker ti listi morajo ostati po več let zdravi in lepi. Kaktejam, ki jih pozimi ne smeš škropiti, očisti prah s čopičem.

Ovenele, suhe liste in nagnita mesta moraš takoj odstraniti. V toplem, deževnem vremenu znosijo skrbne gospodinje in dekleta svoje sobne rastline venkaj na dež. Pohleven, ne premrzal dež zaleže kot dobra pršna kopelj in zelene rastline se na svežem zraku imenitno pokrepčajo. (Dalje prihodnjič.)

Po okrogli zemlji.

Panevropa — Panazija.

Matija Munda.

Panevropa, to je misel združenja vseh evropskih držav, — Panazija, misel združenja vseh azijskih držav. Tukaj vzhod, svet zase, tam zahod, svet zase. Povod vseevropskemu kakor tudi vseazijskemu gibanju pa je dala svetovna vojna.

1. Od 3. do 6. oktobra 1926 se je vršil na Dunaju prvi vseevropski kongres, ki je posledica pred tremi leti ustanovljene vseevropske zveze. Vseevropski kongres je pokazal voljo, kakor pravi v razglasu, ki ga je naslovil na vse Evrope, da spor med evropskimi brati končamo, da politično, gospodarsko in narodno sovraštvo med evropskimi narodi pokopljemo in vpostavimo mirno vzajemno delo svobodnih narodov, da nevidne napravimo evropske meje, ker so ovira miru in gospodarskega razvoja, da nadomestimo vojske z razsodišči, carine z evropsko gospodarsko skupnostjo ter sovraštvo in podjarmljenje z narodno enakopravnostjo. Kongres pozivlje potem vse evropske vlade, Društvo narodov, evropske žene, evropsko mladino, vse ljudi, ki so dobre volje, naj pomagajo pri delu za združenje in vstajenje Evrope, ki bo najboljšje jamstvo za svetovni mir, naj celijo rane, ki jih je odprla svetovna vojna, naj ne puste ugasniti Evrope, tega svetilnika človeštva. Mir, bratstvo, svoboda, odprava medevropskih meja, garancijska pogodba med vsemi 28 državami Evrope, to so gesla novega vseevropskega gibanja. Naravno je, da mora to gibanje pozdraviti vsak dobromisleč človek, zlasti še katoli-

čan. Saj svobodo otrok božjih, mir in bratstvo oznanja tudi katoliška Cerkev, ki je v bistvu vesoljna.

Svetovna vojna nas je izučila. Šele danes, ko se nam zde že ona temna leta iz komaj pretekle dobe, ko se je dvignil narod zoper narod in kraljestvo zoper kraljestvo, ko nečloveškemu prelivanju človeške krvi ni hotelo biti ne konca ne kraja, šele danes se pravzaprav zavedamo, kako je bilo vse to klanje nečloveško in nepotrebno. Pozabili smo takrat, da smo ljudje. Kje je odškodnina za one milijone žrtev, ki so ostale na bojiščih? Razen tega so pa še druge posledice velike vojne, na katerih bo bolehala Evropa še leta in leta! Danes nas je sram vsega tega, pogled nazaj nam pretresa mozeg in vzbuja v nas en sam občutek: nikdar več vojne, nikoli več kaj takega!

Toda ne samo to! Pogled na uspehe iznajdljivega človeškega duha, moderne tehnike in kemije, nas za bodočnost navdaja še z večjo grozo. Morebitna vojna v bodočnosti bi bila vojna najgrozovitejših morilnih sredstev, strupenih plinov, ki morejo čez noč uničiti vse življenje velikih mest v zaledju. Tvoja smrt — moje življenje, to bi bilo načelo bodoče vojne. Pan-evropo bo izsilila moderna tehnika: prometna, industrijska in vojna.

Misel vseevropske zveze ni nova. Saj sta sanjala o njej že Karel Veliki in Napoleon. Napoleon sam priporoča v oporoki svojemu sinu, naj ga ne posnema, ker Evrope ni mogoče zavojevati z orožjem, ampak jo samo z orožjem duha prepričati, da mora opustiti prepir in da mora ustvariti evropsko skupnost. O oporoki istega Napoleona in njegovem zamislu federativne zveze evropskih držav je dr. Wirth,

poslanec nemškega katoliškega centra, dejal na vseevropskem kongresu: »Berite veliki testament, ki ga je Napoleon napisal na Sv. Heleni. Tam piše o prepirih med evropskimi državami in o sovraštvu med narodi. Ni mu bilo usojeno, da bi bil premagal te zmede. Veroval je, da bi obvladal veliko nalogo, če bi bil ostal zmagovavec na ruskih poljanah. On ni gledal samo kot vojaški človek, videl je dlje ta veliki mož. Ko je izkusil, da orožje ni moglo premagati sovraštva med evropskimi narodi, nam je v velikem testamentu zapisal, da bi morali to sovraštvo odstraniti in uničiti, ne tako, da bi uničili narode, niti ne tako, da bi uničili en sam narod, tudi če je še tako majhen. Narod, ki razume najgloblji pojem narodnosti, nikdar ne govori brezčastno o kakem drugem narodu.«

S posebnim zanimanjem pa zasledujemo potek vseevropskega gibanja zlasti manjši, tlačeni narodi in narodne manjšine. Saj gledajo v uresničenju vseevropske misli zarjo lepših dni, zarjo svoje svobode. Saj ima pod zaščito vseevropskega zakona vsaka narodnost pravico do svojih šol, do polne veljave svojega jezika v vsem javnem življenju, pravico do svojega kulturnega razmaha. Seveda je — in žal, da je — samo misel, katere uresničenje je še daleč, daleč pred nami... Pogled v svet nas navdaja celo z dvomom.

2. Tudi na daljnem vzhodu, na Japonskem in Kitajskem, razmišlja že nekaj let vrsta mož v vseazijski družbi o tem, kako premostiti notranja nasprotstva in po možnosti tudi politično združiti vso vzhodno Azijo, ki tako že od najstarejših časov sem tvori radi slične kulture in slične vere neko enoto. (O političnem prebujenju vzhod-

nih narodov kakor sploh o razmerah v vzhodnoazijskih državah je »Mladika« v lanskem letniku obširno poročala.)

Vzhodna Azija je svet zase. Vajeni smo, da na narode vzhodne Azije gledamo z neke višine, pozabljamo pa pri tem preradi, da gre pri tem skoraj za eno tretjino vsega človeštva, pozabljamo tudi, da je vzhodna Azija že celih tisoč let pred Evropo imela visoko kulturo, ki se je kljub vsem revolucijam in bojem ohranila skozi stoletja pa do danes skoraj nespremenjena, da se lahko ponaša s filozofijo, ki še danes prekaša mnoge modroslovne sestave Evrope in Amerike, da je imela in še ima svojo naravno etiko, ki je skozi stoletja ohranila narod zdrav in močan, da posedajo narodi vzhodne Azije leposlovno in znanstveno slovstvo, ki ga občudujejo največji evropski učenjaki našega stoletja.

Ako sem v začetku omenil, da je dala povod vseevropskemu kakor tudi vseazijskemu gibanju svetovna vojna, je treba to pravilno razumeti. Vseevropskemu gibanju je res dala povod svetovna vojna, vseazijskemu pa deloma svetovna vojna, deloma pa njene posledice. Sovraštvo, laž, splošno mednarodno klanje, sebi prepuščene strasti, propalost družbe, razni nemoralni plesi, ob katerih vsak orientalec kar zardi (japonski državni zbor je preteklo leto prepovedal na Japonskem vse evropske plese, češ, da razdirajo družinsko življenje in škodujejo javni moralji), razni izrodki mode itd., vse to je v resnici skalilo oko Vzhodnoazijca in ga napotilo v boj zoper to evropsko nekulturo. Sedaj je naš čas, sedaj se vzdramimo, dvignimo se od lenobnega spanja, združimo se in vtisnimo svetu znamenje svoje kulture in svoje civilizacije, to je njih načelo. Tukaj tiči tudi globlji notranji vzrok sovraštva do Evropejcev, ki se zadnja leta vedno bolj pojavlja, to je dalo tudi povod za ustanovitev vseazijskega društva v Tokiju. V mržnji do zapadne kulture, v narodnem prebujenju in samozavesti vzhodnih narodov tiči torej en vzrok vseazijskega gibanja.

Drugi važni vzrok vseazijskega gibanja pa je nasprotje religioznih in filozofskih naziranj Azije in Evrope. Vzhodnoazijski narodi so zašli danes v take verske zmede, da si nití sami več ne znajo pomagati. Njih srca so danes v verskem oziru kakor razorana njiva, ki čaka sejavca. Kdo bo sejal in kako seme? Verska kriza vzhoda se rešuje že danes, kdo pa bo izšel iz

te krize kot zmagovavec, bo pokazalo tekoče stoletje. Kristusov nauk, ki ga evropski misijonarji oznanjajo že nad 300 let, sicer tudi na vzhodu vztrajno napreduje (28. oktobra 1926 je papež Pij XI. posvetil v Rimu že prvih šest kitajskih škofov - domačinov), na drugi strani pa tudi vzhodna narodna verstva, budizem, hinduizem, konfucionizem, zlasti pa budizem pridobivajo vedno več prijateljev. Novi pokret vzhodnoazijske mladine stremi za tem, da se dežela vzhajajočega solnca osvobodi od slehernega evropskega vpliva, tudi v verskem oziru. V njih očeh je katoliška vera samo izraz zapadnoevropske kulture, ki jo strastno sovražijo. Delo katoliških misijonarjev radi tega ovirajo, kjer le morejo. Vseazijsko gibanje je torej izrečno protikrščansko, ker hoče poleg svoje kulture in civilizacije uveljaviti na vzhodu tudi svoje narodno verstvo, ki je še malikovavsko. Naša naloga je, da ob tej priliki nudimo vzhodnim narodom bratovsko roko in jim skušamo prinesiti veselo oznanilo Kristusovega evangelija. Prinašati ga pa ne smemo tako, kot so ga le po mamonu koprneči Evropeci redno doslej prinašali in s krivicami, ki so jih vršili, povzročili, da so vzhodni narodi krščanstvo tako obsvožali.

Drobtine.

Ogromna telefonska knjiga.

V Njujorku v Ameriki je izšla nova telefonska knjiga, ki ima 930 tisoč naročnikov. Za to knjigo so porabili 3600 ton papirja, 54 ton papirja za platnice, 146.000 funtov tiskarskega črnila, 64.000 funtov kleja in 51.000 jardov platna.

Koliko zmore človeška čeljust.

Američani so največji prijatelji prežvekovalnega gumija. Leta 1923 so izdelali za ta gumi 40 milijonov 500.000 funtov in so razpečali 120 bilijonov kosov gumija. Če bi položili vse te kose po dolgem, bi s tem gumijem ovili štirikrat našo zemljo in bi bil tak pas dolg 5 milijonov 600.000 milj.

Koliko moči so uporabili Američani za to prežvekovanje! Pravijo, da bi utegnili s to silo dvigniti našo zemljo za 10 čevljev iz njenega kroga — in to v enem sunku!

Američani so pa tudi strastni kadijci tobaka. Meseca avgusta l. 1923 so izdelali in pokadili v ameriških Združenih državah nič manj in nič več kot 6 tisoč 300 milijonov cigaret! Mimo tega so v istem času pokadili 574 mi-

lijonov večjih smotk, za nosljanje in zvečenje pa so razpečali v istem mesecu 2 milijona 752.000 funtov tobaka.

Klasik kitajske kuharske umetnosti.

Čeprav menimo, da je kitajska kuha nekaj tako posebnega (eksotičnega), da se že zgrozimo, če zaslišimo imena kitajskih »sladkarij«, vendar so te naše misli prav enostranske, ker ne razumemo jedi, ki so zares nekaj posebnega. Kitajci sami so mnenja, da je njihov način kuhe: *cvet njihove kulture!* Kitajci imajo tudi svoje posebne kuharske veljake. V 18. stoletju je živel Yüan Mei, ki je bil večč »življenja umetnosti« in velik sladkosnedež. Izdal je »Filozofijo okusov«. Kakor njegov evropski tovariš Brillant-Savarin, je bil tudi Kitajec Yüan Mei uradnik, ki se je proslavil obenem tudi kot kuharski umetnik in pisatelj. Ko je imel 40 let, je zapustil svojo službo in se posvetil le svojemu domu, kjer je živel sredi svojih prekrasnih vrtov v Nankingu in dajal svojim učencem modre nauke o najboljšem življenju in najboljših jedilih. Znano je, da ima kitajska kuha vse polno jedi na svojem jedilnem listu. Po več sto raznih jedil navaja tak list v kitajskih restavracijah. Yüan Mei je primerjal kuho z zakonom. Dejal je, da se morata tudi v loncu lepo ujemati dve stvari, če hočemo, da srečno uspevata. In zapisal je: »Čisto naj se združi s čistim; debelo z debelim, trdo s trdim, mehko pa z mehkim. Poznal sem ljudi, ki so združili rake s ptičjimi gnezdi in metliki s kuretino. Tak zakon ne bo nikoli nič prida! Dandanašnjim kuharjem ni prav nič čudno, če kuhajo juho, ki plava v njej kuretina, svinjina in rače in gosje meso.« Yüan Mei je dejal, da so kuretina, rače in ribje meso pa svinjina najvažnejše vrste mesa. Ker je bil pravi filozof jedil, je najbolj sovražil nezmernost in protinaravne navade. Pripovedoval je, da je bil nekoč pri nekem prijatelju, ki je postregel gostom z juho iz ptičjih gnezd v takih posodah, ki so bile velike kot majhni sodčki. Vsi gostje so bili vznemirjeni, a Yüan je dejal: »Prišel sem, da bi juho jedel, ne pa, da bi se kopal v njej!« In dejal je še ob drugi priliki: »Ne jej z očmi!« — kar pomeni, da ne obloži mize s preveliko množino skled in jedil. »Ne jej z ušesi!« je drugo njegovo pravilo, kar pomeni, da ne dajaj takih jedil, ki imajo bahava in nenavadna imena. Ko je bil spet nekoč nekje na kosilu in je bilo ondi 24 raznih jedi in še 16 vrst slaščic, je potem pojedel doma še skledo riža, tako je bil lačen!

Nove knjige.

Knjige Družbe sv. Mohorja za leto 1926. Mohorjeva družba je dobila po vojni kar tri založbe, ki so vse posnetki po njej: Goriško Mohorjevo družbo, Goriško Matico, Vodnikovo družbo. Po pravici trdimo, ko smo primerjali vse štiri družbe za izdajanje ljudskih knjig, da stara Mohorjeva vendarle še trdno prvači pred vsemi: po obsegu in po vsebini. — Letošnji Koledar Mohorjeve je tehten po vsebini, nič drobižast, nič malenkosten. Kar prinaša, je vse aktualno, potrebno in spisano od strokovnjakov. Dolžnost vsakega društva je, da v predavanjih predela s člani vsebino Koledarjevo

Načrt za Ševčenkov spomenik.

in na ta način pripomore, da ga bo najširše občinstvo tem bolje umelo in cenilo. Tudi obe povesti sta dobri, Lučka kar izvrstna. Smrekarjeve izvorne risbe res lepe. Veseli smo tudi slik naše kraljice in prestolonaslednika — v naši narodni noši. Inozemski listi so prinašali tudi ti sliki in spodaj si bral, da je to slovenska narodna noša. Tako je torej naša kraljeva rodbina nesla naše tako malo poznano slovensko ime med druge narode. Premnogi smo se zveselili tudi imenika. Smo mnenja, da ga ni treba prav vsako leto izdajati, toda večkrat pa mora na dan. Naša želja je, da bi bil Koledar zmeraj tako pester in zanimiv, da si bi si tudi želeli malo lepšega in bolj belega papirja zanj. — Izmed povesti nam v 79. zvezku Večernic opisuje Franc Jaklič dogodke leta 1848, ko se je tlačanom zasvetila svoboda. Ker pa rodi vsaka revolucija

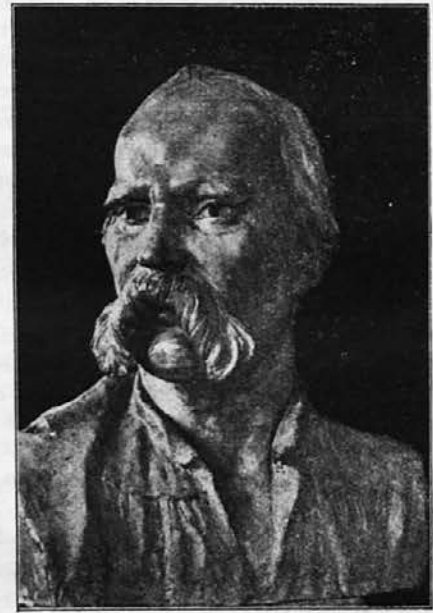
mimo dobrot tudi mnogo gorja, zato se imenuje ta zares ljudska povest »Peklena svoboda«, ki je nadaljevanje lanske povesti »V graščinskem jarmu« izpod peresa istega pisatelja. — Dr. Lamberta Ehrlicha knjiga: Katoliška Cerkev, 2. zvezek, opisuje požrtvovalno delo katoliške Cerkve v Afriki in v Ameriki. Knjiga, ki je črpana iz najzanesljivejših virov, nam vzbuja spoštovanje in ljubezen do Cerkve in nam utrjuje vero v brezmejno božjo moč krščanstva. — Čuda in tajne življenja, knjiga izpod peresa zdravnika dr. Antona Breclja, nam razodeva ogromno skrivnost življenja, ki je obenem lepa in strašna v svojih zagonetkah. Pisatelj nam je prav poljudno povedal sila težke in učene stvari, kar je gotovo umetnost svoje vrste. Številne slike in risbe nam pripomorejo do še lažjega umevanja. — Opozoriti moramo bravce »Mladike«, naj pregledajo Glasnik v Koledarju. Tam zvedo, kake knjige dobijo prihodnje leto. Pridodamo še to: za redno članarino po 20 Din dobijo udje ne samo štiri, marveč pet knjig. Odbor je sklenil izdati še peto knjigo, prelepo povest kot nenapovedan dar. Torej za 20 Din dobijo: tri povesti, Detelovo »Vest in zakon«, Finžgarjevo »Strici« in povest »Moj mali Hlaček«, ki jo berete v Mladiki, pa je tako lepa, da jo morajo brati tudi drugi člani, ki Mladike nimajo, Mladikarji pa bodo veseli, da bodo mogli tako povest dejati v svojo knjižnico, zase vezano, kot dar »povrh«. Tudi Koledar prinese dve povesti. In kaj naj rečem o Zgodovini Srbov, ki jo je spisal S. Kranjec? Verjemite, da je to delo tako neobhodno potrebno za spoznavanje naše domovine, kot ne zlepa kaka druga knjiga. Že samo ta dokaj obsežna knjiga je vredna več kot 20 Din. — Zares — koliko knjig in kakšnih! In vse za takoborno ceno! Upamo in upajmo, da ni nobene slovenske družine več, ki ne bi bila naročena na Mohorjeve knjige! Kdor še ni naročen, naj se brž vpiše v Mohorjevo družbo in tako postane član te zares kulturne in izrečno slovenske družbe!

M. K.

Slovniki in slovarski brus knjižne slovenščine. Sestavil I. Koštiál, založila Družba sv. Mohorja na Prevaljah. Cena za člane Družbe Din 5:10, za nečlane Din 6:80. Dobiva se pri Mohorjevi družbi na Prevaljah in v vseh knjižarnah.

Kakor je vsem, ki se le količkaj ukvarjajo s peresom, A. Breznikov

Slovenski pravopis vsakdanji kruh, tako bo Koštiálov Brus knjižica, brez katere gotovo ne bo nihče, ki želi pisati čisto slovenščino. Brus je abecedni zaznamek pogreškov v besedah, oblikah in konstrukcijah našega knjižnega jezika, ki so se vtihotapile v knjigo in časopis od l. 1880 do danes. Slovenci imamo med Jugoslovani brez dvoma že najbolj očiščen jezik. Brus bo pripomogel, da se še te napake in spake odpravijo. Knjižica v obliki žepne izdaje ima 80 strani in je lepo po abecedi urejena. Cena je izredno nizka. Družba je upoštevala zlasti dijaštvo, ki si bo zlahka nabavilo za tako ceno zlasti njej tako potrebno knjižico, da že v kali zatre vse, kar je tuje in nenašega v tisku.

Svitoslav Peruzzi: Ševčenko.

France Bevk: **Brat Frančišek.** Gorica, 1926. Izdala in založila književna zadruga »Goriška Matica«.

Pisatelj konča predgovor za pričujočo knjigo: »Kar pa ne razumemo, moramo molče občudovati. Iz tega občudovanja je zrastel ta spis, napisan v dneh in okoliščinah, da mi je bil v dušno tolažbo.«

Vpliv navedenih besed je čutiti v vsej knjigi, ki je tiho pripovedovanje o »bratu Frančišku« s pomočjo legend o njem. Zato je spis skromen in lep. S to knjigo smo dobili Slovenci že tretjo knjigo o asiškem »ubožčku«: naša Mohorjeva družba je izdala »Svetega Frančiška Asiškega« izpod peresa Kmetove; Goriška Mohorjeva družba je založila Meškove legende o njem; in slednjič nam je dala Goriška Matica še pričujočo Bevkovo zbirko o bratu Frančišku. Vse tri knjige prav toplo priporočamo!

M—a.

Pomenki z najmlajšimi.

V tesni zlahti z rimo je v pesmih ritem. Če smo zadnjič govorili o rimi, moramo zdaj še o ritmu nekaj povedati; kdor pozna sestro, naj pozna še njenega brata! Kdor je pesnik, temu je čut za ritem dala že narava; treba pa ga je izlikati in ostriti, podobno kakor se spopolnjuje pevec, ki je prejel od rojstva dober glas, s studijem glasbe in vajo svojega glasu.

Ritem je poleg rime drugo glasbeno sredstvo v pesništvu; služi torej melodiji. Vprav ritem loči nepesniško ali »nevezano« besedo od pesniške ali »vezane« — na zunaj seveda, dočim na znotraj loči vsakdanji in umetniški govor že jezik sam. Pesem mora imeti poleg umetniškega jezika še ritem, ako naj bo pesem in ne proza. Sicer beremo danes mnogo »pesmi v prozi«, kar bi se utegnilo zdeti nasprotje: če je pesem, ni proza, in če je proza, ni pesem; toda take pesmi v prozi so le pesmi, prave, polnokrvne pesmi — vsaj morale bi biti —, le da nimajo zunanega, otipljivega ritma, temveč zgolj notranji, miselni in čustveni ritem. Na tem notranjem ritmu temelji takozvani prosti verz. Ker pa je to prav tako kot notranji ritem težka stvar, se pomenimo prej o zunanjem ritmu. Moje mnenje je namreč, da je glede tega treba današnjim, tudi že priznanim, zlasti mlajšim pesnikom, več avtokritike in tenkočutnosti.

Umetniško doživljanje se samo od sebe vlije v prijetno ritmičnost, čustvena razgibanost se preliva v enakomerni ubranosti in ugaja. Zato umetniki pravijo, da se verz sproži sam od sebe. In različno doživljanje se izlije v različnem ritmu, veselo v vselem, daktiličnem ali anapestnem, kakor imenuje znanost dve vrsti vselega, hitrega ritma, žalostno v žalostnem in počasnem trohejskem ali jambsem ritmu. To se vrši nehote, prav tako kakor je vesel človek nehote živahen v gibih, besedah in tudi mislih, in žalosten nehote počasen. mrtev in počasnih misli.

Vprav ta ritem, v katerega se je umetnikovo občutje samo od sebe izlilo, mora potem v uživavcu obuditi slično razpoloženje, ki naj mu nudi podobno lepотно ugodje, kot ga je užil pesnik ob doživljanju. V tem je velik pomen ritma v pesmi.

Čim popolnejši bo torej ritem, tem lažje se uživimo v pesniško umetnino in tem topleje je naše ugodje. Šepajoč ritem nas ob čitanju bridko moti, človeka z ostrim čutom za ritem naravnost zbode. Vsaka pesem mora imeti

enotno, dominantno razpoloženje. Da pa ga bravec tudi doživi, mora imeti pesem tudi enoten ritem. Ne moreš peti obenem »Gozdnič je že zelen« in »Marko skače«! Tako tudi pesnik ne more rabiti žalostnega in vselega verza, kakor se mu poljubi. Pri mnogih je, le povejmo odkrito, le slabo obvladanje jezika vzrok tej samovoljnosti in je hiba. Včasih, zlasti pri začetnikih, se rado zgodi, da se tak pesnik, ki enotnega ritma ne zmore, proglasi za pristaša prostega verza in končno sam verjame, da je moderen. Menjavati ritem v isti pesmi smemo in — moramo! — le takrat, kadar to zahteva razpoloženje. Edino občutje določa ritem. V enem verzuh na en poudarjeni zlog dva nepoudarjena, v drugem pa na en močni samo po en slabi zlog moti uživanje pesmi. Taka nedoslednost uniči vso pesniško vrednost pesmi, ako se vleče do konca, skoz vso pesem. Začetnikom seveda enotni ritem ni lahak, saj tudi glasbeno nadarjen človek ne zapoje prvi dan brezhিবno! Takim je treba šole pri dobrih pesnikih, vaje in bistrenja čuta za ritem — in pa jezikovne šole. Mojstru jezika enoten ritem ni težak.

Toda kakor je napačno in nepesniško, samoljubno in čustveno nepravilno menjavanje ritma, prav tako bi bil pa okostenel ritem smrt vsakega pesništva.

Umetnost je iz življenja in za življenje; kajti umetnost življenje doumeva, kakor se da še najbolj primerno izraziti njeno bistvo, njen namen in tudi njen pomen za kulturo človeštva. Zato mora tudi sama biti živa in ne more smatrati za višek popolnosti ali pa za edino merodajno merilo oblike preteklosti. Takozvani formalizem je trdovratno gojil zgolj vedno enak ritem, ki ga je jemal iz pesniške navade, ne pa iz resničnega, iskrenega doživljanja. Zato tudi take pesmi niso bile žive, ampak narejene in neumetniške in so priklicale v življenje ono hrepenenje po prostem verzuh, kateremu je potem moderna pesem priborila priznanje. Razvoj pesništva nam dokazuje, da ni idealen ne formalistični, tradicijski verz in ne prosti verz, ampak da je le doživetje, občutje, iz katerega se mora ritem roditi, in da je formalistični verz opravičen in dober, če odgovarja razpoloženju, in prosti verz slab, če se ne sklada z občutjem, in narobe. Niti preteklost in niti moda ne določujeta, ampak zakoni življenja so zakoni pesmi; tradicija in moderna jih mo-

reta le zrcaliti. To je pravo pojmovanje umetnosti in le to — kajti le resnica je plodna — ta nam bo ohranila našo pesem vedno mlado in svežo. In — le to pravilno razumevanje preteklih in sedanjih pesniških oblik bo obvarovalo začetnika, da se ne bo zaklinjal le enemu programu in tako ubil samega sebe.

V verzuh je zelo važen začetek; prvi vtisk je namreč najgloblji in ostane skoz vso pesem. Da bodo ti vtiski mogli obuditi prevladujoče razpoloženje, je treba paziti na enotnost oziroma harmoničnost v začetku verzov. Boli in je hiba, ako je med dvema verzoma neritmična zaseka, ki ubija melodijo. Saj ni vsak verz zase, ampak verzi so med seboj živo zvezani in morajo dati vsi skupaj uglašeno celoto. Mnogi, mnogi pri nas še nimajo čuta za enoten začetek verzov. Ako prvi verz začnem s poudarjenim zlogom, smem drugega z nepoudarjenim le tedaj, če dovoljuje to meno osnovni ritem cele pesmi. Stvar bi najbolje pojasnili zgledi. Poiščete si jih lahko sami, saj jih je povsod dovolj! Potrebno pa bi bilo, da bi postali v tem bolj tenkočutni. Zato namreč, da bo naša pesem pela in zares ubrano zvenela!

G-r-ek. Japonska »Noč« je odlomek, ki bi bil za uvod večje umetnine. Predvod ima še hibe, dasi je tekoč.

Panonski: Ponovno sem čital poslani zvezek pesmi. Sprva je bil vtisk zelo slab: čudno okoren je še Vaš jezik. Pozneje me je dirnil Vaš globok, čustven pogled v vesoljstvo. Zdi se mi, da ste veliko brali Tagore-a, celo bengalske miselnosti se niste ognili (V megli). Vaš prosti verz je poetičen, le da bi še dikcijo imel. Eno pesem priporočim uredniku, da jo natisne. »Ladja« — izvrstna, poetična vsebina, ali zdi se mi, da je — prestava iz orientalske lirike. Predvsem pa, predragi: jezik, jezik!

Zvonka P.: Legendo o mornarju sem malo zlikal. Je dobra imitacija narodne pesmi in ob priliki pride v tisk. »Spomin na Te« je pa oblikovno za nič. Če zlijete v boljšo obliko, bo za kak nabožen list.

Cene: Zvenijo tvoje nedolžne igravice dobro. Peti znaš. Le še kaj povedati bi moral pri tem. Vsebine ni, zato so tekoči verzki o bilkah in gozdu — prazni.

Mira: Zaenkrat še ni zrelo. Ritem je ranjen. Jezik še neroden, oblikovna sila še ne zmagaja celotne pesmi. Morda pošlješ kaj zrelejšega? Sicer zdravstvuj!

Minka P.: »Zvečer« sicer dobro obvlada klasično kitično obliko in stih se ne spotikajo, a vsebina je pravtako tradicionalno stara kot verz in zato ni elementarno doživeta. Ne prese- neti nas in ne gane. Doživljaš za dru- gimi, kar je za umetnika premalo. Če rože cveto tako zapeljivo, da »kar bi vanje vlegla se«, to ni poetično. Čutiš?

Andrej Žalko: »Pohujšanje« je dobra šolska naloga, pesniška pa ni zaradi nedostatka dejanja in vsakdanjega, a ne pesniškega jezika. Čut opazovanja imaš pa dober in ljubezen do prirode toplo gane.

Bonač: Če boš, boš epik. Tvoji »Trije« so zajeti zares iz življenja. Zdrav in krepak realizem je v tej črtici. Orisati znaš. Tvoji starci žive. Za »Mladiko« sicer ne bo, ker je to le kratek odlomek, skica, zgolj po- govor, ni pa še zaokrožena, enotna slika. Pošlji listu, ki prinaša dobre poskuse. Piši še iz domačega, ljud- skega življenja in ostani tako zdravo realen!

Venceslav Sejavec: Za poslano hvala! Nekaterih sem bil zares vesel. Literarne izobrazbe imaš dovolj, kot se vidi, jezik je lep, jedrnat in na- zoren, slike lepe in izbrane, motivi povsem zdravega modernega okusa. Si po moji sodbi zdrav liričen talent. Treba je samo, da se v z t r a j n o i n o r g a n s k o dalje razvijaš. Nekateri pesmi so pa le zasnova, še neizdelane, druge slabe v pesniški dikciji, neka- tere premalo svojstveno doživeta. Do- biš jih v uredništvu, tiste namreč, ki še niso polnokrvne. Sicer pa: rasti, studiraj, pili, ostri si okus ob dobrih pesnikih! In piši na eno stran!

Poznič: Odgovoril sem s pismom.

Naše slike.

Gerard Terborch: Koncert. Dve prijateljici, dve ljubiteljici glasbe, sta se sešli nedeljsko popoldne v sa- lonu meščanske holandske hiše, da priredita, čisto na tihem in le sebi, domač koncert. Ena je sedla za spinet, starinski klavir, druga se je posadila na blazinast stol in vzela čelo. Obedve sta popolnoma zatopljeni v glasbo, v sobi veje nedeljski počitek in praz- niška tihota, solnce nežno poseva v salon in obliva z milo svetlobo zamiš- ljeni, skoraj pobožni obraz igravke pri klavirju pa svečano obleko čelistke in s pritaženim sijajem pobliskava na atlasu nje širokega krila in tesnega modrca. Slika je polna poezije, in ko se človek zagleda vanjo, se mu zdi,

kakor da sliši tiho, starinsko pesem. Izvršil jo je holandski slikar Gerard Terborch (1617—1681); danes je v Ga- leriji slik v Berlinu.

»Kajn«, ki ga je francoska javnost prvokrat videla l. 1880, ko je slika na- stala in bila razstavljena v Salonu, in ki so ga pozneje, ko je prišla v pariški Luksemburški muzej, občudovali sto- tisoči muzejskih obiskovavcev, je delo francoskega slikarja Fernanda Cor- mona. Cormon je imel, ko je delo izvršil, 35 let — rodil se je leta 1845 v Parizu —, a je kesneje naglo napre- doval na lestvi slave in blagostanja ter slednjič postal profesor na pariški umetniški šoli.

Veliki uspeh te zgodovinske kom- pozicije je pripisati odličnemu slikar- skemu znanju, s katerim je slika iz- vršena, in izredni umetnikovi domiš- ljiji, ki je znala Kajna tako dramatično upodobiti. Kajn, morivecrodnegebrata, je po svojem zločinu od Boga preklet in obsojen, da s svojo družino vred brez miru blodi po svetu. Mnoga, mnoga leta so že minila, odkar je iz- vršil ono strašno dejanje, njegovi mla- dostni udje so ostareli, nekaj krepko telo je usehlo, glava je osivela, mo- gočna brada se mu je razrastla, vse se je izpremenilo, le nemir vesti je ostal vedno isti, vedno mlad in svež. Ves ta čas se je Kajn potikal po svetu, je sedaj na poti in tudi v bodoče ne bo našel nikjer obstanka; njegova iz- tegnjena levica kaže naprej, vedno naprej, in v brezkončne daljave strmi tudi njegov mračni pogled. Družina je obsojena, da brez pokoja potuje za njim. Na sirovo zbitih nosilih, ki jih držijo mladi, krepki sinovi, sedi Kaj- nova žena, prav tako od vetra raz- česana kakor Kajn sam, z dvema naj- mlajšima otrokoma v naročju, za njo pa se gnetejo vsi drugi v tesno strnjeni gruči. Orožje in hrano nosijo s seboj, lovski plen jim visi na plečih in ob bokih, mlado ženo, ki je opešala na brezkončni cesti, je vzel mož na roke. Zbor prekletih ljudi, tolpa nesrečnikov, ki niso nikjer doma, izobčenci brez prijateljev, ki se jih zvesto drži le kazni božja in par divjih psov na koncu tega žalostnega sprevoda.

Ifigenija na Tavridi. Zgodba Ifige- nije spada med najlepša poglavja grške mitologije (bajeslovja). Njena vsebina je zvezana z dogodki desetletne tro- janske vojne, katero je ovekovečil Homer v svoji veličastni epski pes- nitvi »Ilijadi«.

Ko je Paris, sin trojanskega kralja Prijama, z zvižajo odvedel ženo od- sotnega lakonskega kralja Menelaja,

»lepo Heleno« in z njo velike zaklade, so se zbrali grški vladarji, da mašču- jejo ta drzni rop. V Avlidi v pokrajini Beociji se je zbralo več sto grških ladij in silno število borcev. Za za- povednika so izbrali mikénskega kra- lja Agamemnona, Menelajevega brata. Zaradi silnih viharjev na morju bro- dovje ni moglo odpluti, v taborišču so se pojavile kužne bolezni in med poglavarji so izbruhili prepiri. Končno je neki vedež oznanil, da se boginja Artemida srdi na Agamemnona in da bi njen srd mogla potolažiti samo kri kraljeve hčerke Ifigenije. Dolgo se je nesrečni oče branil, končno se ni mogel več upirati kruti obči zahtevi. Poslali so po Ifigenijo, in ko je sve- čenik že dvignil nož nadnjo, da jo žrtvuje razsrjeni boginji, se je ta pri- kazala v oblakih, odnesla deklico in namesto nje postavila pred žrtvenik košuto. Ifigenijo je Artemida odvedla v svoje znamenito svetišče na Tav- riškem Kerzonezu (današnji polotok Krim v Črnem morju), da naj kot svečenica čuva njeno čudodelno po- dobo.

Grki so srečno prispeli pred Trojo in začela se je dolgotrajna vojna. Po desetih letih so z Odisejevo zvižajo zavzeli Prijamovo mesto, ga požgali in iztrebili trojanski rod. Ko se je Agamemnon vrnil domov, ga je nje- gova nezvesta žena s pomočjo svo- jega ljubimca Ajgista zavrtno umo- rila. Ta zločin ni ostal dolgo neka- zovan. Agamemnonov sin Orest je osvetil krvavo očetovo smrt in ubil morivca Ajgista in celó svojo mater Klitajmnestro. Po tem dvojnem zlo- činu so ga pričele preganjati krvoločne Erinije (poseobljena vest) in na nasvêt delfskega boža Apolona se je s pri- jateljem Piladom napotil v Tavrido, da prinese od tam podobo Artemidino. O Ifigeniji ni vedel ničesar.

Ifigenija je vsa ta leta samevala v tujem templju boginje in hrepenela domov. Ko prideta Orest in Pilad na Tavrido, ju zgrabijo divji Skiti in ju zvezana odvedejo v Artemidino sve- tišče, da ju po starih šegah žrtvujejo boginji. Kajti vsak tujec, ki je stopil na ta negostoljubna tla, je plačal drz- nost z glavo. V templju končno spozna Ifigenija v Orestu svojega brata, ka- terega še ni videla, in sklene z njim pobegniti. Beg se sicer ponesreči, toda skitski kralj Toas, ki ga je milina in plemenitost Ifigenijina omehčala, do- voli, da se vsi trije vrnejo na Grško. Prvikrat se je zgodilo, da je v sirovi Skitiji zmagała človečnost nad okrut- nostjo.

Premnogi pesniki, slikarji in skladatelji so s svojimi umetniškimi deli izražali čisto človečanstvo in zmagovito hrepenenje, ki ga vsebuje Ifigenijina zgodba. Nastale so neštete slike, pesnitve in opere, ki se vse naslanjajo na te dogodke. Izmed najbolj dovršenih je gotovo dramska pesnitev »Ifigenija na Tavridi«, umotvor največjega nemškega pesnika J. W. Goetheja, iz katere prinašamo spredaj (str. 86) nekaj uvodnih stihov. Dramo je naše ljubljansko gledališče igralo lansko sezono v prevodu pesnika Frana Albrechta. — Slikar Anselm Feuerbach je bil potomec znamenite rodbine. Rojen je bil l. 1829 v Speyerju. Po akademskih studijah v Nemčiji je odšel v Pariz k slovitemu slikarju T. Coutureu, kjer si je pridobil izredno slikarsko spretnost in zmisel za fin kolorit. Kmalu nato je odšel v Italijo, najprej v Benetke in nato v Rim, kjer je ustvaril svoja največja dela. Tri leta je bil tudi profesor na dunajski akademiji. Umril je l. 1880 v Benetkah. Feuerbach je bil zgodovinski slikar in eden največjih nemških umetnikov iz rodu, kateremu je sledila moderna generacija. Najznamenitejša so njegova velika dela: Pietà, Platónova pojedina, Medeja na begu, Amaconska bitka in Padec titanov (velika kompozicija v atriju dunajske umetnostne akademije). Znamenite so njegove portretne glave izza njegovega rimskega časa. Motiv »Ifigenije« je slikal večkrat; naša slika je nastala leta 1871 in se sedaj nahaja v galeriji v Stuttgartu. Za vse njegove slike je značilna plemenita in vzvišena ubranost ter nravstvena resnoba.

Ševčenkovi spomenik. Usoda tega dela je prav čudna. Nekaj let pred vojno se je ustanovil v Kijevu odbor domoljubnih Ukrajincev (Malorusov), da postavi svojemu največjemu pesniku Ševčenkovi spomenik. Razpisanega mednarodnega natečaja se je udeležilo mnogo umetnikov, med njimi tudi naš slovenski rojak, akad. kipar S v i t o s l a v M. P e r u z z i. Njegov osnutek je dobil eno izmed nagrad; katero je dobil, niti avtor sam ni nikdar zvedel. Kmalu po razglasitvi ocen vposlanih osnutkov je ruska carska vlada razpustila odbor, pozaprla njegove člane, načrte in modele pa zaplenila. Ideja Ševčenkovega spomenika je bila zaenkrat pokopana. — Spomenik predstavlja na visokem podstavku pesnika v značilni, slikoviti narodni nošnji, okoli podstavka pa je skupina alegoričnih figur iz njegovih pesmi. Naša druga slika kaže

posebej samo doprni kip Ševčenkovi, katerega je modeliral tudi kipar Peruzzi in je izvršen v trikratni življenjski velikosti. Izraz obraza je dobro podan, posebno posrečeno je izražena junaška plemenitost tega velikega pesnika svobodne Ukrajine.

O naših priimkih.

I. K o š t i a l.

Priimki so postali stalni (t. j. vsem članom iste rodbine skupni in dedni) šele v 14. stoletju. Pred tem časom pa so služili večjidel v razlikovanje posameznih oseb z enakim krstnim imenom. Če je bilo n. pr. v kaki vasi pet Kocijanov (Cantianus), tedaj so klicali z ozirom na razne lastnosti in posebnosti n. pr. prvega Kocijana Kržišnika (ker je imel hišo na križišču), drugega K. Pintarja (ker je bil sodar), tretjega K. Levičnika (ker ni imel prstov na desnici in je zato opravljal vsa dela z levico), četrtega K. Medveda (ker je imel gostilno »Pri medvedu«) in petega K. Vogrina (ker je bil prišel z Ogrskega). Ščasoma so pa ti priimki postali dedni in stalni ter se je pozabilo, zakaj je praded tega ali onega dobil svoj priimek. Pri mnogih priimkih se je pozabil celo njihov pomen.

Vsi priimki se dajo razdeliti v šest skupin:

1. iz osebnih (krstnih) imen; 2. po telesnih in duševnih svojstvih; 3. po obrti, stanu in službi; 4. po prejšnjem bivališču; 5. po legi hiše ali posestva in 6. po hišnem znamenju.

Ker mi tukaj ni mogoče razpravljati o vseh slovenskih priimkih, se moram omejiti pri vsaki skupini na primeroma majhno število vzgledov; molčati mi je zlasti o tistih priimkih (in teh je precej), ki so mi ostali doslej uganke.

1. Priimki iz osebnih (krstnih) imen.

Tukaj je treba ločiti priimke z obrazilom -ič (oziroma -ovič) od vseh drugih, ki so storjeni s kako drugo priponko ali nimajo nobene priponke. N. pr. Pavlovič in Pavlič označuje sina kakega Pavla; kdor pa je bil sam krščen za Pavla, tistemu so sosede ali sorodniki lahko modificirali ime z raznim obrazilom, da bi ga razlikovali od drugih Pavlov, n. pr. Pavlin, Pavliha, Pavlica, Pavliček, Pavlinec, Pavle itd. Te priponke so imele vsaka svoj pomen: Blažon je bil neroden Blaž (Blasius), Blažej majhen, Blažina velik itd. Svoje preziranje so

izražali sovaščani z raznimi sufiksi, ki se pritikajo tudi občnim imenom: M(a)rk-un, M(a)rt-un; Gal-un (od krstnega imena Gallus), Blaž-un, Petr-un (prim. voh-un, grd-un, liz-un...); Lavr-iha, Urb-iha, Jur-iha, Jer-iha; Anž-ur, Janž-ur, Žig-ur (prim. nemč-ur; za ženski spol: bab-ura, glav-ura...); Žig-on, Gabr-on (od Gabriel), Anž-on (prim. lah-on, madžar-on, hlač-on); menda tudi -ač, n. pr. Gregorač, Matijač, Mihač, Jurač (prim. pisac, pretepač).

Druga obrazila izražajo, da je bila oseba majhna ali sosedom draga: Tomaž-ej, Lip-ej (Filip), Petr-ej (prim. koroške oblike dedej = dedek, nožej = nožič, možej = možiček); Kob-è (Jakob), Koc-è (Kocijan), Janž-e, Matevž-e, Lavr-e (prim. dekl-è, otroč-è, fant-è); Len-če, Lin-če, Jernej-če (prim. živin-če, družin-če, golob-če); Petr-ica, Mihel-ica, Blaž-ica, Jur-ca (prim. shrv. Stipica, Ivica za moške osebe); Ferjan-ec (iz Florijan), Ivan-ec, Kocijan-ec, Klemen-ec, Lovrenč-ec (prim. bratec, zvonec); Matevž-ek, Janž-ek, Mat-ek; Lovr-ič-ek, Anž-ič-ek; Urban-č-ek, Andrej-č-ek, Gašper-č-ek; Mat-ko, Mohor-ko, Iv-ko, Štefan-ko itd.

Pripomniti moram, da nimamo priimkov iz krstnih imen Ignacij, Karel in Alojzij; nasprotno pa je mnogo priimkov iz imen, ki so dandanašnji med Slovenci zelo redka, n. pr. Adam-ec, Ajt-ič (Ajta = Agata), Abram-ič, Bester in Wester (Silvester), Afr-ič, Lekš-e (Alexius), Ahač-ič, Kuzm-ič (Kosmas), Daneu (Daniel), Fabjan-č-ič, Mohor-ič (Hermağoras), Pongrač-ič, (Pankratius), Primož-ič (Primus), Kršov (Chrysogonos), Mavr-ič od Maurus, Ražem, Oražem, Orožen (Erasmus), Kurin-č-ič, Kerin, Kvarin (Quirinus, zaščitnik živine), Volbank (Wolfgang), Iljaž, Ileš-ič (Elias), Moze-t-ič (Moses), Ažbe, Ožbè (Oswald), Bošte (Sebastianus), Marinko, -ček (Marius), Bričko (Briccius), Munda (Raimund), Gerat-ič (Gerhart), Erhat-ič (Erhart) itd.

Poleg velikega števila t. zv. imen po očetu (Pavlič = Pavlov sin) jih je le prav malo po materi: Jerič, Špelič, Barborič, Jagič (Jaga = Agata), Ajtič (isto), Polončič, Marušič, Uršič, Afrič, Brajdič, Marinič, Majdič, Klarič (spačeno Clarici), Jelušič, Lenkič... Prvi nosivci teh imen so bili nezakonski otroci (nekateri pa morda le po očetovi smrti rojeni; primerjaj priimek Vdovič, spačeno Udovč = sin kake vdove).

V 27. letniku Doma in sveta (1904) je najti mnogo priimkov in krstnih imen (po abecedi). (Dalje prihodnjic.)

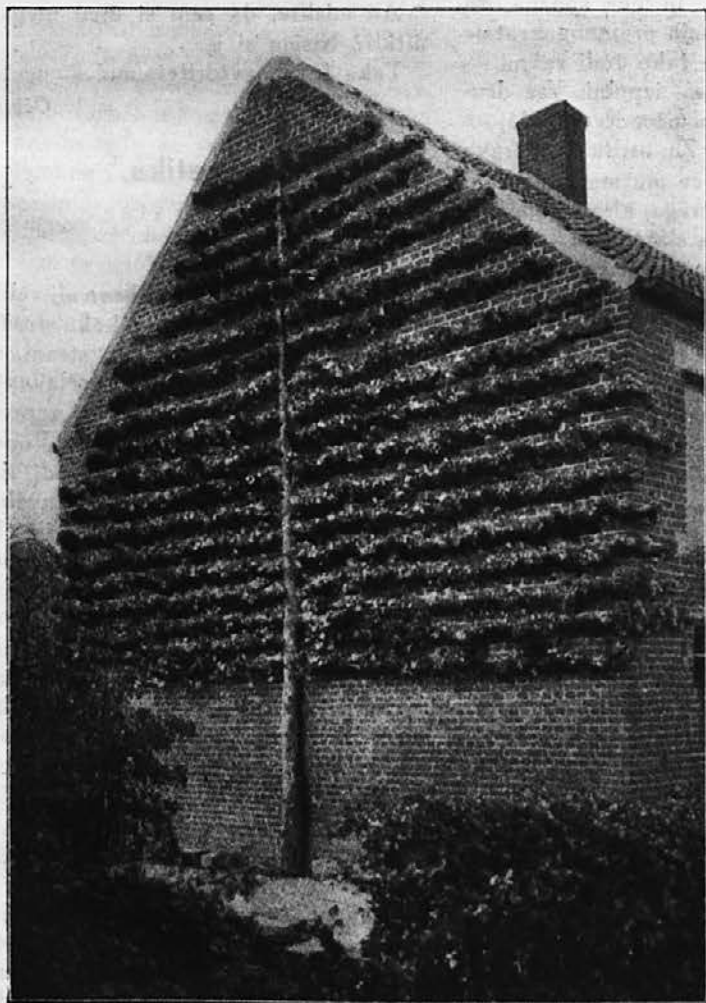

Sadjarski in vrtnarski paberki.

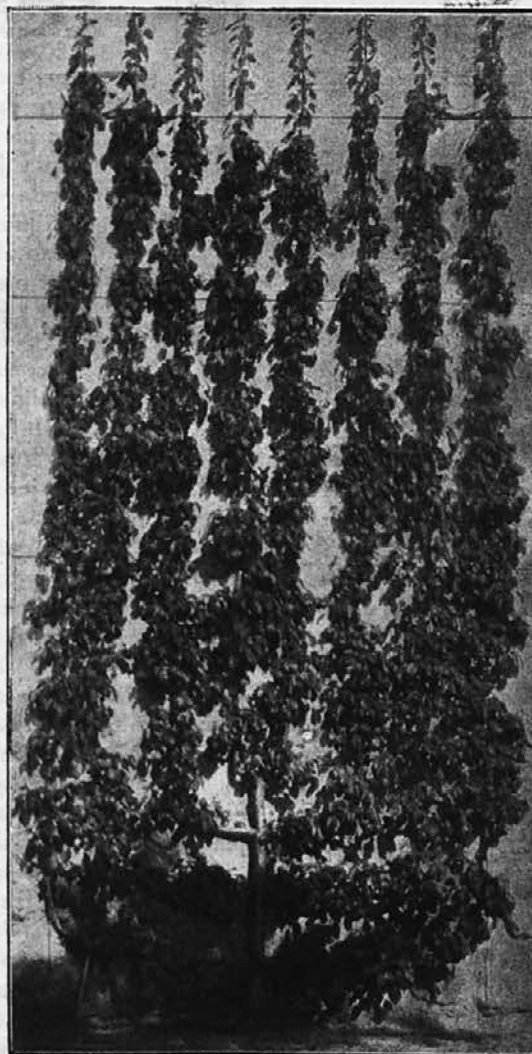
Obstenski nasadi. Nekateri žlahtnejše sorte naših sadnih plemen, zlasti zimske hruške in marelice, ponekod tudi breskve in vinska trta, pri nas

ne uspevajo na planem, ker imamo premalo solnca in prekratko poletje. Izvrstno se pa sponašajo ob toplih in solnčnih stenah naših poslopij, bodisi zidanih ali lesenih. Žal, da so pri nas izvečine še vse stene gole. Kakšna škoda!

Koliko centov najžlahtnejšega sadja bi lahko zrastle na teh stenah! Sedaj je čas, da si ogledate svoja poslopja ter se odločite za nasad, pripravite zemljo, ogredje in si priskrbite potrebne rastline.

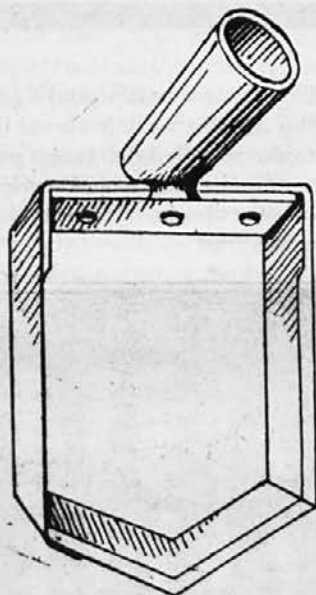
Dvajsetletni visokodebelni hruškov špalir, ki pokriva obširno pročelje gospodarskega poslopja.

Palmeta z osmimi vejami. Hruška klapovka, ki je obrodila minulo leto 50 kg hrušek.

Na jugovzhodne, južne in jugozapadne stene sadite marelice in vinsko trto! Sicer se tudi hruškam najbolje prilega solnčna stran, toda uspevajo tudi ob vzhodnih, severovzhodnih, severozahodnih in celo ob severnih stenah. Na visokih stenah (nad tri metre) gojimo ozke in visoke, na nižjih (pod tri metre) pa široke in nizke oblike. Hruške za obstenske nasade morajo biti cepljene na kutino, marelice na slivo. Za take nasade so enoletni požlahtnjenci zelo pripravi in poceni. Dobe se v vsaki večji drevesnici.

Novo vrtno orodje je ročni vrtni kultivator ali rahljač za rahljanje vrtnih gredic in za okopavanje vsako-

Vrtni ročni kultivator ali rahljač.

vrstnih vrtnih kultur, ki jih gojimo v vrstah. Vrtni kultivator je nasajen na precej dolgem ročaju, da se pri delu ni treba preveč sklanjati k tlom. Z njim delamo drugače nego z motiko ali kopoljo. Zemljo rahljamo na ta način, da orodje s primernim pritiskom vlečemo nazaj grede po gredici med rastlinami. Rahljač zareže v zemljo in jo reže z ostrima stranskima krakoma in s spodnjim v topelem kotu upognjenim delom. Zemlja se pri tem temeljito drobi in rahlja 10 do 15 cm na globoko. Obenem izpodreže plevel, ako že ni preveč odrasel. Močno zapleveljene gredice je treba prej opletati, ker sicer korenine močno ovirajo delo. S pritiskom uravnavamo orodje, da reže globlje ali plitveje, kakor je baš treba.

Ročne kultivatorje izdelujejo v treh velikostih. Z manjšim, ki je okoli 10 cm širok in 14 cm visok, je delo lahko, jako temeljito in hitro. Prav posebno pripravno je to orodje za

lahke, puhličaste zemlje, kakršne so navadno dobro udelane vrtno zemlje. V težki, mastni ilovici se pa skoro ne da rabiti. (Take vrtno kultivatorje ima v zalogi Kmetijska družba v Ljubljani.)

Mati.

Vzgojne lučce.

Na nitki.

»Če otrok na besedo ne uboga, potem je bogpomačaj z njim.« Taka je sodba preprostih staršev.

Trda je ta sodba; toda v sebi ima resnico. In če nima veljavnosti (avtoritete) vzgojitelj, je bogpomačaj tudi z njim. Redno je tako, da materina beseda mnogo manj zaleže pri otroku kot očetova. To je čisto naravno. Mati je neprestano ob otroku, ali vsaj mnogo več kot oče. Mati je po naravi mehka, nežna. Večina mater tudi ni dosledna. Ukazuje, ne skrbi pa za to, da bi njene ukaze otrok točno izvršil. Izmed 100 ukazov jih morda izvede komaj deset, dvajset. Vsak otrok pa je velik prebrisanec in takoj ve, ali gre zares ali ne. In ker spozna, da pri materinih ukazih premenogokrat ne gre zares, se pač tako tudi ravna — in jih ne sliši in ne izpolni. Vse drugače je, če zagrmijo oče. Redkokdaj — toda vselej drži. Za otroka je prava vzgojna nesreča, če mu mati ves ljubi dan ukazuje, ga krega, kliče, uboganje od njega kupuje s slaščicami — otrok pa kljub vsemu dela, kar se mu zljubi. Preveč je tega ropotanja; otrok se ga navadi kot mlinar stop in pajkeljna. Mati s takim neveljavnim oštevanjem in krikom le svojo lastno avtoriteto izpodjeda, otroku pa škoduje.

Je pa seveda stara resnica, da marsikdo ni in ni, da bi imel kaj veljave. So matere take, pa tudi očetje, so učiteljice in učitelji, duhovniki — sploh vsake vrste ljudje, ki morajo biti zaradi poklica tudi vzgojitelji, pa niso za to, čeprav so sicer najboljši ljudje.

Imel sem prvega učitelja, dobro dušo. Toda prav nobene veljave ni imel siromak pri učencih. Nihče se ga ni bal, njegova šiba, ki nam ni prizanašal z njo, ni bolela, njegov krik je izzival smeh.

Nekoč se nas je kampa navihancev potepla in zamudili smo kar celo uro pouka. Za kazen nas je učitelj za eno uro zaprl: to se pravi, zaklenil nas je v šolsko sobo, se šel izprehajati, nam pa naložil, da smo pisali vsak po tri-desetkrat: »Ne hodi v šolo nepozno!«

Ali mislite, da smo kaj napisali? Niti enkrat ne. Toliko, da je učitelj odtegnil pete izpred vrat, smo se lotili okna, ga odprli in vsi poskakali skozi in ušli. Kadar tudi zapor ni pomagal, se je dobri učitelj obrnil do staršev za pomoč. Tudi moj oče je dobil ustno pritožbo, kaj sem naredil. Tedaj me je izplačal.

Lepega popoldneva so se odpravljali vsi na polje. Jaz sem bil seveda prvi na vozu, ko še niti napreženo ni bilo. Tedaj se oglasi izpred praga očetova žvižga, tista, ki me je kar vrgla z voza.

»Fant, ti ne pojdeš z nami. Sem!« Sla sva v hišo. Tamkaj je oče odmotal s klopčiča hodničnega sukanca nitko, mi velel dvigniti nogo ter me je otvelzel za členkom na nit, pa tako zavozlal, da je bilo nemogoče odvezati. Drugi konec je takisto pridrgnil krog mizne noge.

»Ker nisi hotel biti v šoli eno uro zaprt, boš za nitko privezan dve uri, dokler se ne vrnemo z njive.«

Nato mi je vrgel na mizo abecednik in šel. Vežna in hišna vrata pa je pustil nalašč na stečaj odprta.

Ali mislite, da sem si upal utrpati nitko? Nisem si je.

Taka je bila avtoriteta mojega očeta.

Oča.

Kosmetika.

Piše Lea Fatur.

Nos.

Kljukast ali raven, drobcen ali velik, nam štrli iz obraza kakor kaka straža, ki se ozira in voha na vse strani, se zavihuje, poveša, namrduje. Najlepše oči ti ne služijo več, ko jih zapreš, nos pa je vedno buden, vedno te opominja: »Nekaj ni prav! Ne hodi tja! Ne jej, ne pij tega! Pusti tega človeka, njegov vonj mi je zoprni!« O prijateljstvu ali sovraštvu, o ljubezni, odločuje — nos. In glede lepote: kaj ti pomagajo najlepše oči, če ti štrli nos izmed njih kakor »kumara«? Kaj najbolj rožnata usta, če visi nad njimi nos-dolgin? Kako vsiljiv je nos, kadar hoče pomagati očem pri pretakanju solza; kako zoprni je, kadar pomaža jeziku in zobem z miganjem; ali kadar se nabuhne pri nahodu in je kakor vodovodna pipa, ki pušča. In kaj se ne oglašajo nos skoraj vselej o nepravem času? Koliko nežne ljubezni, ki so jo zanetile strele iz oči, je pogasil nos trobentač; koliko prijateljstva in hišnega miru je razdril nos, ko je kalil s smrčanjem nočni mir! Prazna je govornica, da so oči

zrcalo duše. Oči moreš umekniti zvedavemu pogledu, nosu pa ne moreš utajiti; oči varajo, a poštenjak je samo nos. Po njem te sodijo, češ: »Povsod vtika svoj špičasti nos. Že na nosu se mu pozna, da je skopuh, da je prepirljivka. Pijanec je, kaj bi tajil, nos ga razodeva! Oblasten nos ima.« In tako dalje. Splošno pa je veljavno mnenje, da moraš imeti dober nos, ako hočeš imeti kaj uspeha, tako v kupčiji kakor v drugih zadevah.

Navzlic temu, da zavzema nos tako odlično mesto in je njegovo pravilno poslovanje glavni pogoj za naše ljubo zdravje, vendar ni navdušil nikdar toliko pesnikov kot »zvezde nebeške« — oči. Stare junaške pesmi omenjajo pač to, »da lete junakom v boju iskre iz nosnic in oblaki sopare«; in stari turški pesnik primerja nos »z draguljem, ki je vшит v preprogo; če bi bil na preprogi navaden kamen namesto dragulja nosu, bi izgubila preproga svojo vrednost.«

Zdrav nos je bil svoj čas znak svobode in poštenja. Huni so rezali ugrabljenim ženam nosove. Turki pa umorjenim žrtvam in so nabrane na motvozu nosili domov v znak hrabrosti. Pri nekaterih narodih so rezali nosove tatovom in nezvestim ženam. V naših dneh se pa še zgodi, da ugrizne razjarjen nasprotnik svojega sovražnika v nos in tudi, da ga odgrizne.

Globoko zamišljen ljudski pregovor opominja: »Nos je nad ustmi, pa se vendar odgrizne.« Mnogim divjim narodom se zdi nos kaj pripraven predmet za obešanje in vtikanje obročev in podobnega.

Dr. Klenke omenja v svoji kosmetiki, da se je mnogo resnih pisateljev bavilo v vprašanju o nosu in da so pisali taki učeni možje modroslovne razprave o njem. Ta je trdil (popolnoma po pravici, pristavlja dr. Klenke), da je lep, pravilen nos ena prvih zahtev lepega obraza. Za vzor mu je bil raven nos, odklanjal je vse, kar je zavihanega ali grbastega, kot nepravilno. Drugi je menil, da nima nos dosti vpliva na izraz obraza. Po njem so glavni del nosu — nosnice s svojimi krili, ki se pa opazijo samo tedaj, kadar se gibljejo, in ne vplivajo lepo na obraz. Tretji sodi, da ne sodeluje nos v toliki meri pri izražanju čustev kakor usta in oči, in je zato premalo uvaževan, dasi je prav negibnost nosu v skladu z lastnostmi duha in moremo prav z nosom spoznavati značaj človeka.

Anglež Warwik je pisal v svoji »Vedi o nosu«, da je najplemenitejša oblika po orlovsko zakrivljen, rimski

nos. Vse druge oblike so le več ali manj dovršeni posnetki tega vzora. Warwik se je zanimal za nos zgodovinskih oseb; trdil je, da je imel vojskovodja Wellington pravi rimski nos, Napoleon pa rimsko-grškega. Warwik je primerjal Wellingtona Juliju Cezarju, Napoleona pa Aleksandru Velikemu, dasi piše Napoleon III. (dostavlja dr. Klenke) v svoji knjigi, da je imel Julij Cezar raven in tenak nos, torej grške oblike, in dasi pripovedujejo drugi zgodovinarji, da ni imel Aleksander kaj lepega nosu.

(Dalje prihodnjič.)

Moda.

Odkod je ženska moda,

Rojstvo ženske mode ni zanimivost samo za ženske, marveč tudi za psihologe (dušeslovce). Brez dvoma je nastala na različne zamotane načine. Razne okoliščine posameznih časovnih dob so ustvarjale tudi različne smeri za modo. Če bi bil hotel kdo v dobi francoskega kralja Ludovika XIV. uvesti sportne obleke, tedaj bi se bili vsi uprli taki modi. Prav tako bi izgubil čas in denar tisti, ki bi hotel v današnji dobi avtomobilov in sporta uvesti razprta krila (na obroče). Mimo tega, da stopa ženska moda roko v roki z razvojem posameznih dob, pa vplivajo nanjo tudi razne tehniške iznajdbe. Moda je v neposredni zvezi z razvojem tkalske industrije (način izdelovanja blaga). Ko so znali v dobi renesance in še pozneje v 17. stoletju proizvajati le težke, neokretne blagove, kakor žamet in brokat, je bila seveda tudi moda taka, da so bile moderne našopirjene in neokretne obleke. Tudi pri nas ni bilo drugače. Ročne statve so delale počasi in le močne, težke in zato trpežne tkanine. Zato se v tej dobi moda ni mogla tako naglo izpreminjati kot danes, ko vrši vse delo stroj. — Opozarjamo, da imamo obljubljen članek o nošah raznih narodov in o naših narodnih nošah; tam bomo videli zgodovinski razvoj noš in spoznali, kaj je na ta razvoj vplivalo.

Tu hočemo samo zunanji, recimo vpliv trga in tovarne na modo ugotoviti.

Stari krojači so trdili: V Parizu imajo zaprtega vrača. Ta jim mora urezati vsako leto vzorce za novo modo, sicer ne dobi nič jesti. Je nekaj za tem »vragom«.

Zakaj vendarle je nekam skrivnostno in zagonetno, kaj da se in kako da se izpreminja moda leto za letom. Marsikateri meni, da je kje kaka družba ali zveza ljudi, ki daje leto za letom na-

vodila, n. pr. letos morajo biti krila kratka, letos ozka itd. Povemo kar naravnost, da takih družb ni; res pa je, da izhajajo vse smernice za žensko modo iz ene same družine, ki vrši to nalogo že 75 let in živi v Parizu. Ta družina je tvrdka Rodier (Rodjé). Kako je to mogoče? Velike krojaške tvrdke gotovo ne bodo ponujale odjemavcem takih blagov, ki jih proizvajajo tvornice kar na debelo. Zatorej ne upoštevajo pariške krojaške tvrdke takih blagov. Mimo tega je fino blago še zmeraj samo tisto, ki je izdelano na roko. In zares ni skrivnost kake obleke iz pariške modne hiše v tem, po kakšnem kroju je narejena, marveč v tem, iz kakšnega blaga je, ker se blago ne dá ponarediti.

Od leta 1853 dalje je skoraj ena sama družina zalagala vse pariške tvrdke z blagom in je na ta način dobila nehote ves vpliv na žensko modo v roke. — Ko smo nekoč prelistali album raznih blagov od l. 1853 dalje, smo natančno spoznali, da se je ženska moda zmeraj ravnala po tistih blagovih, ki so bili narejeni na roko. Modo ustvarja gospodar take tvornice, ki napravi eno leto prej načrte za razne vzorce blaga in jih razpošlje čez šest ali osem mesecev samo velikim tvrdkam. Manjše tvrdke ne dobijo teh vrst blaga, zato je precej težko prodreti v skrivnostna pota mode. Razumljivo je, da ne pustijo velike pariške tvrdke, da bi imelo mnogo trgovcev zveze s tvrdko Rodier, ker bi na ta način pariška moda izgubila svoj svetovni sloves in bi bila takorekoč — ob monopol na vso žensko modo. V pisarni vrhovnega gospodarja tvrdke Rodier visi nad pisalnikom slika romunske kraljice Marije (matere naše kraljice) z napisom: »Umetniku — od umetnice.«

V prvih letih preteklega stoletja so izdelovali poleg lažjih vrst svilenega blaga na debelo le okorne, trde škotske blagove, ki so umevni za nošnjo okornih oblek v tedanji dobi Napoleona III. Šele leta 1868 so izdelovali tudi tenčice iz svile (Gaze — gas) in koj zatem smo dobili modo takih oblek. Vendar se je šele l. 1873 posrečilo tvrdki Rodier, da je mogla v te svilene tenčice vpletati tudi pisane niti — in to je bil začetek modernih toalet. Isto leto se je pojavilo moderno kašmirsko blago, ki je še dandanašnji v modi. Kašmir je bil prej precej trd, šele v novejšem času je to blago tako mehko, da more služiti za svojske tvorbe raznih oblek.

Zdaj še nekaj iz zgodovine modnega diktatorstva (samolastnih ukazov). Leta 1878 je izumil Rodier modo »redovniških tenčic«. In vse leto so hitele nositi elegantne gospe vsega sveta take tenčice in so nosile obleke, ki so bile zelo podobne redovniškim haljam. Leta 1879 je vrgel v svet velike, škotske, četverooglate žepne robce iz volne; in leto dni so nosile ženske obleke, ki so bile narejene iz takih robcev. Vsa leta krog 1880 so bila leta najslabšega okusa. Tedaj je proizvajal Rodier take blagove, ki so imeli vzorce sadja in ptičev. In spet je nosil ves ženski svet celo leto dni take obleke s ptiči in sadjem. Druge tkalnice so na debelo ponarajale te blagove, tako da je nosilo že vsako kmetiško dekle svojo palmo ali papigo na srcu. In papige so se zibale tudi na plesnih oblekah... A še bolj se je izmaličil okus. Leta 1883 so prišle v modo one proslule blazinice, ki so jih nosile ženske zadaj pod oblekami. Rodier pa je pričel proizvajati težke blagove za obleke, ki so bili za take blazinice seveda potrebni.

Leta 1885 pa so iznašli način, kako se morejo vtakati biseri v blago — in s tem letom je prišla na površje moda. Leta 1890 je proizvajal Rodier take blagove, v katerih so bile tenčice pomešane s težkim suknom, leta 1891 pa je uvedel v zgodovino moderne mode prvokrat impresionistične motive: in koj je zaživela ženska moda v znamenju impresionizma. Leta 1894 se je pojavila v Parizu plesavka Loie Fuller, ki je proizvajala plese s tenčicami in izpreminjanjem barv; Rodier pa je izdeloval blagove takih izpreminjastih barv, ki so še zdaj v modi. Že prihodnje leto je iznašel take vrste blagove, ki so vsebovali kovinaste nitke in l. 1898 take, v katerih so bile skoraj nevidno vdlane čipke. Na ta način so nastali oni moderni blagovi, ki se morejo tesno oprijemati života.

Predaleč bi zašli, če bi še nadalje razmotrivali zagonetke mode, vendar povemo še prav nakratko, kako se bo v prihodnje razvila ženska moda: Bolj in bolj poudarja moda naravne oblike telesa. Zato so blagovi bolj in bolj lahki. Za drugo leto nam prerokujejo tako blago, da bo tehtal 1 meter tega blaga samo 98 gramov! Svečanostne obleke so zmeraj manj vredne; na površju so praktične obleke. Ena sama družina dekorativnih umetnikov riše in ustvarja načrte in zapoveduje modi vsega sveta; občinstvo je skoraj ne pozna, čuvajo jo pa gospodari velikih pariških krojaških tvrdk.

75 let izhajajo vse vodilne misli glede mode iz te družine in vplivajo po pariških modnih tvrdkah na tvrdke vsega sveta. — Danes vlada tretji rod teh samodržcev. Dosti uglednih osebnosti na trgu mode niti ne slutijo, da zavisijo velike tvrdke, glede na blago in vodilne misli, od nekega starega, prijaznega gospoda, ki tiho sedi v Parizu v svoji pisarni, ustvarja načrte, riše vzorce za blagove in ureja odtenke različnih barv. Njegove ideje izvajajo tkavci v severni Franciji, tvornice pa izdelujejo potem te blagove na debelo. Tako delujejo vzajemno ročni in tvorniški delavci, zaslužijo vsi pri tem, gospod Rodier pa pošilja »gospomodo« po širnem svetu — in tja do »Mladike«.

Po članku iz Pražer Presse — K.

Kuharica.

Obrezki raztegnjenega ali štrukljevega testa se lahko porabijo za izvrstna jedila, tako n. pr. za v juho kot žličniki, polžki ali polmesci. Tudi izvrstno masleno testo lahko napraviš iz teh obrezkov.

Žličniki iz štrukljevih obrezkov za v juho.

Te žličnike pripravi takole: Ko si razvlekla testo za štruklje, ga okrog kraja, kar je debelega, obreži, dobro zgneti in kuhaj pol ure. Kuhane položijo na cedilo, da se odteče. Kadar ga potrebuješ, ga nastrgaj na strgalniku, potem vmešaj 2 *dkg* masti ali sirovega masla in eno jajce, primešaj nastrgano testo, primeroma od enega štruklja, malo osoli in zakuhaj z žlico, kakor druge žličnike, v vrelo juho. Kuhajo naj se 8—10 minut.

Polžki iz štrukljevih obrezkov.

Potrebna je deščica, ki je nalašč za to narejena, ki ima vrezane majhne žlebičke. (Dobi se v vsaki prodajalni suhe robe.) Obrezano testo zgneti skupaj in z dlanjo zvaljaj iz njega za prst debelo klobaso; to razreži v kosce, za debel fižol velike, podrgni vsakega posebej po robati deščici, da se napravijo tanki, zaokroženi polžki. Te polžke zakuhaj v slani vreli vodi (10 minut). Nato jih odcedi, stresi na krožnik in zabeli z mastjo, v kateri si zarumenila nekoliko krušnih drobtin. Polžke postavi s kislim zeljem na mizo kot samostojno jed ali prikuho.

Polmesci iz štrukljevih obrezkov.

Kadar obrežeš testo, položi en kos na drugega in ga izreži z obodcem, ki je za krofe, v polmesci, katere ocvri v razbeljeni masti in jih stresi v juho; zlasti za postne dni so izvrstni.

Masleno testo iz štrukljevih obrezkov.

Obrezano testo nekoliko ugneti, ga stehtaj in postavi za pol ure pokritega v stran. Vzemi za 30 *dkg* testa, 15 *dkg* sirovega masla, katerega nekoliko ugneti z moko in napravi iz tega masla štirivoglate, prst debelo krpo in jo deni za četrt ure na hladno. Nato razvaljaj testo, da je dvakrat tako široko kakor maslena krpa, potem položi maslo na sredo testa, zagri testo čez maslo od dveh nasprotnih strani. Pazi, da se maslena krpa ne vidi. Zdaj potolci testo z valjarjem in ga razvaljaj v 20 do 30 *cm* dolgo krpo. To zapogni od drugih dveh nasprotnih strani tako, da je testo zgiban v tri gube, in ga še enkrat razvaljaj. Nato ga pokrij s prtičem in postavi na hladno. Čez pol ure ga spet dvakrat prevaljaj, postavi za pol ure na hladno in čez pol ure ga spet prevaljaj dvakrat, tako da je testo šestkrat prevaljano, kakor navadno masleno testo.

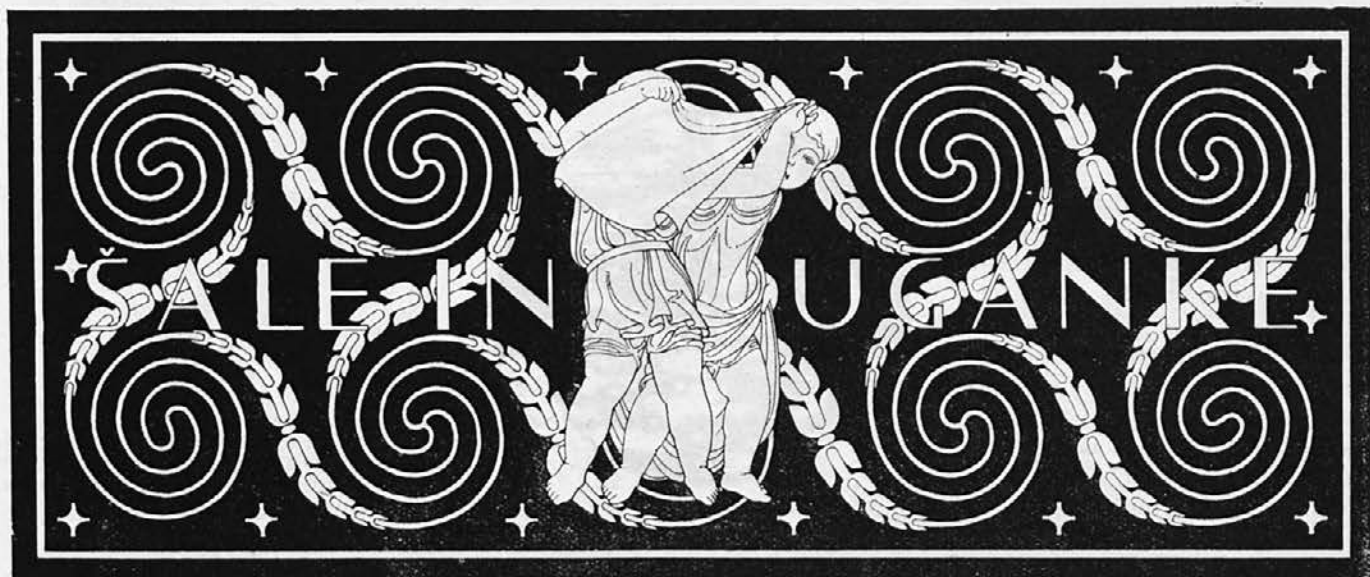
Kadar rabiš testo šele drugi ali pa tretji dan, ga prvi dan samo dvakrat prevaljaj, zavij v krpo in pokrij ter postavi na hladno. Ko ga rabiš, ga prevaljaj štirikrat v presledkih.

Oblečena jabolka iz maslenega štrukljevega testa.

Razvaljaj testo za nožev rob na debelo in ga razreži na štirivoglate krpe. Že prej pa olup jabolka (gambovce); vsako jabolko prereži čez pol in odstrani pečke. Potem jih položi v plitvo kozo enega poleg drugega, jim prilij nekaj žlic vode, eno žlico vina in potresi jih prav malo s sladkorjem. Potem jih poberi na rešetno, da se odtečejo. Nato položi v vsako jabolko tja, kjer si vzela pečke iz njega, pol žlice meze in položi na vsako krpo jabolko tako, da je mezga zgoraj. Primi vse štiri ogle skupaj, dobro stresi vse robove in zloži na pleh, pomaži vsakega z raztepenim jajcem in peci v precej vroči pečici.

* * *

A. P., Sv. J. v Slov. g. Na Vaše vprašanje Vam pojasnimo: Vzrok, da je sladkor kristaliziral, bo v tem, da ste pridali sladkorni raztopini premalo sadnega soka ali pa sok prezrelih sadežev. Namesto sadnega soka lahko vzamete sedaj citronovo kislino (dobi se v drogeriji). Segrejte fižol toliko, da se raztopi sladkor. V tej tekočini raztopite citronovo kislino in vlijte zopet čez strožje. Denite na 1 *kg* sladkorja in $\frac{1}{2}$ *l* vode $\frac{1}{2}$ *g* citronove kisline. Pozdravljeni! **M. R.**

Za smeh.

Nediskretnost.

Žena: »Jaz imam lase in zobe popolnoma kakor moja mati.«

Mož: »Ali ti jih je zapustila?«

Vabljev zakon.

On: »Vašega očeta sem vprašal, ali se mu ne zdi premlad, da bi se z Vami poročil.«

Ona: »In kaj je odgovoril?«

On: »Nikakor ne, prijatelj,« je rekel, »kajti moja hči je na las podobna svoji materi, in poleg nje se boste prav hitro postarali.«

Zanesljiv vremenski prerok.

»Vidiš, papa, kako lep kožuh sem si kupila. Veš, kaže, da bo letos silno mraz.«

»Kdo ti je to povedal?«

»Kožuhar.«

Dobrodelnik in pol.

Stisnè, silno skop bogatin, ne dá nikoli nič, kadar pobirajo za kako stvar. Tako tudi zadnjikrat ni nič odrinil.

»Kako to?« ga vpraša prijatelj, »da Vi, ki ste tako bogati, niste nič dali za žrtve poklica?«

»Oprostite, saj sem dal in še prav dosti dal.«

»Ampak Vašega imena nisem videl na poli.«

»Seveda ne. Toda Neimеноvani' ste videli. Vidite, ta Neimеноvani sem jaz.«

Zaradi ljubega zdravja.

Brentež (debel veleposestnik): »Pasja noga, čuden recept! Zdravnik mi je ukazal, da moram zaradi ljubega zdravja sežagati vsaj štiri sežnje drv.« (Hlapcu.) »Jaka, pomagaj mi in hiti, da bom prej zdrav.«

Zenska logika.

Mož in žena pritečeta in prisopihata, rdeča kakor kuhan rak, na kolodvor. V prav tistem trenutku pa vlak zapiska in odide.

»To je tvoja krivda,« pravi on, »če bi se ne bila toliko časa obirala in mudila s svojo toaleta, bi ne bila zamudila vlaka.«

»Ne!« pravi ona. »Ti si kriv. Da me nisi toliko suval in priganjal, nama ne bi bilo treba tako dolgo čakati na prihodnjega.«

Gospod Samopašnik in delavsko vprašanje.

»Kako čudna in neumna zahteva! ... Osem ur deli na dan! To mora biti strašno utrudljivo.«

Pobotnica.

Zdravnik predloži svoj račun bratu pokojnika, katerega je zdravil:

»Ali želite pobotnico?«

»Ne, ni potreba, saj imam mrtvaški list.«

Velikodušnost.

»Da, res je! Z leti postane človek pameten. Ali verjame, da bi rad dal deset let svojega življenja, če bi bil dvajset let mlajši!«

Vedno mesar.

Oče privede svojega fantka k mesarju, da bi ga stehal. Fantka posade na tehtnico.

»Koliko ima?« vpraša oče.

»Dvajset kil s kostmi,« odgovori mesar.

No, saj jo imaš.

Dva Juda prideta v gostilno in vprašata, ali imajo kaj za večerjo.

»Samo dve ribi še, drugega nič več,« odgovorijo.

»Prinesite!«

Prinesejo: ena riba je bila velika, druga pa majhna.

»Kar vzemi,« pravi prvi Jud drugemu, in le-ta si vzame večjo ribo.

»Sram te bodi,« pravi prvi Jud nejevoljno, »še manire ne poznaš!«

»I, katero bi bil pa ti vzel, če bi bil prvi jemal?« vpraša drugi Jud.

»Málo, seveda!«

»No, potem je vse v redu; saj jo imaš,« odgovori drugi Jud.

